

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

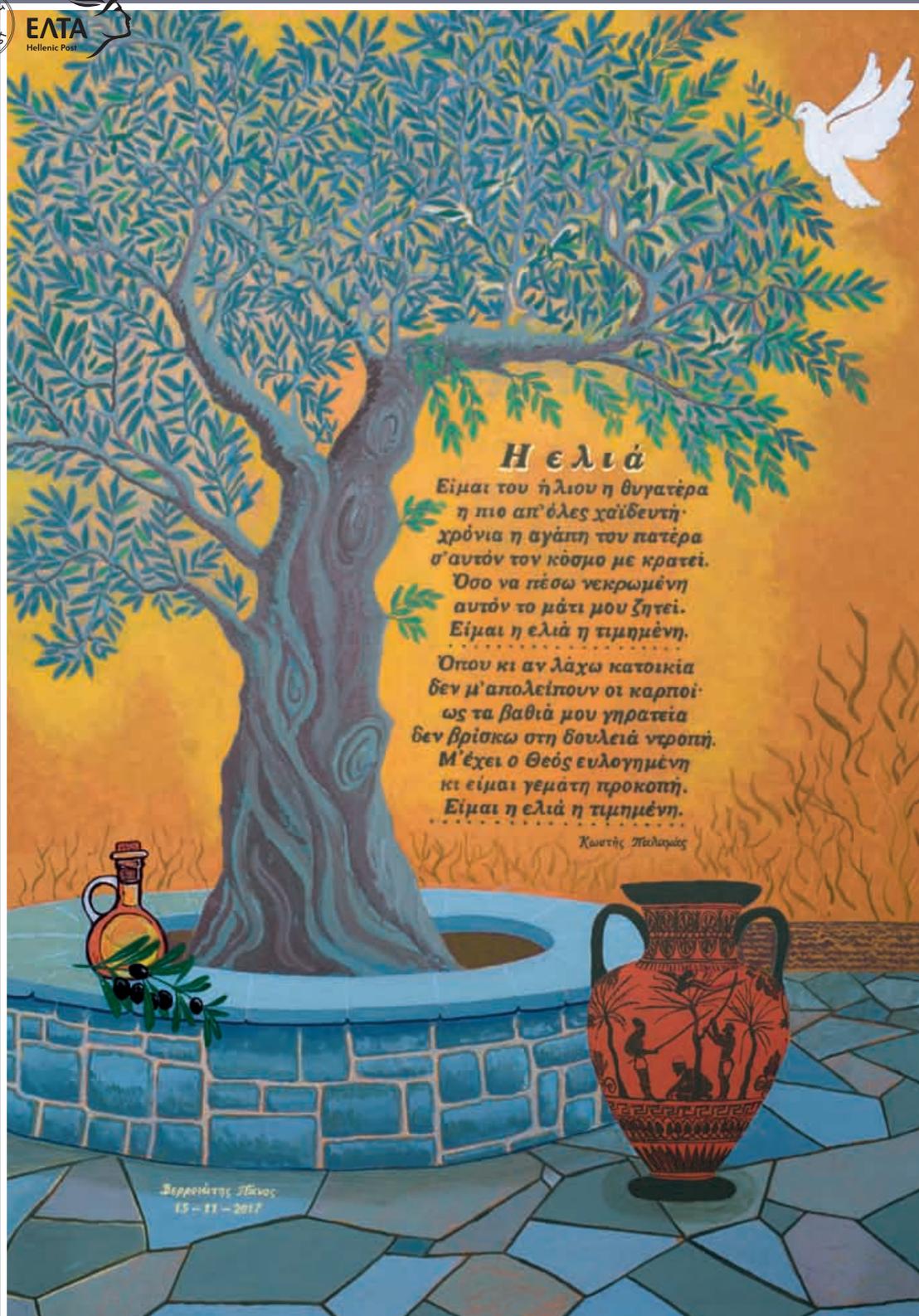
ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

ΜΑΝΤΩΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ 23 - Τ.Κ. 542 49, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΕΥΧΟΣ 33ο • Οκτώβριος -Νοέμβριος -Δεκέμβριος 2017

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Θεσ/νίκης 16
μ
020050

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Η ελιά

Είμαι του ήλιου η θυγατέρα
η πιο απ' όλες χαϊδευτή·
χρόνια η αγάπη του πατέρα
σ' αυτόν τον κόσμο με κρατεί.
Όσο να πέσω νεκρωμένη
αυτόν το μάτι μου ζητεί.
Είμαι η ελιά η τιμημένη.
.....
Όπου κι αν λάχω κατοικία
δεν μ' απολείπουν οι καρποί·
ως τα βαθιά μου γηρατεία
δεν βρίσκω στη δουλειά ντροπή.
Μ' έχει ο Θεός ευλογημένη
κι είμαι γεμάτη προκοπή.
Είμαι η ελιά η τιμημένη.
.....

Χαιρέτης Πεδικιμάς

Βερροιάτης Πένος
15 - 11 - 2017

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περιοδική έκδοση
του Παγχάλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης

«Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

Έτος ιδρύσεως 1903

Μαντώς Μαυρογένους 23, Τ.Κ. 542 49 Θεσ/νίκη
Τηλ. 2310/323-839, κιν. 6946/470 157, φαξ 2310/326-108

Ηλεκτρ. δ/ση: www.panchalkidikos.gr

E-mail Συλλόγου: panchalkidikos@gmail.com,

E-mail Προέδρου: mkartsioti@gmail.com

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017

Επιτροπή Έκδοσης:

Αυγολούπης Σταύρος, Καθηγητής Αστρονομίας του ΑΠΘ

Καραμύχος Ιωάννης, Φιλολόγος

Καρτσιώτης Μιχαήλ, τ. Εκπαιδευτικός, πρόεδρος του Δ.Σ.

του Παγχάλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης

Κοντογιαννόπουλος Κωνσταντίνος, Μαθηματικός

Τσαμουρτζή Μαρία, Αρχιτέκτων

Τσίκουλας Ιωάννης, Καθηγητής Ιατρικής του ΑΠΘ

Ιδιοκτήτης: Παγχάλκιδικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης

Εκδότης - Διευθυντής: Μιχαήλ Θ. Καρτσιώτης, Πρόεδρος

του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

**Το περιοδικό εκδίδεται με χορηγίες συμπατριωτών,
φίλων και φορέων και αποστέλλεται δωρεάν.**

Σελιδοποίηση, Εκτύπωση: GRAFIS

Νέα Ραιδεστός Θεσσαλονίκης, Τηλ. 2310.466.776

e-mail: despoina@lithographia.gr

Αρ. Λογαριασμού: **Πειραιώς 6 2 3 3 0 4 0 0 3 2 5 7 2**

Α.Φ.Μ.: 090145977 Δ.Ο.Υ.: Ζ' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 33^{ου} τεύχους είναι

ο κ. Ορέστης Δημ. Σιμώνης

Αρχιτέκτων από τη Γαλιτιστα.

Εικόνα εξωφύλλου: Νέος ζωγραφικός πίνακας του κ. Πάνου Βερροιώτη
(ελαιογραφία 100x70 εκ.)

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Μιχαήλ Θεμ. Καρτσιώτης** (Πετροκέρασα)

Αντιπρόεδρος: **Θεόδωρος Τσαμούρης** (Αρναία)

Γεν. Γραμματέας: **Ιωάννης Κοτσάνης** (Αρναία)

Ταμίας: **Αβραάμ Παπαδόπουλος** (Βράσταμα)

Ειδ. Γραμματέας: **Αστέριος Λυρτζής** (Ταξιάρχης)

Μέλος: **Θεόδωρος Φλώρος** (Αρναία)

Μέλος: **Ανδρομάχη Κωστοπούλου** (Άθυτος)

Μέλος: **Αναστασία Σούστα-Δάφφα** (Νεοχώρι)

Μέλος: **Άννα Εμμανουήλ** (Άγιος Νικόλαος)

Αναπληρωματικά μέλη

Πάνος Βερροιώτης (Πολύγυρος)

Μαρία Τσαμουρτζή (Πολύγυρος)

Άννα Τσότσου-Κυργιαφίνη (Βραστά)

Βασίλειος Μαυρουδής (Στρατονίκη)

Εξελεγκτική Επιτροπή

Φώτης Ταλέας (Νέα Ρόδα)

Αστέριος Βαμβακάς (Πολύχρονο)

Μαρία Λαθούρη-Πάργα (Συκιά)

Αναπληρωματικά μέλη

Γεώργιος Χαλκιάς (Αγ. Νικόλαος)

Αθανάσιος Χατζηπαπάς (Ν. Μουδανιά)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εγκύκλιος Χριστουγέννων 2017
του Μητροπολίτη Ιερισσού κλπ. κ.κ. Θεοκλήτου 1
- Μακρογιάννης Τιμολέων,
**14 Νοεμβρίου ημέρα μνήμης του "Χαλασμού"
της Κασσάνδρας το 1821** 3
- Κύρου Θ. Δημήτριος,
Η συμμετοχή της Χαλκιδικής στον Μακεδονικό Αγώνα 5
- Γουδήρας Β. Δημήτρης,
Η συμμετοχή των Λειβαδιωτών στον Μακεδονικό Αγώνα 7
- Βερροιώτης Χ. Πάνος,
Είμαι η ελιά η τιμημένη... 9
- Μάντσιος Φιλ. Άγγελος,
Αμίμητο 12
- Γραμμένος Κ. Αθανάσιος,
Οι Φωταροί 13
- Αυγολούπης Σταύρος,
**Τα κάλαντα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς
στη Μεγάλη Παναγία Χαλκιδικής** 15
- Αυγολούπης Ιωάννης,
**Συμβολή στη διερεύνηση των πηγών των εγκωμίων
του Αγ. Βασιλείου στη Μεγάλη Παναγία Χαλκιδικής** 18
- Μαυροδής Βαγγέλης,
Η βίζιπα 21
- Καϊάφα-Σαροπούλου Μίνα,
Άφυτος. Οφθαλμών ριπές σε παλιούς χρόνους 23
- Παπαστεργίου Αστέριος,
Πορταριά Χαλκιδικής: Η βυζαντινή Πορταρέα 25
- Παπάγγελος Αθ. Ιωακείμ,
Ειδήσεις από την Πορταριά της Καλαμαρίας 31
- Γιαγκιόζης Φαίδωνας,
Η πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης του 1917 32
- Τσίκουλας Γιάννης,
**Η Βασιλίου με τα "σαλουν(ι)κιά" που "γίν(ι)κι...
γκαρσόν'(ι)"** 35
- Καραμύχος Γιάννης,
Επίκαιρη μνήμη. Ποιήματα 37
- Κανατάς Γιάννης,
Σαν απόψι τέτοια μέρα... 38
- Ένα σπάνιο απόκτημα (Εφημ. ΑΣΠΙΣ) 39
- Η δράση του Συλλόγου μας 40
- Η δράση των άλλων Χαλκιδικιωτικών Συλλόγων 45
- Νέα της Χαλκιδικής μας, ολίγα..! 47
- Βιβλία και λοιπά έντυπα που λάβαμε 48
- Πένθη 48
- Οι νέοι διευθυντές των Σχολείων της Χαλκιδικής 49
- Η χορηγία και οι χορηγοί 51
- Ευχαριστίες και ανακοινώσεις 52
- Ο ετήσιος χορός μας 55
- Υπόμνηση εκδηλώσεων και εκδρομών Νοέμ.-Δεκ. 2017 56
- Πρόσκληση στην ετήσια Γενική Συνέλευση 57

Φιλολογική επιμέλεια : Αθανάσιος Χριστιανός

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Όσα δεν φέρουν υπογραφή συντάσσονται από τον εκδότη. Υπενθυμίζεται ότι αυτά δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις 1800 - 2000 λέξεις ή 9000 περίπου χαρακτήρες (χτυπήματα). Αυτό το τελευταίο παράκληση να τηρείται πιστά.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ 2017 ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΕΡΙΣΣΟΥ, ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ κ.κ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ

Πρός
Τόν Ἱερό Κλήρο,
Τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες
καί τόν φιλόχριστο Λαό τῆς καθ' ἡμᾶς Θεοσώστου
Μητροπόλεως

Τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Σήμανε ἡ γλυκόλαλη
καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας γιά
νά μηνύση Χριστούγεννα,
γιά νά κηρύξη τήν ἔνσαρ-
κη παρουσία τοῦ Θεοῦ στή
χώρα τῶν βρωτῶν, στή γῆ
μας. Καί ἰδού, βλέπουμε μέ
τά μάτια μας τόν Θεό τήν
ώρα τούτη τήν εὐλογημέ-
νη νήπιο στήν ἀγκαλιά τῆς
Παρθένου, στήν ἀγκαλιά
τῆς Ἐκκλησίας, τῆς αἰώνια
παρατεινομένης Θεοτόκου,
πού αὐθεντικά βεβαιώνει
τόν κόσμο: **«Ὁ Πατήρ εὐδό-
κησε· ὁ Λόγος σαρκώθηκε
καί ἡ Παρθένος ἐγέννησε
τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεό...»** (Αἶνοι Χριστουγέννων).

Σκιροῦν μαζί μέ τῆς κτίσεως τά ὄρη τά φυλλοκάρ-
δια μας καί μέσα ἀπ' τή νύχτα τήν ἀσέληνη τῆς καταδί-
κης καί αὐτοεξορίας μας ἀπ' τήν ἀγκαλιά τοῦ Πατέρα
στήν «ξένη» χώρα τῆς ὑλοφροσύνης καί κόλασής μας,
προσμένοντας τό μοναδικό γεγονός, τήν ἔλευση τοῦ
ἀναμενόμενου Κυρίου, τό ρόδισμα τῆς **«ἐξ ὕψους Ανα-
τολής»**, βοοῦμε: **«Ἐρχου, Κύριε Ἰησοῦ»**.

Κι ἐνώ ἡ ἀπάντηση τοῦ Νηπίου τῆς Βηθλεέμ, **«Ναί
ἔρχομαι ταχύ»** (Ἀποκ. κβ', 20), ἀπρόσμενα σάν δη-
μιουργικός σεισμός δονεῖ τήν ὑπαρξή μας, τά χεῖλη
τοῦ ψάλλον: **«Αὐτός εἶναι ὁ Θεός μας, καί ἐκτός
ἀπ' Αὐτόν ἄλλος δέν ὑπάρχει. Αὐτός, πού γεννήθηκε
ἀπό παρθένο καί συνναστράφηκε τούς ἀνθρώπους.
Σέ Φάτνη φτωχική βλέπουμε τόν Μονογενῆ Υἱό τοῦ
Θεοῦ ὡς ἄνθρωπο, καί τυλιγμένο στό σπάργανα τόν
Κύριο τῆς δόξης. Ὁ ἀστέρας δίνει μήνυμα στούς Μά-
γους νά ἔλθουν νά Τόν προσκυνήσουν. Κι ἐμεῖς ψάλ-
λουμε μελωδικά: Παναγία Τριάς, σώσε τίς ψυχές μας»**
(Ιδιόμελο τῆς Γ' Ὁρας τῶν Χριστουγέννων).

Ἀδελφοί μου, μύρισε Χριστούγεννα, μιά ἄλλη εὐω-

διά μέσα στή σταχτόχρωμη κι ἀπελπισμένη ἐν πολ-
λοῖς καθημερινότητά μας. Τί σημαίνει Χριστούγεννα;
Ἀπλά, Χριστούγεννα εἶναι ἡ Θεοφανεΐα, ἡ φανέρωση
τοῦ Θεοῦ στή ζωή μας, τό συναπάντημα καί συνταΐρια-
σμά μας μέ τόν Θεό στόν κόσμο, ἡ πραγματική εἴσοδος
Του στήν οἰκουμένη. Εἴσοδος τοῦ Θεοῦ μέσα στή δική
μας ἀνθρώπινη πραγματικότητα καί ἱστορία, μέσα στό

εἶναι καί στή ζωή μας. Ὁ μέ-
γας Ἀπόστολος Παῦλος τό
ἐρμηνεύει ἐξαΐσια: **«Ὁ Θεός
φανερῶθηκε σαρκωμένος,
πιστοποιήθηκε κι ἀπεδεί-
χθη ἀληθινός Μεσσίας διά
τοῦ Πνεύματος, ἔγινε ὄρα-
τός στούς ἀγγέλους, κηρύ-
χθηκε μεταξύ τῶν ἐθνικῶν,
πιστεύθηκε στόν κόσμο ὡς
Θεάνθρωπος, ἀναλήφθηκε
μέ δόξα»** (Α' Τιμ. γ', 16). Κι
ὁ ἱερός Χρυσόστομος συ-
μπληρώνει: **«Ὁ Χριστός στή
Γραφή λέγεται ὁδός, γιά νά
μάθης ὅτι μέσῳ Αὐτοῦ ἀνα-
βαίνουμε στόν Πατέρα»!**

Ὁ Θεός, λοιπόν, δίπλα στόν ἀνθρώπινο πόνο, στό
ἀνθρώπινο δάκρυ, δίπλα στήν ἀνθρώπινη ἀπελπισία
κι ἀντάρα, δίπλα στό ἀνθρώπινο κλάμα καί τή χαρά!
Ὁ κόσμος γιορτάζει τό Εὐαγγέλιό Του, τή χαρμόσυνη
ἀγγελία τῆς Θεοενσαρκώσεως, τῆς Θεανθρωποποι-
ήσεως τοῦ Χριστοῦ μας. Καταλαβαίνεις; Ὁ Θεός Λό-
γος παίρνει σῶμα, ὁ Ἄναρχος ἀρχίζει μιά νέα δική Του
ὑπαρξή ἀνθρώπινη, ἡ ἀκριβέστερα Θεανθρώπινη. Ἡ
θεΐα Του ζωή γίνεται τώρα, ὦ τοῦ θαύματος, θεανθρώ-
πινη ζωή, ζωή ἀντάμα καί ταυτόχρονα καί Θεοῦ καί
ἀνθρώπου σέ μιά ὑποστατική ἔνωση καί ἐνότητα. Ὁ
Θεός γίνεται ἄνθρωπος, προσλαμβάνει τήν ἀνθρώπινη
φύση καί τήν καθιστά μέτοχο τῆς δικῆς Του Θεΐας Φύ-
σεως, ἐνώνοντας ἀσύγχητα κι ἀδιαίρετα κι ἄτρεπτα τίς
δύο φύσεις σέ μιά ἐνική ὑπαρξή, σ' ἕνα πρόσωπο. Αὐτό
τό ἕνα Πρόσωπο εἶναι ὁ Ἐνσαρκος Λόγος, τό δεύτερο
πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος «ἐν σαρκί», ὁ Υἱός ὁ Μο-
νογενῆς τοῦ Πατρός, πού ἔγινε σάρκα, πού ἔγινε καί
ὑλη. Εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ Χριστός τοῦ Θεοῦ.

Βλέπεις τόν Χριστό ἀπόψε;

Βλέπεις τόν Θεό μέ τά μάτια σου!

Βλέπεις τόν Χριστός απόψε;

Βλέπεις μαζί και τόν αναπλασμένο Άνθρωπο μέ τά μάτια σου!

Ο άγιος Ίσαάκ ό Σύρος θεολογεΐ σάν χρυσήλατη σάλπιγγα: «Ο Θεός πού στή ζωή του Ίησού έγινε άνθρωπος παίρνει και δανείζεται όλη τήν ύπαρξή μας, άτομική και κοινωνική και τήν καθαγιάζει και κάνει καινούργιο όχι μόνο τόν καθένα από μās χωριστά, αλλά και τίς σχέσεις μας μέ τούς άλλους ανθρώπους και τήν ανθρωπότητα κτίση στό σύνολό της».

Τί σημαίνουν όλα αυτά; Ότι ό άνθρωπος πλάστηκε όχι μόνο από χώμα-ύλη και «κατ' εικόνα» Θεού, αλλά και «καθ' όμοίωσιν» Θεού (Γεν. α', 26). Πλάστηκε έτσι για να μετάσχη ελεύθερα, έκούσια στήν ελευθερία της ζωής πού χαρακτηρίζει τόν Θεό, δηλαδή να μετάσχη του Παραδείσου, δηλαδή να μετάσχη στήν αιώνια ζωή, τήν αδέσμευτη από περιορισμούς. Αυτή τή μεγαλειώδη δυνατότητα απολάκτισε, άρνήθηκε να πραγματοποιήση ό πρώτος Άδάμ. Λοιπόν, παρεμβαίνει ό Θεός στήν ιστορία, όχι για να επιβάλει στόν άνθρωπο να όμοιωθί μαζί Του, αλλά για να όμοιωθί ό Ίδιος μέ τόν άνθρωπο, προσφέροντας έτσι στήν ανθρώπινη φύση τή δυνατότητα να ένωθί αδιάσπαστα μέ τήν Θεότητα, άκραιο και μέγα έπίτευγμα-δώρο, ανέφικτο και για τόν προπρωτικό άνθρωπο. Τουτό τό «σεισημένο» μυστήριο του Θεού, πού και οί άγιοι άγγελιοι άκόμα δέν γνώριζαν, ύλοποιήθηκε στό πρόσωπο του Χριστού, δηλαδή στό μυστήριο της σαρκώσεως και του Χριστού και της σωτηρίας πού πραγματοποιήθηκε στό Πρόσωπό Του, «πού είχε μέν προγνωσθή από τόν Θεό πριν άκόμα να δημιουργηθί ό κόσμος, φανερώθηκε δέ μέ τήν ένανθρώπησή Του, τούς τελευταίους τούτους καιρούς», κατά τόν Άπόστολο Πέτρο (Α' Πετρ. α', 20).

Πρόκειται για τήν ιστορία της θείας συγκαταβάσεως: της καταβάσεως του Θεού προς τούς ανθρώπους, και της ανθρώπινης άνυψώσεως στή δόξα της θεώσεως: της αναβάσεως του ανθρώπου στόν Θεό, κατά τόν όσιο Μάξιμο τόν Όμολογητή. Αυτό πού άρνήθηκε ό πρώτος Άδάμ, να πραγματοποιήση δηλαδή τή ζωή μέ τόν τρόπο της ζωής ως κοινωνία αγάπης κι αυθυ-

περβάσεως, διαστρέφοντας τήν σε ένστικτώδη επιβίωση, σε άυτονομημένη φυσική αυθυπαρξία, σε πορεία και τρόπο θανάτου, έρχεται και θεραπεύει ό δεύτερος Άδάμ, ό Χριστός. Ένώνει στό Πρόσωπό Του τήν όλη Θεότητα μέ τήν όλη ανθρωπότητα. Κάθε ιδίωμα, κάθε ένέργεια της καθολικής ανθρώπινης φύσεως προσλαμβάνεται από τόν Χριστό· τίποτε τό ανθρώπινο δέν μένει έξω άπ' αυτή τήν πρόσληψη. Συναμα, σαρκωμένος ό Θεός δέν εκβιάζει τήν ανθρώπινη φύση, δέν τήν χρησιμοποιεί σάν ουδέτερο ύλικό για να πραγματοποιήση τή βουλή Του. Παίρνει τή συγκατάβαση της ανθρώπινης φύσεως άπ' τήν άυτοπροσφορά της Θεοτόκου, μέ εκείνο τό περίφημο «ιδού ή δούλη Κυρίου» (Λουκ. α', 38) και τήν ένώνει μέ τόν Θεό, μέ τό πρόσωπό Του, για να μετάσχη αυτή, μέσα άπ' τή θέληση του Υιού του Θεού, στή ζωή της Άγίας Τριάδος.

Άδελφοί μου αγαπητοί, μέ τόν άγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο μαζί, ζώντας τή χαρά της γέννας του Χριστού τούτη τήν ώρα, άς κραυγάσουμε ειλικρινά: «Αυτό είναι για μās τό νόημα τούτου του πανηγυριού και αυτό γιορτάζουμε σήμερα: τήν κατάβαση και τόν έρχομό του Θεού προς τούς ανθρώπους για να ανεβούμε να κατοικήσουμε κοντά στόν Θεό ή για να επανέλθουμε - διότι έτσι νομίζω ότι είναι σωστότερο να ειπωθί -, για να ένδυθούμε τόν νέο άνθρωπο, άφου έγκαταλείψουμε τόν παλαιό. Κι όπως έχουμε πεθάνει μαζί μέ τόν Άδάμ, έτσι άς ζήσουμε μαζί μέ τόν Χριστό, άς γεννηθούμε μαζί Του, άς σταυρωθούμε και άς ταφούμε μαζί Του, για να άναστηθούμε μέ τήν Άνάστασή Του».

Καλά Χριστούγεννα, Χριστούγεννα μέ Χριστό κι εύλογημένα!

Σας άσπάζομαι έν Χριστώ τεχθέντι και δι' ήμās νηπιάσαντι.

Χριστούγεννα 2017

Ό Επίσκοπος και πνευματικός σας πατέρας
† Ό Τερισσοϋ, Αγίου Όρους και Άρδαμερίου
ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου σας εύχεται
Καλά Χριστούγεννα με υγεία κι αισιοδοξία!

Με ευγνωμοσύνη για τη στήριξη του Συλλόγου
από τα μέλη και τους φίλους
αποχαιρετούμε μια γεμάτη χρονιά
κι ευχόμαστε το 2018 να ένώσει ολόκληρο τον κόσμο
σε ένα κύκλο αγάπης και αλληλεγγύης.

14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ “ΧΑΛΑΣΜΟΥ” ΤΗΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΤΟ 1821

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΜΑΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

*Εφτά πασάδες πολεμούν
την έρμη την Κασσάνδρα
κανένας δεν την πάτησε
κανένας δεν την πήρε.
Λουμπούτ πασάς την πάτησε
Λουμπούτ πασάς την πήρε...*

Η λαϊκή μούσα, με το στίχο αυτό, αναφέρεται στον ιστορικό «Χαλασμό» της Κασσάνδρας κατά το 1821.

Στο άρθρο αυτό επιχειρείται μια εξιστόρηση των προσπαθειών που έκαναν, **οι εφτά** ως άνω Τούρκοι πασάδες, με σκοπό να νικήσουν τους Κασσανδρινούς μαχητές, που ήταν οχυρωμένοι στη διώρυγα της Ποτίδαιας, και να καταλάβουν την Κασσάνδρα.

Ο πρώτος πασάς ονομαζόταν **Ντε-Βελής** πασάς. Πήρε την εντολή για τη σχετική επίθεση από τον **Βαλή** πασά της Θεσσαλονίκης. Πρώτος του σταθμός ήταν το χωριό Άγιος Μάμας. Συμβουλευτήκε τους εκεί κατοίκους και στην πρώτη του επίθεση έστειλε μόνο 40 στρατιώτες. Γύρισαν μόνο οι 23 στρατιώτες του. Ο Ντε-Βελής επέστρεψε, νικημένος βέβαια, στον Βαλή πασά και ανέφερε τα γεγονότα. Σούτ τσακίσου από εδώ κοπρίτη, ήταν η απάντηση του Βαλή πασά.

Στη συνέχεια κάλεσε τον δεύτερο πασά με το όνομα **Μαζούτ**. Του είπε: Πήγαινε στην Κασσάνδρα για να την υποτάξεις. Αν το κατορθώσεις, θα σε κάνω δευτερεύοντα Βαλή της Θεσσαλονίκης. Πράγματι ο Μαζούτ πήρε το ασκέρι του και πήγε στην Ποτίδαια, πολέμησε τους Κασσανδρινούς μαχητές αλλά δεν κατόρθωσε τίποτε. Έφυγε με απώλειες περίπου 150 στρατιωτών του. Πήγε στον Βαλή, πασά τον ανέφερε το γεγονός και τον παρακάλεσε να τον αντικαταστήσει με άλλον πασά.

Πράγματι ο Βαλής πασάς κάλεσε τον τρίτο πασά με το όνομα **Σουκρής** πασάς. Πήρε και αυτός το ασκέρι του και αρχικά κατασκίνησε στο χωριό Άγιος Μάμας. Οι Αγιομαμίτες τους εφοδίασαν με αρκετά τρόφιμα και την άλλη μέρα ξεκίνησαν για την Ποτίδαια. Όταν έφθασαν κοντά, τους είδε με το κιάλι ο αρχηγός των Κασσανδρινών μαχητών (ο Κώστας Καρατά-

σιος από το Παζαράκι) και λέει αμέσως στους στρατιώτες του. Εμείς θα τους παίξουμε τερτίπι. Θα κάνουμε άκρα ησυχία. Και να πυροβολήσουν αυτοί, εμείς όχι. Μόνο προσέχετε το **ύποπτο-ρηχό** μέρος, μήπως υπάρχει κάποια προδοσία. Όταν όμως εγώ πυροβολήσω, τότε θα ακολουθήσει ομαδικό πυρ από όλα τα φυλάκια. Ήταν 80 τα φυλάκια με 5 άνδρες το καθένα. Όταν έφθασαν οι Τούρκοι, καβάλα στα άλογα, παρατηρούν το χαντάκι προς τα πάνω, προς τα κάτω, άκρα ησυχία.

Ρίχνουν 5-6 τουφεκίες τίποτε. Καμία απάντηση. Αξιωματικοί και οπλίτες χαλάρωσαν. Κάποια όμως στιγμή ο αρχηγός των Κασσανδρινών μαχητών έριξε μια τουφεκιά, οπότε ακολούθησε ομοβροντία από όλα τα φυλάκια. Οι Τούρκοι στρατιώτες αλλά και τα άλογά τους ετράπησαν σε άτακτο φυγή. Ο Σουκρής πασάς ακούγεται να λέει: Μεγάλο τερτίπι μας έκαναν οι Κασσανδρινοί. Ωραίο στρατήγημα. Είναι άξιοι επαίνου. Λέει στο ασκέρι του: Μπρος

πάμε στον Βαλή πασά να του πούμε τι πάθαμε. Όταν έφθασε στον Βαλή πασά του είπε: Αυτοί, πασά μου, είναι άξιοι επαίνου. Τα οχυρά τους είναι πολύ δύσκολο να πατηθούν.

Στη συνέχεια ο Βαλής κάλεσε τον τέταρτο πασά με το όνομα **Μουράτ**. Αυτός είχε προηγουμένως τη διοίκηση του Αγίου Όρους. Τελικά ο Μουράτ, μέσω Ορμύλιας, όπου και εφοδιάστηκε με πολλά τρόφιμα, έφθασε στην Ποτίδαια. Όταν πλησίασαν το χαντάκι, βλέπουν-ακούν άκρα ησυχία. Ο αρχηγός των Κασσανδρινών μαχητών, που ήδη τους είχε εντοπίσει, εφάρμοσε το ίδιο στρατηγικό σχέδιο, όπως και την προηγούμενη φορά, με τον Σουκρή. Κάποια στιγμή ο Μουράτ, καβάλα στο άλογό του, θεώρησε πως βρήκε το κατάλληλο ρηχό μέρος για να περάσει το ασκέρι του απέναντι. Φώναξε τους αξιωματικούς και τους υπέδειξε το μέρος αυτό. Την στιγμή όμως εκείνη δέχθηκαν ομαδικό πυρ από τους Κασσανδρινούς μαχητές οπότε οι Τούρκοι και πάλι ετράπησαν εις άτακτο φυγή. Στρατοπέδεψαν στον Άγιο Μάμα και ο Μουράτ έστειλε φερμάνι στον Βαλή πασά λέγοντάς του ότι έπαθε μεγάλη νίλα από τους Έλληνες.

Ο πύργος στη Νέα Φώκεια Χακλιδικής, όπου λέγεται ότι είχε το στρατηγείο του και διηύθυνε τον αγώνα ο Εμμ. Παπάς.

Ο Βαλή πασάς στεναχωρήθηκε πολύ με τους Κασσανδρινούς. Κάλεσε αμέσως δύο Βεζύριδες και δύο Μπέηδες σε σύσκεψη με θέμα την Κασσάνδρα. Τους λέει ο Βαλής: 4 πασάδες έστειλα για να τους υποτάξουν αλλά εις μάτην. Μπορεί να μας σκότωσαν και 500 άνδρες. Στη σύσκεψη αυτή αποφάσισαν και έστειλαν στην Κασσάνδρα τον πέμπτο πασά με το όνομα **Σαίτ** με 100 ιππείς με άλογα διαλεχτά. Έφθασε ο Σαίτ στην Ποτίδαια, όρμησαν οι ιππείς στο ποτάμι αλλά τελικά τα άλογα φοβήθηκαν και οπισθοχώρησαν. Οι Κασσανδρινοί μαχητές με το γνωστό ομαδικό πυρ τους ανάγκασαν ύστερα από πόλεμο μιας περίπου ώρας να αποχωρήσουν. Γύρισε ο Σαίτ πασάς στον Βαλή και του ανέφερε ότι ήρθαμε οι μισοί, τους υπόλοιπους τους έφαγε το ποτάμι με τα άλογα μαζί.

Σε απόγνωση ευρισκόμενος ο Βαλής πασάς κάλεσε τον **έκτο και τελευταίο** πασά με το όνομα **Λουμπούτ**, που μόλις είχε επιστρέψει από τη Βάρνα της Βουλγαρίας. (Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι ενώ η λαϊκή μούσα μιλάει για “εφτά πασάδες πολεμούν...οι πασάδες αυτοί ήταν τελικά 6. Φαίνεται πως τον ρόλο του έβδομου πασά, όπως λέει το σχετικό τραγούδι, τον έπαιξε ο Βαλής που έδινε τις σχετικές εντολές-διταγές). Λέει λοιπόν ο Βαλής στον Λουμπούτ: Δε μου λες Λουμπούτ, θα μπορέσεις να πας να υποτάξεις την Κασσάνδρα; Την έχω μεγάλο βάρος στην ψυχή μου. Έστειλα 5 πασάδες, έχασαν ένα σωρό ασκέρι και αποτέλεσμα δεν μου έφερε κανείς. Ο Λουμπούτ απάντησε ως εξής: Άκουσε Βαλή πασά αφέντη. Και αυτοί έχουν όπλα. Και αυτοί πολεμούν για τη θρησκεία τους, όπως πολεμάμε και εμείς. Αυτό δεν έχει “χόλιον”. Αφού με διατάξεις θα πάγω. Εάν τους υποτάξω καλώς. Εάν δω δυσκολίες θα σου δώσω και εγώ τον “ιστεφά” όπως και οι άλλοι πασάδες. Κίνησε έτσι ο Λουμπούτ πασάς με

Η διώρυγα της Ποτίδαιας όπως είναι σήμερα.

το ασκέρι του για την Κασσάνδρα, με πρώτο σταθμό το χωριό Άγιος Μάμας. Λέγεται ότι εκεί συναντήθηκε με τον παπά- Στρατή, ο οποίος του πρόδωσε το γνωστό ύποπτο-ρηχό μέρος της διώρυγας. Έτσι ένα βράδυ, την πρώτη Νοεμβρίου 1821 (με το παλιό ημερολόγιο), των Αγίων Αναργύρων ξημέρωμα, (ώρα 1:30 πρωινή) ο Λουμπούτ πασάς επιτέθηκε τους Κασσανδρινούς μαχητές με το εξής στρατηγικό σχέδιο.

Ύστερα από έντονα πυρά πυροβολικού, στο Ανατολικό μέρος (Τορωναίος κόλπος) της διώρυγας, ενήργησε αλληπάλληλες επιθέσεις πεζικού και ιππικού στο ίδιο αυτό μέρος. Έτσι η μεγάλη μάζα των Κασσανδρινών μαχητών μετατοπίστηκε προς το Ανατολικό μέρος, όπου γινόταν η μεγάλη επίθεση των Τούρκων. Στο Δυτικό μέρος της διώρυγας (Θερμαϊκός κόλπος) παρέμεινε ο Μεγάλος Γιαννιός, ως αρχηγός, με λίγους μόνο μαχη-

τές. Κάποια όμως στιγμή ένα μεγάλο τμήμα του Τούρκικου στρατού μετατοπίστηκε αιφνίδια προς το Δυτικό μέρος. Είχαν προφανώς την πληροφορία ότι εκεί ήταν ρηχά τα νερά και, αφού έριξαν σάκους με μαλλιά και χώμα, σανίδια, βαρέλια και κλαδιά, κατόρθωσαν να περάσουν τακτικά τμήματα του στρατού τους, μέσα στην Κασσάνδρα, στα νώτα δηλαδή των ολίγων μαχητών του μεγάλου Γιαννιού, τους οποίους και εξουδετέρωσαν. Το κακό συνέχισε και με τους άλλους μαχητές και τε-

λικά ακολούθησε ο γνωστός «χαλασμός» της Κασσάνδρας. Ο απολογισμός αυτού του αγώνα υπήρξε φρικτός. Πάνω από 10.000 άνθρωποι σφαγιασθήκαν και ο αριθμός των αιχμαλώτων άγνωστος. Η Κασσάνδρα έγινε «ολοκαύτωμα» των απίστων.

Ο πόλεμος αυτός των Κασσανδρινών μαχητών, με τους εφτά Τούρκους πασάδες αποτελεί ίσως το σημαντικότερο ιστορικό γεγονός κατά την μακραιώνα ιστορία της Κασσάνδρας.

* * *

Οι Κασσανδρινοί της Θεσσαλονίκης τίμησαν τον "Χαλασμό"

Την Κυριακή 12 Νοεμβρίου 2017 τελέστηκε από το Δ.Σ. και τα μέλη του Μορφωτικού και Πολιτιστικού Συλλόγου Κασσανδρινών Θεσσαλονίκης στον Ι. Ναό Νέας Παναγίας, Δοξολογία και Επιμνημόσυνη Δέηση για τους πεσόντες αγωνιστές της χερσονήσου Κασσάνδρας κατά το 1821. Την ελληνική σημαία έφερε ο πρόεδρος του Συλλόγου ιατρός κ. **Γεώργιος Δαλαμάγκας**. Στη συνέχεια ο Σύλλογος δεξιώθηκε του παρευρεθε-

ντες στη Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Θεσσαλονίκης, όπου ο ομότιμος καθηγητής του ΑΠΘ κ. **Τιμολέων Μακρογιάννης** με σύντομη αλλά πολύ ουσιαστική και περιεκτική εορταστική ομιλία αναφέρθηκε στο χρονικό της ηρωικής αντίστασης των μαχητών στον ισθμό της Κασσάνδρας το 1821.

Αεικίνητη η Γεν. Γραμματέας κ. **Δήμητρα Παπαγιάννη**. Συγχαρητήρια Κασσανδρινοί και του χρόνου.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΚΥΡΟΥ

Φιλολόγος

Είναι γνωστό σ' όλο τον κόσμο πώς η Ελληνική Ιστορία έχει πάμπολλες χρυσές σελίδες από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα. Μια από τις χρυσές αυτές σελίδες αναφέρεται στον Μεγάλο Μακεδονικό Αγώνα, που άρχισε το 1904 και τελείωσε το 1908 με την επανάσταση των Νεοτούρκων και τη θέσπιση του τουρκικού Συντάγματος. Οι υπόδουλοι τότε Έλληνες Μακεδόνες αγωνίζονταν για τον Ελληνισμό και τη Μακεδονία, για τη διάδοση της ελληνικής παιδείας και της εθνικής ιδέας, για τη διατήρηση του εθνικού φρονήματος, για τη διαφύλαξη της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας, για την εθνική τους ταυτότητα. Γνωστοί και άγνωστοι Μακεδονομάχοι, ένοπλοι και άοπλοι, κράτησαν με τα δόντια ορθή την ελληνική ψυχή στ' αγιασμένα χώματα της μακεδονικής γης, ώσπου το 1912 ο ελληνικός στρατός ήρθε και την ένωσε με την ελεύθερη Ελλάδα. Η εθνική μνήμη με πολύ σεβασμό και απέραντο θαυμασμό αναφέρεται στο μεγάλο αυτό ιστορικό γεγονός, που σε κρίσιμη στιγμή υπόδουλου τμήματος της πατρίδας μας, της Μακεδονίας, σταμάτησε τον αφανισμό και επέτρεψε στον Ελληνισμό να συνεχίσει την εκκλησιαστική, εκπαιδευτική και πολιτιστική πορεία και υπεροχή. Ας δούμε τηλεγραφικά μερικά στιγμιότυπα του Αγώνα:

Το 1870 οι Βούλγαροι πετυχαίνουν από τους Τούρκους την απόσπαση της βουλγαρικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, που είναι και το πρώτο βήμα για την εθνική τους ανεξαρτησία, και ιδρύουν αυτοκέφαλη βουλγαρική Εκκλησία, γνωστή με το όνομα «Εξαρχία».

Μετά την ίδρυση της αυτόνομης βουλγαρικής Εκκλησίας και τις Συνθήκες του Αγ. Στεφάνου και του Βερολίνου ακολουθεί μια σειρά σοβαρών εξελίξεων στη Μακεδονία. Οι Βούλγαροι βάζουν ως κύριο σκοπό τους την με κάθε τρόπο απόσπαση της Μακεδονίας από την Τουρκία και την προσάρτησή της στη Βουλγαρία. Για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού ιδρύουν την «Εξωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση» (ΕΜΕΟ), το γνωστό Κομητάτο, με τη βοήθεια του οποίου εξαπολύουν στη Μακεδονία έντονη προπαγάνδα υπέρ της βουλγαρικής «Εξαρχίας» και κατά του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Ύστερα από τις σοβαρές αυτές εξελίξεις, ο κίνδυνος για τη Μακεδονία και το ελληνικό έθνος είναι μεγάλος. Ο Ελληνισμός της Μακεδονίας αυτοαμύνεται. Παράλληλα και η κοινή ελληνική γνώμη της ελεύθερης πατρίδας ξεσηκώνεται. Άμεση αντίδραση είναι η ίδρυση διαφόρων οργανώσεων (εταιρειών) και η δημιουργία μικρών αντάρτικων σωμάτων. Το πρώτο ελληνικό αντάρτικο σώμα στέλνεται το 1903 και διευθύνεται μυστικά από τον ταγματάρχη του πεζικού Μαυρουδή Γε-

Οι Μακεδονομάχοι Βασίλειος Μαλανδρής (Νοεχώρι), Κων/νος Ζαμπούννης (Αρναία), Ιωάννης Μπαϊρακτάρης (Βαρβάρια) και Δημήτριος Στίνης (Γαλάτιστα).

ρογιάννη με τη βοήθεια του γιατρού αδελφού του Θεοχάρη, που κατάγονταν απ' την Αρναία και είχαν ιδρύσει τον Κεντρικό Μακεδονικό Σύλλογο στην Αθήνα.

Κατά τον Μακεδονικό Αγώνα η Χαλκιδική βρέθηκε έξω από τα όρια δραστηριότητας του βουλγαρικού κομιτάτου (παρά τις προσπάθειές του να μπει στην περιοχή της) λόγω του υψηλού εθνικού φρονήματος, της γλωσσικής ομοιογένειας και της σθεναρής αντίστασης των κατοίκων της. Ο ατίθασος και πατριώτης, λοιπόν, λαός της Χαλκιδικής δεν

ήταν δυνατόν να μείνει αμέτοχος στον σκληρό αγώνα για τη Μακεδονία. Οι Χαλκιδικιώτες κράτησαν ανέπαφη τη Χαλκιδική από εισβολή βουλγαρικών ένοπλων ομάδων. Ταυτόχρονα τη μετέβαλαν σε πύλη εισόδου, σε έμπεδο και τόπο υποδοχής των ελληνικών αντάρτικων δυνάμεων, που προωθούνταν από την ελεύθερη Ελλάδα στη Μακεδονία. Τη μετέβαλαν σε καταφύγιο των καταδιωκόμενων από τα τουρκικά στρατεύματα, που εξαιτίας της ελληνικής δραστηριότητας θέλησαν να ελέγξουν την κατάσταση στη Χαλκιδική χερσόνησο. Πολλοί Χαλκιδικιώτες έτρεξαν και κατατάχθηκαν στα αντάρτικα σώματα και πολέμησαν με άφθαστο ηρωισμό σ' ολόκληρο τον μακεδονικό χώρο. Ηρωική αντίσταση στους Βούλγαρους και στους Τούρκους, αμέριστη βοήθεια των κατοίκων στους αγωνιστές της Μακεδονίας μέσα στη Χαλκιδική ως σύνδεσμοι, τροφοδότες, οδηγοί σωμάτων, πράκτορες κ.λπ. και ένοπλη ενθουσιώδης συμμετοχή στον Αγώνα στα μακεδονικά εδάφη έξω από τη Χαλκιδική, να η συμβολή και η παρουσία της ηρωοτόκου και πανώριας Χαλκιδικής στον μεγάλο, εθνικό και μεγαλειώδη Μακεδονικό Αγώνα. Συμβολή ουσιαστική, παρουσία επιβλητική και υπέροχη. Καθοδηγητής

και πνευματικός ηγέτης του χαλκιδικιώτικου λαού, στις προσπάθειές του να απομακρύνει τον κίνδυνο που διέτρεχε, ήταν ο ενθουσιώδης πατριώτης, ο σεμνός μα θρυλικός αγωνιστής μητροπολίτης Κασσανδρείας Ειρηναίος, ο εθνάρχης της Χαλκιδικής. Η δράση του Ειρηναίου στον Μακεδονικό Αγώνα αρχίζει από τότε που ήταν μητροπολίτης Μελενίκου (1903-1907), όπου κινείται δραστήρια για τη διάσωση του Ελληνικού.

Η δράση του συνεχίζεται και όταν τον Σεπτέμβριο του 1907 μετατίθεται στη Χαλκιδική ως μητροπολίτης Κασσανδρείας. Για την απόκρουση και εκδίωξη ένοπλων βουλγαρικών ομάδων ιδρύει αμέσως Κέντρα και Επιτροπές Άμυνας (Ε.Α.) σε κάθε κωμόπολη και χωριό της περιφέρειάς του. Δημιουργεί έπειτα ομάδες κρούσης, τροφοδότες, οδηγούς και συνδέσμους για την εξυπηρέτηση των σωμάτων του ελληνικού κομιτάτου. Όταν κατεβαίνει στη Θεσσαλονίκη, έρχεται σε επαφή και συνεργασία με το Κέντρο Άμυνας και το Γεν. Προξενείο. Επίσης συνεργάζεται με τους αρχηγούς σωμάτων Δημ. Κάκκαβο, Βασ. Παπακώστα, Γεωργ. Γαλανόπουλο και Αθαν. Μινόπουλο. Στην περιοχή Κασσάνδρας ο Ειρηναίος είναι ο ουσιαστικός αρχηγός του Αγώνα. Η συμβολή του Ειρηναίου στον Μακεδονικό

Αγώνα ήταν εθνωφελής και καρποφόρα, συντέλεσε στη διαφύλαξη του Ελληνισμού και στην απελευθέρωση της Μακεδονίας από τη βαρβαρική δουλεία.

Όλα σχεδόν τα χωριά της Χαλκιδικής με 350 περίπου ένοπλους και άοπλους Μακεδονομάχους συμμετείχαν στον Μεγάλο Μακεδονικό Αγώνα. Γνωστοί και άγνωστοι αλλά σημαντικοί Μακεδονομάχοι ήσαν ο Πώργης Πιάγκλης και ο Χριστόδουλος Τσόχας από την Ιερισσό, ο Αθανάσιος Μινόπουλος από τη Βαρβάρα, ο Αγαπητός Πιτούλας από την Αρναία, ο Πάννης Παρλιάρης και ο Ιωάννης Παπαπαύλου-Οικονόμου από τον Ταξιάρχη, ο Κωνσταντίνος Ιατρού (από τον Πολύγυρο), ο Θεόδωρος Ζάχος από τη Βάλτα, ο Παναγιώτης Καρατάσος από την Άφυτο, ο Αθανάσιος Αποστολούδας από το Τομάτι, ο Γεώργιος Γεωργουδής ή Γκίνης (καπ. Γεωργιάκης) και ο Γεώργιος Καζάνης από τη Νικήτη, ο Δημήτριος Στίνης και ο Ζαχαρίας Καραπιλιάφης από τη Γαλάτιστα, ο Αρσένης Επίκουρος από τον Άγιο Νικόλαο, ο Δημήτριος Λιβανίδης από την Ορμύλια, ο Χρήστος Δρυστάρης από τον Βάβδο και άλλοι.

Ο Μακεδονικός Αγώνας, σκληρός και πολυαιμάκτος αποτελεί μια από τις πιο δοξασμένες, ευγενείς, ηρωικές και μεγαλόπνοες προσπάθειες, που κατέβαλε η ελληνική φυλή για την επιβίωσή της στη μακραιώνη ιστορία της. Στέκει πάντα ένα σημαντικότατο γεγονός.

Είναι το μεγαλύτερο κατόρθωμα του Ελληνισμού στα τελευταία 100 χρόνια. Εξετασμένος από κάθε πλευρά ο Μακεδονικός Αγώνας σε αποτελέσματα και σε συνέπειες, είναι ο δεύτερος σημαντικός και αξιόλογος σταθμός της εθνικής ζωής των νεότερων Ελλήνων μετά το 1821. Είναι η ιστορική προϋπόθεση για όλα τα άλλα, που τιμούμε και πανηγυρίζουμε. Ο Μακεδονικός Αγώνας αναπτέρωσε το φρόνημα, τόνωσε το θάρρος και αναζωογόνησε την πίστη όλων μας στην αιώνια Ελλάδα. Κατέδειξε σαφώς την ελληνικότητα του μακεδονικού χώρου, γεγονός που έδινε στην Ελλάδα κάθε δικαίωμα να την επικαλείται στα διεθνή συνέδρια.

Στην αίσια έκβαση του Μακεδονικού Αγώνα συντέλεσε ένα θαυμαστό γεγονός. Η σύμπραξη των πιο ποικίλων παραγόντων: της Εκκλησίας (με τους ιεράρχες και ιερείς), του τακτικού ελληνικού στρατού (με τους αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και οπλίτες), των ελληνικών προξενείων, της εκπαίδευσης, των προκρίτων-δημογερόντων, των διπλωματών, των ντόπιων λαϊκών οπλαρχηγών και του απλού λαού.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες με μια γιγαντιαία προσπάθεια διέσωσαν τη Μακεδονία και πέτυχαν τη σφυρηλάτηση της ψυχής του Έθνους για νέες εξορμήσεις. Όσοι αγωνί-

Το μνημείο του Μακεδονικού Αγώνα στον Πολύγυρο.

στηκαν, όσοι πολέμησαν για τη Μακεδονία τότε είναι οι ένδοξοι Μακεδονομάχοι. Εμείς οι Μακεδόνες τιμούμε και ευγνωμονούμε τους ένδοξους Μακεδονομάχους και τους διαβεβαιώνουμε πως τη Μακεδονία μας ποτέ πια και κανένας εχθρός δεν θα την πάρει. Τους διαβεβαιώνουμε πως για τη Μακεδονία μας σκληρά θα πολεμήσουμε τον κάθε καθαρόαιμο ή προβατόσχημο επιδρομέα. Από κανένα λαό δεν διεκδικούμε εδάφη. Ζητούμε και επιδιώκουμε τη φιλία και την ειρήνη ανάμεσα στους λαούς της γης. Δεν διεκδικούμε εδάφη, αλλά και δεν παραχωρούμε σε κανένα ούτε μια σπιθαμή του ελληνικού εδάφους, ούτε μια σπιθαμή της ελληνικής Μακεδονίας, που ανέκαθεν διάφορες μικρές ή μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις την είχαν βάλει στο μάτι. Η Μακεδονία είναι Ελλάδα. Οι Μακεδόνες είναι Έλληνες. Οι Έλληνες Μακεδόνες ανήκουν μόνο στην ελληνική Μακεδονία και σε καμιά άλλη Μακεδονία με απίθανα σύνορα και ετερόκλητους πληθυσμούς. Οι Έλληνες Μακεδόνες ανήκουν στην Ελλάδα. Ας τα 'χει αυτά υπόψη του κάθε Ευρωπαίος, βόρειος ή νότιος, ανατολικός ή δυτικός, βαλκάνιος ή ευρωενωσιακός. Ας τα 'χει αυτά υπόψη του κάθε Ασιάτης, γείτονας ή απόμερος. Ας τα 'χει αυτά υπόψη του κάθε Αφρικανός και κάθε Αμερικανός. «Ο κάθε φίλος ή εχθρός πρέπει να εννοήσει, ότι η Ελλάδα προώριστη να ζήσει και θα ζήσει».

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΛΕΙΒΑΔΙΩΤΩΝ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ 1903-1908

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΓΟΥΔΗΡΑΣ

Καθηγητής Ψυχοπαιδαγωγικής ΠΑ.ΜΑΚ.

*«Αν θέλουμε, ορέ, να νιώθουμε λεύτεροι, πρέπει να τιμούμε αυτούς που μας χάρισαν τη λευτεριά»,
Στρατηγού Μακρυγιάννη, Απομνημονεύματα*

Οι αγώνες, τα κατορθώματα και η απελευθερωτική δράση πολλών ηρώων και αγωνιστών του Μακεδονικού Αγώνα δεν έχουν προβληθεί όσο αρμόζει και οι ίδιοι δεν έχουν τιμηθεί επάξια. Ιδιαίτερα δεν έχει εκτιμηθεί η προσφορά των απλών ανθρώπων, οι οποίοι πλαισίωσαν και υποστήριξαν τα ελληνικά ανταρτικά σώματα των εθελοντών που έσπευσαν να υπερασπιστούν την ελευθερία και την ελληνικότητα της δοκιμαζόμενης Μακεδονίας από τις ένοπλες συγκρούσεις των εθνικών ομάδων και κυρίως των βουλγαρικών οργανώσεων (Βακαλόπουλος, 1999). Ένεκα τούτου μένουν περιθώρια στους παραχαράκτες των ιστορικών γεγονότων να αλλοιώνουν και να παραποιούν την ιστορική αλήθεια. Αποτελεί, επομένως, χρέος των απερχόμενων γενεών προς τις νεότερες, οι οποίες δεν γνωρίζουν επαρκώς την ιστορία της Μακεδονίας, να φωτίσουν και να αναδείξουν τα γεγονότα αυτά, προκειμένου να μην χαθεί η ιστορική μνήμη του έθνους. Ένεκα τούτων, στο κείμενο αυτό επιχειρούμε να αναδείξουμε τη συμμετοχή και τη δράση των αφανών Λειβαδιωτών ηρώων και αγωνιστών στον Μακεδονικό Αγώνα.

**Καπετάν Νικόλας Μαυραντζιάς
(1881-1960)**

Όπως γνωρίζουμε, ο αδόκητος θάνατος του Παύλου Μελά στη Στάτιστα, στις 13-10-1904, συγκλόνισε τον Ελληνισμό και ο ίδιος έγινε θρύλος και σύμβολο του Μακεδονικού Αγώνα, με αποτέλεσμα να πολλαπλασιαστούν οι εθελοντές υπερασπιστές του απελευθερωτικού αγώνα της Μακεδονίας. Ένα από τα ηρωικά σώματα εθελοντών ήταν και εκείνο του οπλαρχηγού Ιωάννη Νταφώτη, το οποίο συγκροτήθηκε από 80 περίπου Κρήτες εθελοντές από την κωμόπολη Αβδού της επαρχίας των Αρχάνων του Ηρακλείου και ήρθε να αγωνιστεί για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Το σώμα του Καπετάν Νταφώτη, μετά τη σύγκρουσή με τουρκικές δυνάμεις στα Στεφανινά (την 23-4-1905), πέρασε στην απέναντι πλευρά των λιμνών

Βόλβης και Κορώνειας και με πολλές περιπέτειες και δυσκολίες ήρθε στο Λειβάδι Χαλκιδικής (Παπακυριάκος, 2012). Το Λειβάδι προσφερόταν ως καταφύγιο των Κρητών, επειδή είναι κτισμένο μέσα σε κοιλάδα και δεν είναι ορατό από τα χωριά του κάμπου, είχε τότε μόνο ελληνικό πληθυσμό και το κυριότερο, διέθετε ανταρτικά σώματα, τα οποία απαρτιζόνταν από έμπειρους οπλαρχηγούς και αγωνιστές που πολεμούσαν στην ευρύτερη περιοχή για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Στο Λειβάδι οι Κρήτες εθελοντές ενισχύθηκαν από ένα σώμα 80 περίπου Λειβαδιωτών αγωνιστών που είχαν συγκροτήσει οι τοπικοί οπλαρχηγοί Νικόλας Μαυραντζιάς, Ανδρέας Βενετόπουλος, Άγγελος Γκάγκος, Αστέριος Λιμπιτσούνης, Παναγιώτης Καμπανός και άλλοι Λειβαδιώτες

Μετά από προδοσία των Βουλγάρων, οι Κρήτες και οι Λειβαδιώτες αγωνιστές αναγκάστηκαν να οχυρωθούν σε έναν φυσικό βράχο στη θέση «Κερασώνας», ο οποίος βρίσκεται σε απόκρημνη περιοχή του «Καλογερικού» όρους μεταξύ της μονής της Αγίας Αναστασίας και του Λειβαδίου. Εκεί οι αγωνιστές έδωσαν την 3η Μαΐου 1905 σκληρή και άνιση μάχη εναντίον πολυάριθμων τουρκικών δυνάμεων που τους είχαν κυκλώσει. Όπως είναι ήδη γνωστό, στο πεδίο της μάχης έπεσαν ηρωικά 11 αγωνιστές, ενώ οι υπόλοιποι κατόρθωσαν να διαφύγουν χάρη στο σχέδιο διάσωσης που εφάρμοσε ο οπλαρχηγός Νταφώτης.

Η μετονομασία της περιοχής σε «οι Κομμένοι» εκφράζει το μέγεθος της καταστροφής που υπέστη εκεί το τουρκικό ιπικό και ο βράχος στον οποίο οχυώθηκαν οι έλληνες αγωνιστές ονομάζεται «Βράχος του Νταφώτη».

Ο σημαντικότερος από τους λειβαδιώτες Μακεδονομάχους, και συνάμα ηρωική μορφή του Μακεδονικού Αγώνα, ήταν ο Καπετάν Νικόλας Β. Μαυραντζιάς (1881-1960), ο οποίος τραυματίστηκε στη μάχη αυτή. Η προσφορά του στον απελευθερωτικό αγώνα της Μακεδονίας υπήρξε σημαντική. Αγωνίστηκε με εξαιρετική γενναιότητα και θάρρος εναντίον των Τούρκων και των Βουλγάρων στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας και στον βάλτο των Γιαννιτσών,

όταν ο Μακεδονικός Αγώνας βρισκόταν σε ένταση. Ο Μητροπολίτης Αρδαμερίου και Γαλατίστης Ιωακείμ (Στρουμπής), σχεδόν αμέσως μετά την ενθρόνισή του (το 1911), ζήτησε από τον Καπετάν Νικόλα Μαυραντζά να τον συνοδεύει κατά τις επισκέψεις στις ενορίες της Μητρόπολης αναγνωρίζοντας την προσφορά του προς τους υπόδουλους Έλληνες. Η φήμη του επικρατούσε, ενώ ακόμη η Μακεδονία ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, αλλά και μετά την απελευθέρωση (1912). Οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, κυρίως η Μακεδονία (27-11-1960), φιλοξένησαν αρκετές φορές αφιερώματα στην προσφορά του.

Ένα δημοτικό τραγούδι που υμνεί τον ηρωισμό του Καπετάν Νικόλα Μαυραντζά και των λοιπών Λειβαδιωτών αγωνιστών στη μάχη αυτή, διασώζει ο Κλεάνθης Βενετόπουλος στο βιβλίο του: *«Τόπος καταγωγής Λιβιάδι Χαλκιδικής»* (1998:240-247). Το δημοτικό αυτό τραγούδι αποτελείται από 14 δίστιχα και έχει ως εξής:

«Τα κατορθώματα του Καπετάν Νικόλα Μαυραντζά»

*«Το μάθατε τι έγινε στο Λειβαδιού τα μέρη;
Κύκλωσαν τον Μαυραντζά ένα τούρκικο ασκέρι.
Οι Τούρκοι ήτανε πολλοί, γύρω στις δυο χιλιάδες,
και η δύναμη του Μαυραντζά ογδόντα παλικαράδες.
Και το Λειβάδι σαν τ' άκουσε πολεμιστές συνάζει,
κι από την απέναντι πλαγιά του Μαυραντζά φωνάζει.
Βάστα γενναίε Μαυραντζά, κι ερχόμαστε κοντά σου,
Εμείς θα τους χτυπήσουμε από τα δεξιά σου.
Πέφτουν οι σφαίρες σαν βροχή, τα βόλια σαν χαλάζι,
και του Σουλτάνου το ασκέρι, Αλάχ, Αλάχ, φωνάζει.
Γιούργια τους κάνει ο Μαυραντζάς με το σπαθί στο χέρι,
και κυνηγάει σαν το λιοντάρι το τούρκικο ασκέρι.
Φεύγουν οι Τούρκοι, φεύγουνε, δεν ξέρουν που να πάνε,
Κι όλο φωνές ακούγονται, τισλίμ Καπετάνιε.
Τι θέλετε εδώ βρωμόσκυλα, τον τόπο να μολύνετε,
δεν ξέρετε, εδώ που ήρθατε κανένας δεν θα μείνετε!
Εδώ ο τόπος είναι ελληνικός και λευτεριά μυρίζει
και ο Τούρκος που θα πατήσει εδώ, πίσω δεν θα γυρίζει.
«Και όταν η μάχη του Ουβρανού τελείωσε,
μετρήθηκαν και λείπαν δυο νομάτοι,
Ένα Κρητικόπουλο και ένα Λειβαδιωτάκι.»
Ο Γεώργιος Αράπης και ο Σ. Καντιδάκης.
Και ο Δεσπότης τον καλεί, παράσημα του δίνει,
για τη γενναία του καρδιά και την παλικαρσύνη.
Πάρτο γενναίε Μαυραντζά, πάρτο γιατί σου αξίζει,
το μπόι σου και η τόλμη σου τους Τούρκους τους φοβίζει.
Και όταν τους Τούρκους διώξαν απ' τη Μακεδονία,
ο Δεσπότης τον Μαυραντζά διάλεξε για την περιοδεία.»*

Τα ονόματα των νεκρών που αναφέρονται στο 11ο δίστιχο δεν περιλαμβάνονται στον διασωθέντα κατάλογο των ηρωικών πεσόντων στη μάχη του «Κερασώνα». Αναγράφονται, όμως, στην παραλλαγή αυτή του

τραγουδιού που διέσωσε στο τετράδιο του ο λειβαδιώτης Πέτρος Γκάγκος (1909-1995), του οποίου ο πατέρας Άγγελος Γκάγκος είχε λάβει μέρος στην ηρωική αυτή μάχη (Βενετόπουλος, 1998:242). Οι Τούρκοι φόνευσαν τον Αράπη σε μια μικρή κοιλάδα κοντά στον Κερασώνα, η οποία φέρει το όνομά του, «Στου Αράπη τη Λάκκα». Το όνομα Ουβρανός δηλώνει το όρος Ομβριανός, του οποίου μέρος είναι το «Καλογερικό» όρος, και παρεμβάλλεται στην οροσειρά Χορτιάτη - Χολομώντα.

Από τους 80 λειβαδιώτες αγωνιστές, που έλαβαν μέρος στη μάχη της 3ης Μαΐου 1905, γνωστοί είναι, σύμφωνα με μαρτυρίες, οι εξής:

Νικόλαος Μαυραντζάς, Χρήστος Μαυραντζάς, Ανδρέας Βενετόπουλος, Κωνσταντίνος Παννακός, Άγγελος Γκάγκος, Γεώργιος Καμπανός, Παναγιώτης Καμπανός, Πασχάλης Καμπανός, Παναγιώτης Κουδούνης, Πασχάλης Κουδούνης, Γεώργιος Λιόλιος, Αστέριος Λυμπιτσιούνης, Ιωάννης Μούμκας, Παναγιώτης Μούμκας, Κωνσταντίνος Μπαζούκας, Αστέριος Πάλλας, Δημήτριος Πολίτης, Ιωάννης Σαλαπίδας, Ιωάννης Στόϊκος και Δημήτριος Τζιτζίκας.

Τα ονόματα των λοιπών Λειβαδιωτών αγωνιστών που έλαβαν μέρος στη μάχη αυτή δεν είναι γνωστά. Στον κατάλογο του Μακεδονομάχου οπλαρχηγού Αθανασίου Μινόπουλου, που υπάρχει στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα Θεσσαλονίκης, αναγράφονται οι εξής Λειβαδιώτες Μακεδονομάχοι: Κατάκαλος Παναγιώτης του Γεωργίου, οπλίτης, Μανίκας Στέργιος, οπλίτης, Μπουλιώνης Γεώργιος του Αθανασίου και Λιόλιος Γεώργιος του Δημητρίου. Ο τελευταίος είχε συλληφθεί από τους Τούρκους και καταδικαστεί σε διετή φυλάκιση. Σε φυλάκιση είχε καταδικαστεί επίσης και ο αγωνιστής Ιωάννης Πανώρης, ο οποίος παρέμεινε στις φυλακές του Επταπυργίου Θεσσαλονίκης μέχρι το 1906. Στην προφορική παράδοση μνημονεύεται επιπλέον και ο Γεώργιος Μαυρομάτης, ο οποίος είχε πάρει μέρος από ενωρίς στον Μακεδονικό Αγώνα (Βενετόπουλος, 1998:244),

Κατόπιν αυτών, θεωρούμε ότι είναι υποχρέωση της Κοινότητας Λειβαδιού να αναγνωρίσει πλέον επίσημα τη θυσία και την προσφορά των Κρητών και Λειβαδιωτών αγωνιστών στον Μακεδονικό Αγώνα. Μια ενέργεια για την απόδοση τιμής στον οπλαρχηγό Καπετάν Νικόλα Μαυραντζά θα ήταν να μεριμνήσουν οι κάτοικοι για την τοποθέτηση μιας προτομής του οπλαρχηγού στον χώρο του Ηρώου ή σε κάποιο άλλο περίοπτο σημείο της Κοινότητας. Θα μπορούσε, επίσης, να αναθέσει η Κοινότητα τη συγγραφή της βιογραφίας του Καπετάν Νικόλα Μαυραντζά και να δώσει το όνομά του και τα ονόματα του οπλαρχηγού Ι. Νταφώτη και των ηρωικών πεσόντων αγωνιστών σε δρόμους της Κοινότητας.

ΕΙΜΑΙ Η ΕΛΙΑ Η ΤΙΜΗΜΕΝΗ...

ΠΑΝΟΣ Χ. ΒΕΡΡΟΙΩΤΗΣ
τ. Εκπαιδευτικός-Ζωγράφος

«Εάν αποσυνδέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι και ένα καράβι. Που σημαίνει: ότι με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις».

Οι παραπάνω στίχοι, από την ποιητική συλλογή «Ο Μικρός Ναυτίλος» του Οδυσσέα Ελύτη υπογραμμίζουν τη στενή σχέση της ελιάς με την ιστορία, την παράδοση, τη φύση της Ελλάδας, τη ζωή και τις δραστηριότητες των Ελλήνων.

Στο εξώφυλλο του περιοδικού μας εικονίζεται μια ελιά. Αυτή η εικόνα λειτούργησε σαν έναυσμα για να διατυπώσουμε μερικές σκέψεις, πληροφορίες και στοιχεία για την καταγωγή, την εξέλιξη, και τη χρησιμότητα του ευλογημένου αυτού δέντρου, που συνδέεται τόσο πολύ με την ιδιαίτερη πατρίδα μας, τη Χαλκιδική.

Είναι φθινόπωρο κι η σκέψη μας τρέχει στα περασμένα, στα παιδικά μας χρόνια, τότε που στη Χαλκιδική, οι άνθρωποι, κάθε χρόνο, τέτοια εποχή, ήταν σκορπισμένοι στους ελαιώνες και μάζευαν το χρυσό καρπό της ελιάς. Το μάζεμα της ελιάς στην ελληνική ύπαιθρο ήταν υπόθεση οικογενειακή. Η συμμετοχή ήταν μαζική. Τότε οι ποικιλίες της ελιάς ήταν ελάχιστες και προοριζόνταν μόνο για ελαιοποίηση. Η συγκομιδή άρχιζε, γύρω στα τέλη Οκτωβρίου με αρχές Νοεμβρίου, ανάλογα βέβαια με τις κλιματικές συνθήκες του κάθε τόπου και τον καιρό που επικρατούσε την κάθε χρονιά.

Για τους Χαλκιδικιώτες η διαδικασία αυτή ήταν ένα είδος ιεροτελεστίας, ένα πραγματικό πανηγύρι, καθώς στους ελαιώνες πήγαιναν όλα τα μέλη της οικογένειας, με τα ζώα, τα σακιά, τις βέργες, τα φαγητά και όλα

τα απαραίτητα, γιατί θα μάζευαν ελιές όλη την ημέρα και πολλές φορές θα διανυκτέρευαν στις καλύβες τους για να συνεχίσουν και την άλλη μέρα. Πρώτα μάζευαν το «χαμολόι» και στη συνέχεια οι άντρες τίναζαν με τις μακριές βέργες τα κλωνάρια για να πέσουν οι ελιές στο έδαφος. Συγχρόνως οι γυναίκες μάζευαν στα καλάθια τον καρπό που έπεφτε, ξεχωρίζοντας τις πιο καλές σε άλλο δοχείο για αλάτισμα. Στη συνέχεια συγκεντρώνονταν στα σακιά και μεταφέρονταν στα ελαιοτριβεία για ελαιοποίηση.

Σήμερα το μάζεμα της ελιάς έχει αλλάξει σημαντικά. Οι ποικιλίες των επιτραπέζιων ελιών είναι πολλές και μαζεύονται νωρίτερα και μόνο με το χέρι. Οι ελιές για ελαιοποίηση, με τη βοήθεια των σύγχρονων μηχανημάτων, μαζεύονται εύκολα και γρήγορα στα πλαστικά δίχτυα, σακιάζονται ή μπαινούν σε πλαστικά κιβώτια και μεταφέρονται στα ελαιοτριβεία. Οι οικογένειες δεν χρειάζεται πια να σηκώνονται από τα χαράματα για το μάζεμα της ελιάς. Εικόνες του παρελθόντος, σαν αυτές που έρχονται στο μυαλό μας, περιορίζονται μόνο σε αναμνήσεις.

Το ελαιόδεντρο, το πολύτιμο αυτό δώρο της φύσης, είναι τόσο παλιό, όσο και η ανθρώπινη ύπαρξη. Χιλιάδες χρόνια τώρα ζει στην περιοχή της Μεσογείου και είναι μια ζωντανή κληρονομιά, που συνδέεται με πολλούς τομείς της ζωής μας. Η ιστορία του δέντρου και οι συμβολισμοί του, αποδεικνύουν τον σπουδαίο ρόλο του στην εξέλιξη της οικονομίας μας και του πολιτισμού μας.

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι τα πρώτα ελαιόδεντρα στις

«Το λιμάζωμα». Πίνακας του λαϊκού ζωγράφου ΘΕΟΦΙΛΟΥ.

χώρες της Μεσογείου ήταν **αυτοφυείς αγριελιές** που εμφανίστηκαν σχεδόν μαζί με τους πρώτους ανθρώπους, στην περιοχή. Αυτό άλλωστε καταμαρτυρούν τα απομεινάρια όλων σχεδόν των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν στην ευρύτερη περιοχή. Οι επιστήμονες δεν συμφωνούν για τον τόπο ή τη χώρα καταγωγής της ελιάς. **Πιθανοί τόποι καταγωγής** είναι τα παράλια της Μικράς Ασίας, η Παλαιστίνη, η Συρία, τα παράλια της Βόρειας Αφρικής, η Κρήτη, η Κύπρος, κάποια νησιά του Αιγαίου κ.ά. Σύμφωνα με τη **βοτανική επιστήμη**, η ήμερη ελιά προήλθε είτε από την **άγρια ελιά**, είτε από τη **Χρυσόφυλλο Ελιά**.

Η ιστορική εμφάνιση του ελαιόδεντρου ξεκινά από τα πολύ παλιά χρόνια. Τα δέντρα μεταφέρθηκαν από την Ελλάδα στον υπόλοιπο Μεσογειακό Ευρω-παϊκό χώρο από Φοίνικες εμπόρους, που ξεκίνησαν από την Ελλάδα, ταξίδεψαν στη Νότια Ευρώπη και έφτασαν μέχρι την Πορτογαλία, αφού πέρασαν πρώτα από την Ιταλία, τη Γαλλία και την Ισπανία. Τον 16ο αιώνα διαδόθηκε από τη Μεσόγειο στις χώρες του Δυτικού Ημισφαιρίου από Ισπανούς και Πορτογάλους, το 1805 στην Αυστραλία από Ιταλούς και τελευταία διαδόθηκε στην Κίνα και τις Ινδίες. Η περιοχή της Μεσογείου, όπου καλλιεργείται, χαρακτηρίζεται σαν **ζώνη της ελιάς**.

Κατά γενική παραδοχή **η καλλιέργεια της ελιάς** αναπτύχθηκε πρώτα στον ελλαδικό χώρο και αργότερα διαδόθηκε και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και στη συνέχεια στον υπόλοιπο κόσμο. Κρήτες και νησιώτες του Αιγαίου της Νεολιθικής εποχής **μεταμόρφωσαν τις άγριες ελιές σε καλλιεργήσιμα δέντρα** και η πρώτη **συστηματική καλλιέργεια της αγριελιάς** έγινε τη χρονική περίοδο 3000 με 2000 π.Χ. Στην Κνωσό και στις Αρχάνες βρέθηκαν μέσα σε αγγεία κουκούτσια από ελιές, ενώ στη Ζάκρο βρέθηκαν ολόκληρες ελιές με τη σάρκα τους που χρονολογούνται γύρω στο 1450 π.Χ. Ελιές απεικονίζονται και σε έργα τέχνης της εποχής αυτής, όπως στην Κνωσό και στο Βαφειό της Λακωνίας.

Η ελιά, όπως αναφέρει ο μύθος, ήταν το δώρο της θεάς Αθηνάς προς τους Αθηναίους, οι οποίοι σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, έδωσαν το όνομά της στην πόλη τους. Η ίδια η θεά τους δίδαξε και την καλλιέργεια του δέντρου. Είναι γνωστό σε όλους μας, από τη Μυθολογία το επεισόδιο της φιλονικίας της Αθηνάς με τον Ποσειδώνα για το όνομα της πόλης των Αθηνών. **Η πρώτη ελιά**, λοιπόν, φυτεύτηκε από τη θεά Αθηνά πάνω στην Ακρόπολη, η «**Μορία Ελαιία**», νικώντας τον Ποσειδώνα και δίνοντας το όνομά της στην πόλη. **Η δεύτερη ελιά**, σύμφωνα με τον Πausανία, φυτεύτηκε στην περιοχή «**Ακαδημία Πλάτωνος**». Αυτή η ελιά, αρχικά, ονομαζόταν **Ελιά του Περικλέους** και μετέπειτα μετονομάστηκε σε **Ελιά του Πλάτωνα**.

Η ελιά είναι το μακροβιότερο από τα γνωστά μας δέντρα. Η φυσιολογική διάρκεια ζωής μιας ελιάς είναι 300 έως 600 χρόνια. Υπάρχουν ελαιόδεντρα που ξεπερ-

νούν σε ηλικία τα 1000 χρόνια. Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας υπάρχουν αιωνόβιες ελιές που θεωρούνται πολιτιστική κληρονομιά μας. Είναι το ιερό δέντρο που αγαπούν και διεκδικούν όλοι οι πολιτισμοί της Μεσογείου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Είναι το δέντρο που αναφέρεται στην Κιβωτό του Νώε, στη σοφία της θεάς Αθηνάς και στον κήπο της Γεθσημανή, με τα αιωνόβια δέντρα του, που σώζονται μέχρι σήμερα.

Η ελιά και το λάδι εμφανίζονται σταθερά και διαχρονικά σε όλες τις εκφάνσεις του ελληνικού βίου, ατομικού και συλλογικού: θρησκεία, τέχνη, παράδοση, κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτισμικές εκδηλώσεις, αθλητισμό, διατροφή κ.ά. Όποιο τομέα της ελληνικής καθημερινότητας κι αν εξετάσει κανείς και σε όποια εποχή, θα συναντήσει την πληθωρική παρουσία του ελαιόδεντρου και των προϊόντων του.

Η μακρόχρονη παρουσία της είχε σαν φυσικό επακόλουθο, εκτός των άλλων, να επηρεάσει και την καλλιτεχνική ζωή των κατοίκων της περιοχής. Οι δημιουργοί της αρχαίας και της σύγχρονης τέχνης εμπνεύστηκαν από την ομορφιά και τη χρησιμότητα του δέντρου και απέδωσαν θαυμάσια **έργα ζωγραφικής** (τοιχογραφίες), **έργα αγγειογραφίας** (μελανόμορφοι και ερυθρόμορφοι αμφορείς ζωγραφισμένοι με θέματα από την καλλιέργεια, τη συγκομιδή και την εξαγωγή του λαδιού της ελιάς), **έργα αργυροχρυσοχοΐας** (η ελιά υπήρχε στις όψεις πολλών νομισμάτων), **έργα ξυλογλυπτικής** (το πρωταρχικό άγαλμα της Αθηνάς, στην Ακρόπολη, ήταν ξόανο από ξύλο ελιάς). Αλλά και στη νεότερη και σύγχρονη εποχή, μεγάλοι ξένοι και Έλληνες καλλιτέχνες δημιούργησαν εξαιρετικά έργα τέχνης με θέμα την ελιά. Εμπνευσμένος από την αγροτική ζωή της περιοχής της Νότιας Γαλλίας, ο μεγάλος Ολλανδός ζωγράφος **Βαν Γκογκ** δημιούργησε εξαιρετικούς πίνακες με το θέμα αυτό. Στην Ελλάδα, πάμπολλοι ζωγράφοι, χαράκτες, γλύπτες, αργυροχρυσοχοΐοι, ξυλογλύπτες και άλλοι καλλιτέχνες δημιούργησαν αριστουργήματα τέχνης με θέμα το ελαιόδέντρο και τις δραστηριότητες των ανθρώπων γύρω από την καλλιέργειά του και την επεξεργασία των προϊόντων του.

Διαχρονική είναι η παρουσία της ελιάς και στην ποίηση και την πεζογραφία. **Ο Όμηρος** στην **Οδύσσεια** γράφει: «Δέντρο μακρόφυλλο ελιάς...έκοψα τη φυλλωσιά...Και τον κορμό του από τη ρίζα πελέκησα...». Οι τραγικοί ποιητές: **Αισχύλος, Σοφοκλής και Ευριπίδης** αναφέρουν την ελιά σε πολλά σημεία των έργων τους. Οι αρχαίοι συγγραφείς και φιλόσοφοι ασχολήθηκαν στα έργα τους με το ελαιόδέντρο και τα προϊόντα του, όπως ο Αριστοτέλης (Αθηναίων Πολιτεία), ο Δημοσθένης (Νόμος), ο Ηρόδοτος (Απολόδωρος), ο Θεόφραστος («Περί φυτών αιτιών» και «Περί φυτών ιστορίας»), ο Σόλωνας, ο Πausανίας κ.ά.

Ο μεγάλος μας ποιητής Κωστής Παλαμάς αποδίδει με εξαιρετικό τρόπο τη μεγάλη αξία της ως δέντρου

ανά τους αιώνες και την αδιάλειπτη σύνδεσή της με τη θρησκεία, στο εξαιρετο ποίημά του «Η ελιά» (**Είμαι του ήλιου η θυγατέρα...**).

Αλλά για την ελιά έγραψαν εξαιρετα ποιήματα και πεζογραφήματα και άλλοι ποιητές και πεζογράφοι: Ανδρ. Κάλβος, Άγ. Σικελιανός, Ιωάν. Πολέμης, Αργ. Εφταλιώτης, Στρ. Μυριβίλης, Αλέξ. Παπαδιαμάντης, Ηλ. Βενέζης, αλλά και οι: Ν. Καζαντζάκης, Γιάν. Ρίτσος, Κ. Βάρναλης, Γ. Σεφέρης καθώς και η Δημοτική ποίηση.

Από τα αρχαιότατα χρόνια η ελιά θεωρείται ιερό δέντρο. Είναι συνυφασμένη με τη δόξα, την ειρήνη, τη φιλία, την αγάπη, την υγεία, τη σοφία, την ευημερία, τη γονιμότητα και την ευφορία. Οι αρχαίοι Έλληνες τη θεωρούσαν **σύμβολο των ολυμπιακών ιδεωδών**. Γι αυτό και το μοναδικό βραβείο που έπαιρνε ο Ολυμπιονίκης ήταν ένα στεφάνι φτιαγμένο από κλαδί ελιάς. Μέσα στο ναό της Ήρας, στην Αρχαία Ολυμπία, υπήρχε μια ελιά, «**η καλλιστέφανος ελαία**», από τα κλαδιά της οποίας φτιαχνόταν «**ο κότινος**», το στεφάνι, με το οποίο στεφανωναν τους ολυμπιονίκες. Την ελιά αυτή, κατά τη μυθολογία, την είχε φυτέψει ο Ηρακλής όταν ολοκλήρωσε τους 12 άθλους του. Το ελαιόλαδο ήταν το βραβείο για τους νικητές των Παναθηναϊκών Αγώνων. Οι Αθηναίοι απεικόνιζαν στα νομίσματά τους την Αθηνά με στεφάνι ελιάς στο κράνος της και έναν αμφορέα με λάδι ή ένα κλαδί ελιάς. Και το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία στην Ολυμπία ήταν στεφανωμένο με κλάδους ελιάς. Τέλος με λάδι ελιάς, οι αρχαίοι Έλληνες, έκαναν σπονδές στους βωμούς και με λάδι άλειφαν τις επιτύμβιες στήλες.

Στην κλασική εποχή οι Έλληνες φιλόσοφοι μελέτησαν τις φαρμακευτικές ιδιότητες του ελαιόλαδου και τη συμβολή του στην υγεία του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης έγραψε για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να γίνεται η ελαιοκαλλιέργεια, ενώ ο μεγάλος νομοθέτης της Αθήνας, Σόλων, εισήγαγε την πρώτη νομοθεσία για την προστασία των ελαιόδεντρων και των ελαιοπαραγωγών. Στα **βυζαντινά χρόνια**, η ελαιοκαλλιέργεια στις ελληνικές περιοχές ήταν πολύ ανεπτυγμένη και η αυτοκρατορία έκανε τη μεγαλύτερη εξαγωγή λαδιού στον κόσμο.

Στον χώρο της θρησκείας, στην **αρχαία Ελλάδα** εθεωρείτο ιερό δέντρο, ενώ το λάδι και οι ελιές χρησιμοποιούνταν στη λατρεία των θεών. Στην **Παλαιά Διαθήκη**, φύλλο ελιάς κρατούσε το περιστέρι στο ράμφος του, όταν επέστρεψε στην Κιβωτό του Νώε. Με δυο δέντρα ελιάς συμβολίζονται οι **δύο Διαθήκες (Παλαιά**

και Καινή). Το «**Όρος των Ελαιών**» επέλεξε ο Ιησούς για προσευχή και συνάντηση με τους μαθητές του και εκεί συνελήφθη, λίγο πριν να σταυρωθεί. Στο ίδιο όρος παρουσιάστηκε ο Ιησούς στους μαθητές του μετά την Ανάστασή του και από το Όρος των Ελαιών αναλήφθηκε στους ουρανούς. Στη Χριστιανική θρησκεία το λάδι είναι το κύριο συστατικό στο **Άγιο Μύρο**. Λάδι καίνε τα καντήλια στις εκκλησίες και στα εικονοστάσια των σπιτιών μας και στους τάφους των νεκρών, από τον 4ο αι. μ.Χ. Λάδι χρησιμοποιείται και στα μυστήρια της **Βάφτισης**, του **Χρίσματος** και του **Ευχελαιού**.

Από τα αρχαιότατα χρόνια η χρήση του λαδιού ως **τροφή, φάρμακο** και **καλλυντικό** είναι συνεχής και αδιάλειπτη. Αποτελούσε βασικό στοιχείο της ελληνικής διατροφής με πολλά οφέλη. Στην **ιατρική επιστήμη**, εκτός της αντιοξειδωτικής του δράσης, έχει θετικά αποτελέσματα στα επίπεδα της χοληστερόλης. Έχει αντιφλεγμονώδεις και ευεργετικές ιδιότητες στο άσθμα και στη ρευματοειδή αρθρίτιδα. Βελτιώνει τη λειτουργία του ήπατος και βοηθάει στην ανάπτυξη των οστών και του οργανισμού στις βρεφικές και παιδικές ηλικίες. Ήταν γνωστή η ευεργετική επίδρασή του στο πεπτικό σύστημα, στη θεραπεία δερματικών παθήσεων, στην επούλωση τραυμάτων και στην αντιμετώπιση καρδιακών παθήσεων. Αλλά και τα άνθη και τα φύλλα της χρησιμοποιούνταν ως αφέψημα για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων. Οι αρχαίοι Έλληνες άλειφαν το σώμα τους με ελαιόλαδο σαν μέρος της καθημερινής τους υγιεινής και για προστασία από τον ήλιο και το ψύχος. Ο **Ιπποκράτης**, που θεωρείται πατέρας της μοντέρ-

νας ιατρικής, αποκαλούσε το ελαιόλαδο «**το μέγα θεραπευτικόν**» και στον **Ιπποκράτειο Κώδικα** αναφέρονται τουλάχιστον 60 θεραπείες που είχαν σαν βάση το ελαιόλαδο.

Η **ελληνική παράδοση** είναι στενά συνδεδεμένη με το ελαιόδεντρο και το λάδι. Σε πολλές ελληνικές αγροτικές περιοχές, κάθε φορά που γεννιέται ένα παιδί φυτεύουν και μια ελιά. Το παιδί μεγαλώνει παράλληλα με την ελιά. Όταν το παιδί φτάσει στην ηλικία των 6 ετών και είναι έτοιμο να πάει στο σχολείο, τότε και η ελιά είναι έτοιμη να καρποφορήσει. Η ελιά θα βρίσκεται συνέχεια κοντά στην οικογένεια για πολλές γενιές και θα θυμίζει τη συνέχεια και την εξέλιξη της ζωής.

Η καλλιέργεια της ελιάς στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 87,21% των δενδρωδών καλλιεργειών, γεγονός που μεταφράζεται σε περίπου 10.000.000 στρέμμα-

τα γης. Η Ελλάδα είναι τρίτη ελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο, μετά την Ισπανία και την Ιταλία, με μέσο όρο παραγωγής 280.000 τόνους το χρόνο, από τους οποίους το 50% περίπου εξάγεται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως στην Ιταλία. Επίσης, είναι πρώτη στον κόσμο στην παραγωγή μαύρων ελιών. Στο έδαφος της καλλιεργούνται περισσότερα από 150 εκατομμύρια ελαιόδεντρα, από τα οποία τα 21 εκατομμύρια για την παραγωγή επιτραπέζιων ελιών. Το 60% του καλλιεργούμενου εδάφους της Ελλάδας καλύπτεται από ελαιώνες, ενώ είναι η χώρα με τις περισσότερες ποικιλίες ελιάς. Με την ελαιοκομία και την ελαιοπαραγωγή ασχολούνται και έχουν εισόδημα περίπου 600.000 οικογένειες, ενώ το ελαιόλαδο αντιστοιχεί στο 9% της αξίας της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα. Η κατανάλωση στην Ελλάδα είναι 19 λίτρα λάδι ανά άτομο το χρόνο, ενώ στις Η.Π.Α. 3, στη Γερμανία 0,7 και στην Ιαπωνία 0,1 λίτρα.

Η **ελαιοκαλλιέργεια στη Χαλκιδική** έχει ιστορία πολλών εκατονταετιών. Διάφορες ενδείξεις μας κάνουν να πιστεύουμε ότι ήταν διαδεδομένη στους **ελληνιστικούς χρόνους**, ενώ βεβαιώνεται για τη **ρωμαϊκή** και **παλαιοχριστιανική** περίοδο από τους **τραπητούς** (λίθινα κυπελόσχημα ελαιοτριβεία) και άλλα ανασκαφικά ευρήματα που ανακαλύφθηκαν κατά καιρούς.

Κατά τη **μυσαιωνική περίοδο** και την **τουρκοκρατία**, τα ελαιόδεντρα ήταν διάσπαρτα και σε μεγάλη σχετικά απόσταση, ώστε τα ίδια κτήματα να χρησιμοποιούνται συγχρόνως και για άλλες καλλιέργειες, κυρίως δημητριακών. Το 14ο αιώνα αναφέρεται η ύπαρξη **Τζιμηλαρείων** (ελαιοτριβείων). Το 1815 υπήρχαν ανα-

φορές για ελαιώνες στη Χαλκιδική. Στα μέσα του 19ου αιώνα υπήρχε συστηματική ενασχόληση με την ελαιοκομία. Το 1887 αναφέρεται ο μεγάλος ελαιώνας της Πορταριάς, έκτασης 5.000 στρ. με 32.000 ελαιόδεντρα. Στην ανάπτυξη της ελαιοκομίας της Χαλκιδικής συνέβαλε ουσιαστικά η εξημέρωση των άγριων ελαιόδεντρων που υπήρχαν σε περιοχές που δεν ήταν κατάλληλες για σιτοκαλλιέργεια και έτσι δημιουργήθηκαν οι πρώτοι ελαιώνες.

Στη Χαλκιδική υπάρχουν πολλά τοπωνύμια που έχουν σχέση με την ελιά. Ο οικισμός **Ελαιοχώρια**. Στη **Νικήτη** τα τοπωνύμια **Ελιά** και **Μικρή Ελιά**. Στο **Στρατώνι** η θέση **Ελαιώνας**. Στα **αρχαία Στάγειρα** το **Λιότοπι** κ.ά.

Σήμερα στο νομό Χαλκιδικής καλλιεργούνται 310.000 στρ. (1/3 της καλλιεργούμενης έκτασης του νομού) με 5.200.000 ελαιόδεντρα από τα οποία τα 4.600.000 βρίσκονται σε στάδιο παραγωγής. Παράγονται ετησίως 100.000 τόνοι λαδιού, από το οποίο 900 τόνοι αγουρέλαιο. Περίπου 60.000 κάτοικοι απασχολούνται σε 22.000 επιχειρήσεις καλλιέργειας ελαιόδεντρων και εκμετάλλευσης προϊόντων ελιάς, ενώ λειτουργούν 80 μεταποιητικές επιχειρήσεις ελιάς και 40 ελαιοτριβεία. Από τη Χαλκιδική εξάγονται 20.000 τόνοι πράσινες ελιές σε 45 χώρες. Οι επιτραπέζιες ελιές είναι το δεύτερο εξαγωγίμο αγροτικό προϊόν με αξία εξαγωγών 577 εκατ. ευρώ για το 2014. Στη Χαλκιδική παράγεται το 55% της συνολικής ποσότητας της επιτραπέζιας ελιάς της Ελλάδας, ενώ περίπου το 90% της επιτραπέζιας ελιάς της Χαλκιδικής εξάγεται σε όλον τον κόσμο.

* * *

ΑΜΙΜΗΤΟ...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛ. ΜΑΝΤΣΙΟΣ

Βρισκόμαστε στα μέσα της 10ετίας του '80, στο Δημόσιο Γυμνάσιο του Αγίου Νικολάου Χαλκιδικής, Σεπτέμβριος. Η εξετάζουσα, τους λιγοστούς επανεξεταστέους στο μάθημα της ιστορίας, νεαρά φιλόλογος, απογοητευμένη από τις... μη απαντήσεις τους, σ'όλες γενικώς τις ερωτήσεις που τους υπέβαλε, τους απευθύνει τέλος και την εξής εύκολη...κατά την γνώμη της ερώτηση, υπολογίζοντας και στην εντοπιότητα των εξεταζομένων: «Από που κατάγεται ο Αριστοτέλης;» Κανείς δεν απαντά, τα κεφάλια σκυμμένα. Ο Νικητιανός, ο ευφύεστατος Παύλος, μεταξύ των εξεταζομένων κι αυτός, ...στύβει το μυαλό του να θυμηθεί το όνομα της γενέτειρας του... Σταγειρίτη, αλλά δεν τα καταφέρνει. Σηκώνει όμως, θαρραλέα, το δεξί του χέρι με τον δείκτη του υπερυψωμένο, και πειστικά -μη τον προλάβει άλλος-ζητά την άδεια ν' απαντήσει. Η νεαρά καθηγήτρια τον ενθαρρύνει. «Ορίστε, από πού

κατάγεται ο Αριστοτέλης;». Και τότε ο Παύλος, με περίσσια αυτοπεποίθηση, στρέφει τον άξονα του κορμιού κατά 90 μοίρες, με τον τενωμένο δείκτη να δείχνει κατά Βορρά μεριά, και με φωνή, που δεν επιδέχεται διαφωνίες και παρερμηνείες, αποφάινεται: «**Απου 'δω σι' απάν' ...!**».

Η νεαρά φιλόλογος, μη γνωρίζουσα, ως φαίνεται, προς τα ...«πού παν' τα τέσσερα», τα σημεία του ορίζοντος εννοώ, δεν εκτιμά σωστά την απάντηση του Παύλου, και με την σειρά της κι εκείνη, αποφάινεται: «Απορρίπτεσθε». Παρεμβαίνει όμως ο παρευρισκόμενος συνάδελφος της, ο Νικητιανός φιλόλογος **Ιωακείμ Κρικελίκος** και την παρατηρεί: «Μα, έδειξε προς την σωστή κατεύθυνση». Καταλυτική η παρέμβαση του Ιωακείμ. Ο Παύλος πέρασε στην επόμενη τάξη. Στη συνέχεια τελείωσε και τις γυμναστικές του σπουδές.

ΟΙ ΦΩΤΑΡΟΙ

ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Φωταροί ή Φουταροί.

Παραμονή, αλλά και ανήμερα των Θεοφανείων, πραγματοποιείται εδώ και χρόνια στο Παλαιόκαστρο Χαλκιδικής ένα έθιμο με μορφή **δρώμενου**, που ίσως είναι και μοναδικό στον Ελλαδικό χώρο, όσον αφορά το εθιμοτυπικό του.

Την ονομασία του την οφείλει στην ημέρα που πραγματοποιείται. Στην ημέρα των Φώτων.

Λαϊκό Δρώμενο, όπως μας αποκαλύπτει και η ίδια η λέξη, είναι το είδος εθίμου που έχει δράση. Είναι σαν μια μορφή λαϊκού θεάτρου, με την συμμετοχή μιας ομάδας ατόμων από την ίδια κοινότητα. Αυτή η λαϊκή ομάδα συντηρεί, διατηρεί και αναβιώνει αυτήν την πρωτότυπη και αυθεντική παράδοση του τόπου. Στους Φωταρούς, εκτός από τους πρωταγωνιστές, απαραίτητη είναι και συμμετοχή των θεατών, για να πραγματοποιηθεί το δρώμενο.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ

Το απόγευμα της παραμονής των Θεοφανίων, μαζεύονται οι Φωταροί στην εκκλησία του χωριού και αφού χτυπήσουν την καμπάνα, ορκίζεται ο “βασιλιάς”.

Η “ορκωμοσία” είναι απλή και συμβολική. Μπροστά στην εικόνα του Αγίου Αθανασίου, πολιούχου του χωριού, κάνει τρεις μετάνοιες για να πάρει την ευλογία του.

Από αυτήν την στιγμή αρχίζει ουσιαστικά το έθιμο.

Στη συνέχεια όλοι οι Φωταροί επισκέπτονται ένα-ένα τα σπίτια του χωριού, λέγοντας το τραγούδι-κάλαντα των Φώτων. Αυτό έχει τις ιδιαιτερότητές τους, αφού υπάρχει τραγούδι για κάθε μέλος της οικογένειας.

Παλιότερα το πρώτο τραγούδι το λέγανε στην εικόνα του Αϊ-Θανάση.

Μόλις τελειώσουν τα τραγούδια οι οικοδεσπότες προσφέρουν τα απαραίτητα κεράσματα που έχουν ετοιμάσει και μέσα από μια κατάσταση ευθυμίας και ευχών, οι Φωταροί συνεχίζουν για το επόμενο σπίτι.

Την επόμενη ημέρα, όταν σχολάσει η εκκλησία και έχει γίνει ο αγιασμός των νερών, πηγαίνουν και στο σπίτι του παπά του χωριού, για τον οποίο υπάρχει ιδιαίτερο τραγούδι.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ

Το “λουκάνικο”.

Πάνω σε ξύλινο ραβδί, δένεται προσεκτικά ένα ωμό χοιρινό λουκάνικο. Αυτό μπηγεται στη μέση του χώρου που θα γίνει ο χορός. Θα παραμείνει εκεί μέχρι να καταφέρει να το αρπάξει κάποιος από τους θεατές.

Ο “βασιλιάς”.

Φοράει το ταλαγάνι (παραδοσιακή κάπα των βοσκών) και φορτώνεται με μεγάλα κουδούνια (τούντσια και ντουμπλέκες), τα οποία κάνουν εκκωφαντικό θόρυβο. Βάζει στην πλάτη του, κάτω από το ταλαγάνι,

ένα μαξιλάρι, ώστε να φαίνεται καμπούρης και αστείος. Κρατάει ένα μεγάλο ξύλινο σπαθί με το οποίο κάνει κινήσεις-παραγγέλματα. Με αυτό χτυπά ή αποθαρρύνει τους “επίδοξους άρπαγες” αλλά και τιμωρεί τους “ανυπάκουους” από την ακολουθία του χορού. Είναι αυτός που σέρνει πρώτος το χορό.

Ο “μάγειρας”.

Είναι ντυμένος τσολιάς. Δεν χορεύει μαζί με τους άλλους Φωταρούς, αλλά κάθεται στη μέση του χορού δίπλα στο λουκάνικο. Κρατάει ένα μεγάλο ξύλινο σπαθί, αλλά δεν ακολουθεί τα παραγγέλματα του “βασιλιά”. Έργο του είναι να φυλάει το λουκάνικο.

Οι “Φωταροί”.

Είναι ντυμένοι με παραδοσιακές στολές και αποτελούν το κυρίως σώμα του χορού. Αποτελούν την ακολουθία του “βασιλιά”. Κρατάνε στα χέρια τους μεγάλα ξύλινα σπαθιά. Ακολουθούν με αυτά τις κινήσεις-παραγγέλματα του “βασιλιά”, αλλά ταυτόχρονα προστατεύουν και το λουκάνικο.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΡΩΜΕΝΟΥ

Την ημέρα των Θεοφανίων, γύρω στο μεσημέρι, πραγματοποιείτε το δρώμενο σε κάποιο κεντρικό σημείο του χωριού.

Μέσα από τους δυνατούς ήχους των κουδουνιών πρώτος εμφανίζεται ο “Βασιλιάς”. Ακολουθούν οι Φωταροί και τελευταίος βγαίνει ο “Μάγειρας”, κρατώντας το ραβδί με το λουκάνικο. Όλοι κρατούν στα χέρια τις ξύλινες μαχαίρες. Μπηγεται το λουκάνικο στην μέση και με την συνοδεία μουσικής αρχίζει ο χορός.

Όπως καταλαβαίνετε, κεντρικό “πρόσωπο” του

Χορός των Φωταρών γύρω από το “λουκάνικο” κρατώντας ξύλινα σπαθιά.

εθίμου είναι το λουκάνικο. Αυτός που θα καταφέρει τελικά να το πάρει, θα είναι ο καλότυχος της χρονιάς.

Από την άλλη μεριά οι Φωταροί είναι αυτοί που φυλάνε με τις μαχαίρες το λουκάνικο και δεν επιτρέπουν να το πάρουν.

Ο χορός θα τελειώσει όταν κάποιος μπορέσει να το αρπάξει και να τρέξει μακριά. Οι μαχαίρες πετιούνται στη μέση του χορού ή ξοπίσω από αυτόν που είχε πάρει το λουκάνικο και συνεχίζεται το γλέντι με την συμμετοχή όλου του κόσμου.

Σε όλη τη διάρκεια του γλεντιού μοιράζεται στους καλεσμένους άφθονο κρασί και μεζέδες.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ

Σύμφωνα με μελέτες και καταγραφές διαφόρων Ερευνητικών Κέντρων Λαογραφίας, στην Ελλάδα τέτοιου είδους έθιμα-δρώμενα έχουν τις ρίζες τους στις διονυσιακές τελετές της αρχαίας Ελλάδας.

Οι Φωταροί του Παλαιοκάστρου με το γενικότερο τελετουργικό πλαίσιο, είναι μια τοπική παραλλαγή του εθίμου των μεταμφιέσεων του Δωδεκαημέρου, με άμεση αναγωγή σε στοιχεία του Διονυσιακού λατρευτικού κύκλου.

Το ότι δηλαδή ο “Βασιλιάς” φοράει ταλαγάνι, οι κουδούνες και το μαξιλάρι-καμπούρα, ο “Μάγιστρας” ντυμένος τσολιάς, οι μιμητικές κινήσεις των Φωταρών, το κέντρο του ενδιαφέροντος να είναι ένα λουκάνικο, τα κεράσματα, τα πειράγματα, ο χορός, οι ευχές και τέλος η ενεργή συμμετοχή του κόσμου, είναι πυρήνας πολλών αγροτικών τελετουργιών που έχουν ως κύριο σκοπό την καλοχρονιά και συμβολίζουν το ζύπνημα και την αναγέννηση της γης ενόψει της άνοιξης που έρχεται.

Όπως συμβαίνει σε πολλές περιοχές και περιπτώσεις όλα αυτά τα ειδωλολατρικά έθιμα δεν μπόρεσαν να σβηστών από την Χριστιανική θρησκεία γιατί ήταν πολύ βαθιά ριζωμένα μέσα στην ζωή των ανθρώπων, κυρίως των αγροτικών περιοχών. Έτσι λοιπόν τα ενσωμάτωσε μέσα σε αυτήν. Γι’ αυτό βλέπουμε και τους Φωταρούς να αρχίζουν από την εκκλησία, προσκυνώντας την εικόνα, και να τελειώνουν με το σπίτι του παπά.

Επίσης τέτοιου είδους διονυσιακά κατάλοιπα στους μεταγενέστερους χρόνους άλλαξαν σκοπούς και στόχους. Έτσι και οι Φωταροί στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όπως σε όλη σχεδόν την Ελλάδα, προσαρμόστηκαν στις ανάγκες της τότε εποχής.

Διασκεδάζοντας και μεθώντας τους Τούρκους φοροεισπράκτορες, προσπαθούσαν οι πρόγονοί μας, να γλιτώσουν κάτι από τον αβάσταχτο φόρο της δεκάτης.

Εκείνο που έχει σημασία είναι πως τέτοια έθιμα αξιόπαινα αναβιώνουν κάθε χρόνο, ως έκφραση ψυχικής ανάγκης και ως εκπλήρωση καθηκόντος προς την τοπική κοινωνία. Δεν πρέπει λοιπόν να χαθούν και η διατήρηση και συνέχισή τους εξαρτάται πια από εμάς. Για να μην ξεχνούν οι μεγαλύτεροι και να μαθαίνουν οι νεότεροι ...

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΩΝ ΦΩΤΑΡΩΝ

Σήμερα είν’ τα Φώτα και ο φωτισμός και χαρά μεγάλη στους ουρανούς.

Σήμερα η κυρά μας η Παναγιά σπάργανα οικονόμου κεριά αναφτεί σπάργανα οικονόμου κεριά αναφτεί και τον Αι-Γιάννη παρακαλεί.

Για να ρίξει δρόσο και λίβανο να καταπραγώσουν τα είδωλα.

Σαν τα είπαμε όλα και είδε ο Χριστός σήμερα είν’ τα Φώτα κι ο φωτισμός.

*(Οι παραπάνω στροφές συνήθως λέγονται όταν οι Φωταροί είναι ακόμα στο δρόμο και πλησιάζουν ένα σπίτι, Είναι σαν προ-άγγελμα για να ανοίξουν την πόρτα οι οικοδεσπότες).

Σε κάθε σπίτι που μπαίνουν οι Φωταροί, ανάλογα με τα άτομα της οικογένειας, λένε και τις αντίστοιχες στροφές του τραγουδιού.

Έτσι υπάρχει τραγούδι:

α) για τον “**άρχοντα και την αρχόντισσα**” δηλαδή τον νοικοκύρη του σπιτιού και τη σύζυγό του.

β) για τον “**λεβέντη**” δηλαδή για το ελεύθερο αγόρι του σπιτιού.

γ) για την “**κόρη**” την ελεύθερη κοπέλα.

δ) το “**αστρούδι**” δηλαδή το μικρό παιδί της οικογένειας.

ε) για την “**πόζα**” δηλαδή τη χήρα γυναίκα.

στ) για τον “**παπά**” του χωριού.

ζ) και πάντα τελειώνουν με τα “**σπίτια**”, το τραγούδι της ευημερίας του κάθε νοικοκυριού.

*(Παραθέτουμε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα από το τραγούδι των “σπιτιών”).

ΤΑ ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ

Για τα σπίτια

Νε σ’αυτά να τα σπίνι-τια να ψηλά τα μαρμαρι-νου-στρουμένα.

Νε που κου-νού-σκι-νί-νίζουν τα να φλουριά

Κι δινιρμου-νί-ζουν τ’ άσπρα.

Νε κι αυτά να τα δινιρμου-νί-νίσματα

δώστι τα στου Βασιλιά μας.

Νε κι μεις νεις καλού νου

σας η-νί-βραμι

σαν του νου καλού του χρόνου.

Κι τ’ χρόν’

ΣΗΜΕΡΑ

Για τα σπίτια

Σ’αυτά τα σπίτια τα ψηλά τα μαρμαροστρωμένα που κοσκινίζουν τα φλουριά και δερμονίζουν τα άσπρα.

Και αυτά τα δερμονίσματα δώστε στον Βασιλιά μας.

Και εμείς καλώς

σας βρήκαμε

σαν τον καλό το χρόνο.

Και του χρόνου

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΥΓΟΛΟΥΠΗΣ
Καθηγητής Αστρονομίας, Α.Π.Θ.

Τα κάλαντα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς στα δικά μου παιδικά χρόνια της δεκαετίας του 1950 ήταν η μοναδική ευκαιρία για να βρεθούν έστω και δείγματα χρημάτων στις τσέπες μας. Με τα πρώτα βήματα που μπορούσαμε να κάνουμε, ακολουθώντας τα μεγαλύτερα αδέρφια μας ή τα γειτονόπουλά μας, και με τις πρώτες λεξούλες που μπορούσαμε να αρθρώσουμε, βγαίναμε στη γύρα του χωριού για τα κάλαντα, που στο χωριό μας τα λέγαμε εγκώμια.

Από τις αρχές Δεκεμβρίου αρχίζαμε τις πρόβες και σχεδιάζαμε τις παρέες. Η επιλογή των μελών τής κάθε ομάδας, εκτός από τα κριτήρια της φιλίας και της συγγένειας, είχε και οικονομικά κριτήρια. Φροντίζαμε στην παρέα μας να συμμετέχουν και κάποιοι γνωστοί μας από τη γειτονιά ή το σχολείο που είχαν πολλούς συγγενείς βασταγμένους, δηλαδή που είχαν μεγάλο σόι, όπως λέγαμε.

Δεν πουλιούνταν έντυπα με γραμμένα τα κάλαντα, διότι δεν υπήρχαν χρήματα για να τα αγοράσουμε. Έτσι, ο ένας αντέγραφε από τον άλλον τα εγκώμια στα τετράδιά μας, που τότε στο πίσω εξώφυλλό τους είχαν πάντα την προπαίδια. Στο χωριό πάντα κυκλοφορούσαν κάποια κιτρινισμένα χειρόγραφα κάλαντα που με δυσκολία βέβαια διαβάζονταν από τα λιωμένα κεριά, που ήταν πάνω τους. Τα κάλαντα τα λέγαμε τότε μπροστά στα εικονίσματα των δωματίων με το τζάκι αναμμένο. Όλα μάλιστα τα μέλη της οικογένειας που επισκεπτόμασταν, στέκονταν όρθιοι με ένα αναμμένο κεριό στο χέρι. Από ένα αναμμένο κεριό κρατούσαμε και εμείς για να βλέπουμε τα χειρόγραφα εγκώμια μας, διότι δεν ήταν αρκετό το φως της γκαζόλαμπας του δωματίου.

Λέγαμε όλους τους στίχους των καλάντων μέχρι το τέλος και με τον τοπικό παραδοσιακό ρυθμό. Τα κάλαντα των Χριστουγέννων ήταν τα μεγαλύτερα, διότι εξιστορούσαν όλα τα γεγονότα τα σχετικά με τη γέννηση του Χριστού, με τους μάγους, με τους ποιμένες

και τους αγγέλους, με το βασιλιά Ηρώδη, με τη φυγή στην Αίγυπτο και με τη σφαγή των νηπίων.

Τα κεράκια όμως έσταζαν πάνω στα χειρόγραφα μας και όλο και δυσκόλευε η ανάγνωσή τους. Αν προσπαθούσαμε να παραλείψουμε κάποιους στίχους ή τα να πούμε πολύ βιαστικά, τότε ο γερνότερος του σπιτιού, που συνήθως ήταν αυτός που στεκόταν πιο κοντά

στο τζάκι, θύμωνε και μας επανέφερε στην τάξη κουνώντας το μπαστούνι του.

Η βιασύνη μας δεν προέκυπτε από παιδική κουτοπονηριά, αλλά από την ανάγκη να προλάβουμε όλα τα σπίτια που είχαμε γραμμένα σε ξεχωριστό χαρτάκι, μετά από μεγάλη συλλογική σκέψη και συμβουλή και των γονιών και των παππούδων μας, πριν από πολλές ημέρες. Με το πρώτο φως της ημέρας της παραμονής των Χριστουγέννων σταματούσαν τα κάλαντα και δεν τολμού-

σε κανείς να γυρίζει στους δρόμους για τα κάλαντα. Αρχίζαν οι δουλειές στα σπίτια και δεν μπορούσαν οι οικογένειες να δέχονται τα παιδιά για τα κάλαντα με τις καθιερωμένες ιεροτελεστίες μπροστά στα εικονίσματα με τα αναμμένα κεράκια.

Έπρεπε, επομένως, να υπολογίσουμε ποια ώρα μετά τα μεσάνυχτα θα ξεκινούσαμε προκειμένου να προφθάσουμε να τα πούμε σε όλους και μάλιστα από ποιους θα ξεκινούσαμε, οι οποίοι βέβαια και θα ξυπνούσαν για να μας ανοίξουν εκείνη την ώρα. Η πιο συνηθισμένη ώρα που ξεκινούσαμε ήταν περίπου η ώρα δύο μετά τα μεσάνυχτα, μετά το λάλημα του πρώτου πετεινού. Συνήθως όμως την πρώτη ώρα, μέχρι περίπου στις τρεις, την τρώγαμε γυρίζοντας από σπίτι σε σπίτι παρακολουθώντας πότε θα φέξει κανένα παράθυρο. Όλη αυτή την ώρα η συζήτηση που γίνονταν μεταξύ μας ήταν για το αν σίγουρα λάλησαν όλα τα πετεινάρια της γειτονιάς μας, αφού τότε ρολόγια δεν υπήρχαν.

Οι βαριές για το κρύο κουρτίνες στα παράθυρα και οι χαμηλωμένες φλόγες στις ταπεινωμένες γκαζόλα-

Η θανατοουργή εικόνα της Παναγίας της Ρεβενικιώτισσας (Μεγάλης Παναγίας Χαλκιδικής). Εκλάπη το 1978. (Αρχείο καθηγ. Στ. Αυγολούπη)

μπες, τις κρεμασμένες στο μέτωπο του τζακιού, μας δυσκόλευαν για τη διάγνωση και ήταν πάντα μέσα στις διαφωνίες μας, αν πράγματι έπρεπε να χτυπήσουμε ή όχι την πόρτα.

Καλοτυχίζαμε τους γονείς μας που αυτοί, όπως μας έλεγαν, τα παλιά χρόνια, πριν από τον πόλεμο με τους Γερμανούς, τα κάλαντα τα έλεγαν την παραμονή των Χριστουγέννων από την ώρα της δύσης του Ήλιου μέχρι τα μεσάνυχτα και βέβαια δεν έλεγαν «Καλήν ημέρα άρχοντες», αλλά «Καλήν εσπέραν άρχοντες».

Τις πιο μεγάλες δυσκολίες τις είχαμε, όλη εκείνη τη νύχτα που ξημέρωνε για την παραμονή των Χριστουγέννων, όταν έπεφτε φρέσκο χιόνι και έπρεπε τα μεγαλύτερα παιδιά να προηγηθούν για να χαράξουν τα μονοπάτια μέσα στους χιονισμένους δρόμους, να κάνουν δηλαδή τους γνωστούς «κοπούς» του χιονιού. Οι σπιτονοικοκυρές βέβαια τότε μας υποδέχονταν κρατώντας στο ένα χέρι το φτυάρι και στο άλλο τη σκούπα. Με το φτυάρι έσπρωχναν το ανεμοσυσουρισμένο χιόνι μπροστά από την πόρτα τους και με τη σκούπα τους έδιωχναν το χιόνι από τα ρούχα μας, σκουπίζοντάς μας από την κορφή μέχρι τα πόδια.

Οι κανόνες ήταν αυστηροί όχι μόνο για το τελείωμα των εγκωμίων με την ανατολή του Ήλιου, αλλά κυρίως για τις ηλικίες των παιδιών που τα έλεγαν. Απαγορεύονταν να λένε τα κάλαντα όσοι τελείωναν το Δημοτικό Σχολείο. Αυτό ήταν τόσο απαγορευτικό και τόσο δυσάρεστο σε εκείνα τα παιδικά μας χρόνια, ώστε πολύ συχνά άκουγες κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους μετά τα Χριστούγεννα να λένε οι μαθητές και οι μαθήτριες της έκτης τάξης, «*πω, πω, αμάν ρε δεν θα ξαναπούμε τα εγκώμια*».

Κάποιοι μαθητές συνομήλικοί μου, που είχαν μείνει στάσιμοι σε κάποιες τάξεις, χαιρόνταν που θα έλεγαν για περισσότερες χρονιές τα κάλαντα. Πολλές φορές όμως τους προσέβαλαν οι μη συγγενείς τους που αντιλαμβάνονταν την ηλικία τους, καθώς τα αναμμένα κεριά φώτιζαν τα πρόσωπά τους. Οι προσβολές που δέχονταν ήταν πολύ μεγάλες, καθώς άκουγαν τις συνηθισμένες λέξεις: «*Καλά, ρε εσείς χνιούδιασαν τα μάγ'λά σας και ακόμη Σχολείο πηγαίν'τι!!!*».

Η μεγάλη χαρά, που με συνοδεύει ακόμη τις ημέρες των Χριστουγέννων, είναι η ανάμνησή μου για τις πολύχρωμες ξυλομπογιές μέσα σε μια μικρή πολύχρωμη χάρτινη θήκη που αγόρασα με τις πέντε δραχμές, που μάζεψα στην πρώτη τάξη από τα κάλαντα. Το πάνω μέρος της θήκης ήταν ανοιχτό και φαίνονταν οι πολύχρωμες μυτούλες που είχαν οι ξυλομπογιές και με ξετρέλαιναν. Ήταν μια μεγάλη επιθυμία που είχα για να μπογιατίζω τις ζωγραφιές, που κάναμε καθημερινά στο Σχολείο στο μάθημα της αντιγραφής. Νόμιζα μέχρι τότε ότι ποτέ δεν θα κατάφερα να τις αποκτήσω.

Πολλοί μαθητές με τα χρήματα αυτά αγόραζαν τα γνωστά σκαλιστά με τους αγγέλους, με τους βο-

σκούς και με τι φάτνες και μ' αυτά όλες τις ημέρες των Χριστουγέννων έπαιζαν ατελείωτα. Άφηναν από το πιο ψηλό σημείο του τοίχου, που μπορούσαν να φθάσουν πατώντας στα νύχια των ποδιών τους, να πέσει ένα σκαλιστό και κέρδιζαν όσα άλλα πλησίαζε το δικό τους σε απόσταση μικρότερη της σπιθαμής τους. Όλοι σχεδόν ξαπλωμένοι κάτω μέσα στις λάσπες των χωματόδρομων του χωριού φυσούσαν το σκαλιστό τους μήπως και ξεφύγει από το πάτημα των τεντωμένων δακτύλων της σπιθαμής του διεκδικητή.

Οι περισσότεροι όμως όλη σχεδόν την ημέρα είχαν βγαλμένο το παπούτσι και το σκφούνι του δεξιού ποδιού τους και έτριβαν στο χώμα με δύναμη τις τρύπιες αλουμινένιες δεκάρες και εικοσάρες, που είχαν μαζέψει από τα κάλαντα, προκειμένου να τις γυαλίσουν για να τις χαιρόνται περισσότερο. Η δεκάρα και η εικοσάρα, που αργότερα με την υποτίμηση της δραχμής αποσύρθηκαν από το κράτος, είχαν αξία ίση με το ένα δέκατο και τα δύο δέκατα της δραχμής, αντίστοιχα. Ήταν αλουμινένιες και είχαν μια τρύπα στη μέση και έτσι, όταν έχασαν πια την αξία τους, μας είχε απομείνει η έκφραση: «*Καλά!!, αυτό δεν αξίζει ούτε μια τρύπια δεκάρα*».

Από την επόμενη ημέρα των Χριστουγέννων αρχίζαμε τις προετοιμασίες για τα εγκώμια του Αγίου Βασιλείου. Είναι δύσκολα κάλαντα και σχετικά μεγάλα, διότι αναφέρονται όχι μόνο στα έργα του Αγίου Βασιλείου, αλλά κυρίως στη διαμάχη του Μέγα Βασιλείου με τον συμμαθητή του και αυτοκράτορα Ιουλιανό καθώς και στο επεισόδιο της θανάτωσης του αυτοκράτορα.

Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός, ανιψιός του Μεγάλου Κωνσταντίνου, σπούδασε στην Αθήνα, όπου γνωρίστηκε με τον Μέγα Βασίλειο και με τον Γρηγόριο Ναζιανζηνό, κοντά στους περίφημους εθνικούς διδασκάλους τους, τον Λιβάνιο και τον Ιμέριο. Ο Ιουλιανός έγινε αυτοκράτορας μετά το θάνατο του γιου του Μεγάλου Κωνσταντίνου, του Κωνσταντίνου, το 361 μ.Χ.. Ήταν θαυμαστής των σοφών της Αρχαίας Ελλάδας και ήθελε την επαναφορά της λατρείας των θεών τους. Ήρθε επομένως σε σύγκρουση με τους δυο συμμαθητές του, τον Άγιο Μέγα Βασίλειο και τον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο ή Ναζιανζηνό, και γι' αυτόν τον λόγο ονομάστηκε «*Ιουλιανός ο Παραβάτης ή Αποστάτης*».

Αυτή η σύγκρουση οξύνθηκε ιδιαίτερα, όταν ο αυτοκράτορας Ιουλιανός πέρασε από την Αντιόχεια οδηγώντας τα νικηφόρα στρατεύματά του κατά των Περσών, που ήταν τότε ο νότιος εχθρός της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Είχε ήδη ως στρατηγός νικήσει όλες τις βόρειες γερμανικές φυλές. Αγαπούσε πάρα πολύ την Αντιόχεια με τον άφθονο ελληνικό πολιτισμό της, αλλά δεν βρήκε τις τιμές που περίμενε.

Ένα έργο που έγραψε ο ίδιος ο Ιουλιανός εκεί στην

Αντιόχεια και που επιγράφεται «Ο Μισοπάγων», εξιστορεί όλη αυτήν την εχθρική κατάσταση, που ένωσε ο ίδιος από την πλευρά των Χριστιανών. Όπως εξηγεί ο ίδιος, αποκαλεί τον εαυτό του «Μισοπάγωνα», διότι, από τις πολλές του υποχρεώσεις απέναντι στην αυτοκρατορία που κυβερνούσε, δεν του έμενε καιρός να πλυθεί και έτσι τα γένια του ήταν γεμάτα ψείρες και τα νύχια του μαύρα από τη μελάνη που έγραφε συνεχώς. Γράφει μάλιστα ότι ούτε ντύνονταν βαριά, ούτε έτρωγε πολύ για να αντέχει στο κρύο και στην πείνα σε δύσκολες στιγμές. Τόνιζε μάλιστα, ότι το μόνο που του έλειπε ήταν λίγο αίμα από τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα, που ήθελε να ρέει στις φλέβες του.

Λέγεται ότι αυτήν την περίοδο της παραμονής του Ιουλιανού στην Αντιόχεια, δημιουργήθηκε και μια έντονη διαμάχη με τον Άγιο Βασίλειο. Αυτή η διαμάχη είχε τελικά ως αποτέλεσμα την καθιέρωση της Βασιλόπιτας για τους παρακάτω λόγους. Κατά τη διαμάχη αυτή ο Ιουλιανός απείλησε τον Μέγα Βασίλειο, που ήταν επίσκοπος στην Καισάρεια της Καππαδοκίας, ότι θα έστειλε έναν στρατηγό του να καταστρέψει την Καισάρεια. Τότε ο Μέγας Βασίλειος συγκέντρωσε από τους κατοίκους της Καισάρειας διάφορα πολύτιμα πράγματα, τα οποία θα δώριζε στον στρατηγό αυτόν του Ιουλιανού και έτσι με τη δωροδοκία αυτή θα απέτρεπε την καταστροφή αυτή.

Ο Ιουλιανός όμως δεν πραγματοποίησε τη λεκτική αυτή απειλή του και έτσι ο Μέγας Βασίλειος έπρεπε να επιστρέψει τα πολύτιμα αυτά πράγματα στους κατόχους τους, για τους οποίους όμως δεν γνώριζε το τι είχε προσφέρει ο καθένας τους. Έτσι, λέγεται ότι αποφάσισε να κάνει πίτες μέσα στις οποίες τοποθέτησε όλα αυτά τα πράγματα και τα μοίρασε στους κατοίκους της Καισάρειας χωρίς να υπάρξουν μεγάλες διαφορίες. Πιθανόν έτσι να καθιερώθηκε μέχρι και στις ημέρες μας η Βασιλόπιτα με το νόμισμα.

Ο Ιουλιανός, τελικά, νίκησε τους Πέρσες χωρίς να δώσει μεγάλη μάχη. Στην επιστροφή του όμως από το πεδίο της μάχης, το 363, τραυματίστηκε θανάσιμα και πέθανε. Έτσι ο αυτοκράτορας Ιουλιανός, τελικά, κυβέρνησε τη μεγάλη ένδοξη τότε αυτοκρατορία μόνο για περίπου δύο χρόνια και πέντε μήνες.

Όλα αυτά ειπώθηκαν όχι για χάρη της ιστορίας αλλά για να προλογίσω περίπου τα εγκώμια που θα καταγράψω στη συνέχεια. Είναι τα κάλαντα του χωριού μου και ίσως είναι αποκλειστικά μόνο του χωριού μου, που έχει όμως ως πολιούχο ή, όπως λέμε, ως κτήτορά του, τον Άγιο Μέγα Βασίλειο. Είναι άγνωστο τόσο το ποιος τα συνέταξε και τα μελοποίησε, αλλά και από πότε άρχισαν να αποτελούν τα κάλαντα του Αγίου Βασιλείου. Τα κάλαντα αυτά λέγονται ακόμη και σήμερα στο χωριό μου, τη Μεγάλη Παναγία, τα ξημερώματα της παραμονής της εορτής του Αγίου Βασιλείου, δηλαδή την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, με

τον ίδιο τρόπο που λέγονται και τα κάλαντα των Χριστουγέννων.

Τώρα λέγονται τις πρωινές ώρες, αλλά στα δικά μας παιδικά χρόνια λέγονταν από τις δύο η ώρα μετά τα μεσάνυχτα μέχρι την ανατολή του Ήλιου, μπροστά στα εικονίσματα, κρατώντας αναμμένα κεράκια στα χέρια όλα τα μέλη της οικογένειας, όπως και στα κάλαντα των Χριστουγέννων. Αξίζει να τα παραθέσω τα εγκώμια αυτά, όπως ακριβώς σώζονται ακόμη στα κτριτισμένα φύλλα του παιδικού μου τετραδίου. Όπως θα προσέξετε είναι γραμμένα σε δεκαπεντασύλλαβο:

Βασίλειος θάνατος, όπου 'ναι παρουσία,
γράφει με πνεύμα άγιο τα ιερά βιβλία,
γράφει με πνεύμα θάνατο, αμαρτωλούς να σώσει,
το γένος των Χριστιανών να το ελευθερώσει.
Αυτός είναι ο Βασίλειος, ο μέγας Ιεράρχης,
όπου μετά τους Έλληνες εστάθη πολεμάρχης.
Ιουλιανέ παράνομε και μέγα παραβάτη,
σου μίλησα δια φιλία να στείλεις με και μένα
φαϊ αρχιερατικό, που βρίσκομαι στα ξένα.
Μα τόσο ζώο μ' έκανες και μ' έστειλες κριθάρι,
μα θα σου στείλω κι εγώ σπαθί με το κοντάρι.
Πολλά τα φοβερίσματα να παν και να γυρίσουν,
να κάψουν την Καισάρεια και να την αφανίσουν.
Σαν τ' άκουσε ο Βασίλειος, μαζεύει τον λαό του,
αρχιερείς και ιερείς και τον υπηκούον του
και πάισαν μπρος την Παναγία να κάνουν λιτανεία
και στέλνει τον Μερκούριο με τας μεγάλας βίας
και πάισε και τον έφτασε μέσα εις την Περσία
και τον κτυπά μια κονταριά μέσα εις την καρδιά.
Δέξου Ιουλιανέ το χάρισμα, δέξου αυτό με βία,
που μ' έστειλε ο Βασίλειος από την Καισαρεία.
Καλημέρα και χρόνια πολλά.

Τα γνωστά κάλαντα της Πρωτοχρονιάς λέγονταν ανήμερα της Πρωτοχρονιάς, τις ίδιες πάλι ώρες, όπως και των Χριστουγέννων και του Αγίου Βασιλείου, δηλαδή από τις δύο περίπου μετά τα μεσάνυχτα μέχρι την ανατολή του Ήλιου. Σταματούσαν την ώρα που ο κόσμος άρχιζε να πηγαίνει στην εκκλησία για την εορτή του πολιούχου Αγίου Βασιλείου.

Τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς όμως δεν λέγονταν μέσα στο σπίτι, μπροστά στο εικόνισμα, αλλά στην είσοδο του σπιτιού. Με μεγάλα κλαδιά ελιάς κτυπούσαμε δυνατά τις πόρτες των σπιτιών λέγοντας συνήθως διαφορετικά κάλαντα σε κάθε σπίτι. Στα γεωργοκτηνοτροφικά σπίτια ξεκινούσαμε με το «Σ' αυτό το σπίτι πού 'ρθαμε πέτρα να μην ραγίσει...» ή με το «Μια χαρά κι Αϊ Βασίλ'ς, χίλια αρνούδια, χίλια κατσούδια...» και τελειώναμε με το «Χίλια μτσούρια στάρ, χίλια βαρέλια κρασί, τρεις χιλιάδες πρόβατα και άλλα τόσα γίδια...». Στα πλούσια σπίτια λέγαμε «Σήκω κυρά μου κ' άνοιξε την πόρτα την καρυδένια, έχω δυο λόγια να σου πω...» και γενικότερα τα γνωστά κάλαντα «Αρχιμησιά

κ' αρχή χρονιά...».

Για τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς, του στο χωριό μου τα λέγαμε «κόλεντα» δεν υπήρχε λίστα για τα σπίτια των γνωστών, αλλά πηγαίναμε παντού. Σ' αυτά τα κάλαντα δεν δίνανε οι σπιτονοικοκυρές χρήματα, αλλά μόνον δώρα και κυρίως καρύδια, κάστανα, ξερά σύκα και ξυλοκέρατα. Σ' όλο το χωριό επικρατούσε ένα ατέλειωτο θορυβώδες πανηγύρι, καθώς με βιασύνη προσπαθούσαμε να προλάβουμε όλα τα σπίτια, πηγαίνοντας και κάθε τόσο στα σπίτια μας για να αδειάζουμε τον τρίχινο τρουβά, που κουβαλούσαμε κρεμασμένο στους ώμους μας.

Οι δυσκολίες τις Πρωτοχρονιές ήταν όταν είχε χιόνια και καθυστερούσαν οι νοικοκυρές να ανοίξουν την εξώπορτα του σπιτιού τους. Τότε δυνάμωναν τα κτυπήματα της πόρτας τους με τα χονδρά κλωνάρια της ελιάς, με φόβο να πέσει ακόμα και η εξώπορτα των σπιτιών τους. Δεν έφθανε όμως μόνο αυτό, αλλά υπήρχαν και απειλές που ενσωματώνονταν στα κάλαντα: «Δωμ', κυρά, καρύδια, να μη σι σπάσω τα κυραμίδια, δωμ' κ' ένα κ'λικ' να μη σι σπάσω τ' μύτ'».

Κατά τη διάρκεια των καλάντων ανταλλάσσονταν και πληροφορίες για το ποια σπίτια να προτιμήσουμε πιο γρήγορα. Μια χρονιά, σε ένα σπίτι στη βόρεια άκρη του χωριού, που είχαν αγελάδια πάνω στο βουνό, στις Σκουριές, μας έδωσε η σπιτονοικοκυρά από μια χούφτα κάστανα. Τα χαρήκαμε τόσο πολύ που, πιστευ-

οντας ότι μέσα στο πυκνό χειμωνιάτικο σκοτάδι με το φως του γκαζερού, που κρατούσε η γιαγιά στα χέρια της, δεν μας καλοείδε, ξαναγυρίσαμε για δεύτερη φορά να πούμε τα κάλαντα. Αυτή τη φορά, όμως, μας καλοφώτισε τα πρόσωπά μας και μας προσέβαλε, καθώς της φανήκαμε μεγαλούτσικοι στην ηλικία, παρότι ήμασταν ακόμη στην έκτη τάξη και οι κανόνες του χωριού μας επέτρεπαν για τελευταία χρονιά να λέμε τα κάλαντα. Θυμάμαι ακόμη τα λόγια της «Μπε-μπρε.. κατ κλίκις, ολόκληρη μπαρπάδης που γυρίζν για κόλεντα».

Την ημέρα αυτή ζούσαμε όλα τα παιδιά έναν φοβερό αγώνα δρόμου για να προλάβουμε να γεμίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερους τρουβάδες για να έχουμε να τρώμε κυρίως ξυλοκέρατα μέχρι σχεδόν και το Πάσχα. Το βάρος όμως του ντρουβά στον ώμο, το πολύ τρέξιμο από τα μεσάνυχτα και το κρύο είχαν ως αποτέλεσμα η μύτη να μην έχει σταματημό. Τα μανίκια των σακακιών μας από το σφούγγισμα της μύξας αποκτούσαν μια κόρα, καθώς κάθε τόσο διακόπταμε τα κάλαντα για να σκουπίσουμε την ασταμάτητα «ρέουσαν ρήνα», τότε με το δεξί και τότε με το αριστερό μανίκι. Τις περισσότερες φορές όμως, όταν είχε πολύ κρύο, η μύξα πυκνή και κατακίτρινη έφθανε από τη μύτη μέχρι το γιακά του σακακιού συνεχόμενη και κάπου-κάπου μόνον διακόπτονταν από τη γλώσσα, που έγλυφε συνεχώς το πάνω χείλος του στόματος.

* * *

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΥΛΩΝ ΠΟΥ ΕΝΕΠΝΕΥΣΑΝ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΩΜΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΥΓΟΛΟΥΠΗΣ

Πολιτικός Μηχανικός και Ιστορικός

Τα ξημερώματα της παραμονής της Πρωτοχρονιάς και εορτής του Αγίου Βασιλείου, που είναι πολιούχος της Μεγάλης Παναγίας της Χαλκιδικής, λέγονται ως κάλαντα από τα μικρά παιδιά του χωριού από τα πολύ παλιά χρόνια μέχρι και σήμερα τα εγκώμια του Αγίου Βασιλείου. Είναι γραμμένα σε δεκαπεντασύλλαβο και αναφέρονται κυρίως στη διαμάχη του Αγίου Βασιλείου με τον συμμαθητή του, αυτοκράτορα Ιουλιανό. Είναι κάλαντα αποκλειστικά του χωριού της Μεγάλης Παναγίας, η δε ψαλμωδία τους έχει πολύ ευχάριστο πανηγυρικό ρυθμό και είναι τα ακόλουθα:

*Βασίλειος αθάνατος, όπου 'ναι παρουσία,
γράφει με πνεύμα άγιο τα ιερά βιβλία,
γράφει με πνεύμα αθάνατο, αμαρτωλούς να σώσει,*

*το γένος των Χριστιανών να το ελευθερώσει.
Αυτός είναι ο Βασίλειος, ο μέγας Ιεράρχης,
όπου μετά τους Έλληνες εστάθη πολεμάρχης.
Ιουλιανέ παράνομε και μέγα παραβάτη,
σου μίλησα δια φίλια να στείλεις με και μένα
φαί' αρχιερατικό, που βρίσκομαι στα ξένα,
μα τόσο ζώο μ' έκανες και μ' έστειλες κριθάρι,
μα θα σου στείλω κι εγώ σπαθί με το κοντάρι.
Πολλά τα φοβέρισματα να παν και να γυρίσουν,
να κάψουν την Καισάρεια και να την αφανίσουν.
Σαν τ' άκουσε ο Βασίλειος, μαζεύει τον λαό του,
αρχιερείς και ιερείς και τον υπήκουόν του
και πάισαν μπρος την Παναγιά να κάνουν λιτανεία
και στέλνει τον Μερκούριο με τας μεγάλας βίας*

*και πάισε και τον έφτασε μέσα εις την Περσία
και τον κτυπά μια κονταριά μέσα εις την καρδιά.
Δέξου Ιουλιανέ το χάρισμα, δέξου αυτό με βία,
που μ' έστειλε ο Βασίλειος από την Καισαρεία.
Καλημέρα και χρόνια πολλά.*

Αυτά τα εγκώμια του Αγίου Βασιλείου (ή το «Βασίλειος Αθάνατος», όπως καλείται για να ξεχωρίσει από τα άλλα κάλαντα), αναφέρουν, μέσα στα άλλα, ότι ο Μέγας Βασίλειος έστειλε τον Άγιο Μερκούριο να σκοτώσει τον αυτοκράτορα Ιουλιανό μέσα στην Περσία. Προφανώς, η βάση της σύνθεσης αυτού του εγκωμίου βρίσκεται μέσα στο σώμα των θρύλων που αναπτύχθηκαν γύρω από το θάνατο του αυτοκράτορα Ιουλιανού, του "Παραβάτη" της εκκλησιαστικής φιλολογίας.

Θρυλική είναι η βάση της σύνθεσης αυτής και όχι ιστορική διότι ο αγιοποιημένος Μερκούριος έζη-

σε *Gestae XXV.III.2-10* και 15-21) ότι ο αυτοκράτορας Ιουλιανός (361-363) τραυματίστηκε σε μια μάχη κατά την επιστροφή της ρωμαϊκής στρατιάς της οποίας ηγούνταν από τα περσικά εδάφη και πέθανε από τα τραύματά του, έχοντας περάσει τις τελευταίες του στιγμές συζητώντας με φιλοσόφους για τη φύση της ψυχής.

Στο θρύλο που άρχισε να σχηματίζεται από τους εκκλησιαστικούς κύκλους μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Ιουλιανού, την πρώτη εμπλοκή του προσώπου του Μεγάλου Βασιλείου με το φόνο του "Παραβάτη" συναντάμε στη χρονογραφία του Ιωάννη Μαλάλα, κείμενο του 6ου αιώνα. Κατά τον Ιωάννη Μαλάλα ο Μέγας Βασίλειος το βράδυ του θανάτου του Ιουλιανού, οραματίστηκε το Χριστό να στέλνει τον Μερκούριο να φονεύσει τον Ιουλιανό. (PG97, σσ.497 και 500/

Ο Άγιος Βασίλειος ο Μέγας.
(330 - 379 μ.Χ.)

σε έναν σχεδόν αιώνα πιο πριν από τον Μέγα Βασίλειο και τον σύγχρονό του, Ιουλιανό. Ο Μερκούριος ήταν Ρωμαίος διακεκριμένος αξιωματικός στο στρατό του αυτοκράτορα Δέκιου (249-251) που, μετά την έκδοση του διατάγματος για την καταστολή του Χριστιανισμού το 250, αρνήθηκε να εγκαταλείψει τη χριστιανική του πίστη και βρήκε μαρτυρικό θάνατο. Αυτό, όμως, που συνδέει τους δύο Αγίους είναι η κοινή τους πατρίδα, η Καππαδοκία. Επομένως, είναι λογικό ο Άγιος Μερκούριος να τιμώνταν ιδιαίτερος στην μητρόπολη της Καππαδοκίας και πόλη του Μεγάλου Βασιλείου, την Καισαρεία.

Επιπλέον, γνωρίζουμε από τον αυτόπτη μάρτυρα και αξιόπιστο ιστορικό Αμμιανό Μαρκελλίνο (*Res*

Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός.
(331 - 363 μ.Χ.)

εκδ. Βόννης 1831, σσ. 333.18-334.6). Μάλιστα ο ιεράρχης, μόλις είδε στο όραμα τον Μερκούριο να επιβεβαιώνει την εκτέλεση, ταραχθηκε, διότι ο Ιουλιανός τον εκτιμούσε και οι δυο τους, όντας και συμφοιτητές παλαιότερα στην Αθήνα, είχαν συχνή αλληλογραφία-σώζεται, άλλωστε, η επιστολή του Ιουλιανού «*Βασιλείω*», στην οποία τον προσκαλεί κοντά του επαινώντας τη σύνεσή του.

«*Έν αὐτῇ δέ τῇ νυκτί εἶδεν ἓν ὄραματι καὶ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βασίλειος ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας τοὺς οὐρανοὺς ἠνεωγμένους καὶ τὸν σωτήρα Χριστὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον καὶ εἰπόντα κραυγῆ: Μερκούριε, ἀπελθὼν φόνευσον Ἰουλιανὸν τὸν βασιλέα τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ δὲ ἅγιος Μερκούριος ἔστώς ἔμπροσθεν*

του κυρίου εφόρει θώρακα σιδηροῦν ἀποστίλβοντα, καί ἀκούσας τὴν κέλευσιν ἀφανὴς ἐγένετο. Καί πάλιν εὐρέθη ἐστῶς ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου καὶ ἔκραξεν, Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεὺς σφαγεὶς ἀπέθανεν, ὡς ἐκέλευσας, Κύριε. Καί πτοηθεὶς ἐκ τῆς κραυγῆς ὁ ἐπίσκοπος Βασίλειος διυπνίσθη τεταραγμένος. Ἐτίμα γάρ αὐτὸν Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεὺς καὶ ὡς ἐλλόγιμον καὶ ὡς συμπράκτορα αὐτοῦ, καὶ ἔγραφεν αὐτῷ συχνῶς... »

Πιο πριν στη διήγησή του ο Μαλάλας αναφέρει ότι εκείνο το ίδιο βράδυ είχε δει και ο Ιουλιανὸς σε ἐνύπνιο ὄραμα κάποιον λαμπρὸ θωρακοφόρο ἄνδρα να τον χτυπάει με τη λόγχη του, και μόλις ξύπνησε, ὄντως λαβωμένος ἀπὸ αὐτὸ το πλήγμα, ξεψύχησε (PG97, σσ.496-497/εκδ. Βόννης 1831, σσ.332.18-333.20).

«...ὡς καθέυδει, εἶδεν ἐν ὄραματι τινα τέλειον ἄνδρα ἐνδεδυμένον ζάβαν καὶ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν παυλεῶνα αὐτοῦ πλησίον τῆς πόλεως Κτησιφῆντος ἐν πόλει λεγομένη Ἀσία καὶ κρούσαντα αὐτὸν λόγχη. Καί πτοηθεὶς ἐξυπνίσθη κράξας. Καὶ ἐξανέστησαν οἱ κουβικουλάριοι ἐνούχοι καὶ σπαθάριοι καὶ ὁ στρατὸς ὁ φυλάττων τον παυλεῶνα, καὶ εἰσελθόντες πρὸς αὐτὸν μετὰ λαμπάδων βασιλικῶν. Καὶ προσεσχικῶς Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν σφαγέντα κατὰ τῆς μασχάλης ἐπῆρώτησεν αὐτούς: Πῶς λέγεται ἡ κώμη ὅπου ἐστὶν ὁ παυλεῶν μου; καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι: Ἀσία λέγεται. Καὶ εὐθέως ἔκραξεν: Ὡς ἦλθε, ἀπώλεσας Ἰουλιανόν. Καὶ ἐκχυθεὶς τὸ αἷμα παρέδωκε τὴν ψυχὴν ὥραν νυκτερινὴν πέμπτην... »

Βλέπουμε πως, κατὰ τον Ἰωάννη Μαλάλα, αὐτὸς που ἀναθέτει στον Μερκούριο τὴν ἐκτέλεση του Ἰουλιανὸς εἶναι ὁ Χριστὸς. Ὁ Μερκούριος τότε ἀστραπιαία φονεῦει τον Ἰουλιανὸ και σε ὄνειρο βλέπουν, τὴν μεν σκηνὴ του φόνου του ὁ ἴδιος ὁ Ἰουλιανὸς που βρισκόταν μέσα στα περσικὰ εἰσὶν καὶ τὴ δε ἀναγγελία τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς, ὁ Μ. Βασίλειος ἀπὸ τὴν Καισάρεια. Ἀρα, σε αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴ του θρύλου, δὲν εἶναι ὁ Μ. Βασίλειος που "στέλνει" τον Μερκούριο, ἀλλὰ ἀπλῶς μέσω του ἐνύπνιου ὁράματός του γίνεται μάρτυρας τῆς τιμωρητικῆς ἀποστολῆς του Μερκουρίου καὶ εἰδοποιεῖται γιὰ τὸ θάνατο του Ἰουλιανὸς.

Ἀργότερα, ὁμως, σε εἰκονογράφηση χειρογράφου του 9ου αἰῶνα με ομιλίες του Γρηγορίου Ναζιανζηνὸς (βλ. Βαγ. Μαλαδάκη καὶ Ἀγγ. Στράτη, *Τὸ ἐπεισόδιο τῆς θανάτωσης του αυτοκράτορα Ἰουλιανὸς ἀπὸ τον Ἅγιο Μερκούριο: Θρύλοι καὶ εἰκονογραφία*, Βυζαντινὰ 30, 2010, σελ.239 καὶ εικ.2), ὁ Μέγας Βασίλειος ἀπεικονίζεται σε στάση προσευχῆς ἐπάνω ἀπὸ τὴ σκηνὴ του φόνου του Ἰουλιανὸς ἀπὸ τον ἅγιο Μερκούριο, σαν να δεήθηκε ὁ ἴδιος υπὲρ αὐτοῦ.

Πάντως, πέρα ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴ του Μ. Βασιλείου σε αὐτὲς τὶς ἐκδοχῆς του θρύλου, μπορεῖ να σημειωθεῖ καὶ τὸ ὅτι ὁ Ἅγιος Μερκούριος φαίνεται να παρέλαβε κάποια χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τον συνονόματό του ἀρχαῖο θεὸ Ἑρμῆ (Mercurius) ὡς μεταφορέας των θείων

θελημάτων (για τὴν ἐξέλιξη των ιδιοτήτων του θεοῦ Ἑρμῆ μέσα στους αἰῶνες βλέπε *Ἑλληνικὴ Μυθολογία -Τ.1: Εἰσαγωγή στο Μῦθο*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1986, σσ.235-236).

Ὅσον ἀφορὰ, δε, τὶς ἀπειλῆς του Ἰουλιανὸς πρὸς τον Μέγα Βασίλειο καὶ τὴν πόλη τῆς Καισάρειας - τὰ «φοβερίσματα» του ἐγκωμίου, αὐτὰ ἔχουν τὴν πηγὴ προέλευσής τους ἀφενὸς στη δευτέρη, ἀπειλητικὴ αὐτὴ τὴ φορά, Ἐπιστολὴ (νο.81) του Ἰουλιανὸς πρὸς τον Μ. Βασίλειο, ἡ ὁποία ὁμως ἔχει ἀποδειχθεῖ πλαστὴ καὶ ἀφετέρου, στη διήγησή του ἐκκλησιαστικοῦ ιστορικοῦ των μέσων του 5ου αἰ, Σωζομενοῦ. Ὁ Σωζομενὸς (V.4) γράφει ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ὄντως τιμώρησε-ἐκδικήθηκε τὴν Καισάρεια διαγράφοντάς τὴν ἀπὸ τον κατάλογο των πόλεων τῆς Αυτοκρατορίας καὶ στερώντας τῆς τὸ ἐνδοξο καισαρικό τῆς ὄνομα, με τὴν ἐπαναφορὰ του παλαιοῦ ὀνοματός τῆς, Μάζακα. Ἐπιπλέον, γράφει ὁ Σωζομενὸς, ὅτι κατ' ἐντολὴ του Ἰουλιανὸς κατασχέθηκαν τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα των ἐκκλησιῶν τῆς Καισάρειας καὶ ἐπιστρατεύτηκαν οἱ κληρικοὶ τῆς.

Τὸ δε στοιχεῖο τῆς ἐνημέρωσης μέσω ὁράματος γιὰ τὴ θανάτωση του Ἰουλιανὸς με θεῖα παρέμβαση ὑπάρχει καὶ στην ἀρχαιότερη κατὰ ἕναν περίπου αἰῶνα ἀπὸ τὴ διήγησή του Μαλάλα, διήγησή του Σωζομενοῦ (VI.2). Ἐκεῖ, ὁμως, οἱ τιμωροὶ ἅγιοι εἶναι δύο, που δὲν ὀνοματίζονται καὶ τὰ πρόσωπα που ἐνημερῶνται μέσω ὁράματος εἶναι ἕνας φίλος του Ἰουλιανὸς καὶ ὁ θεολόγος Δίδυμος (ὁ τυφλὸς) στην Ἀλεξάνδρεια.

Ἐπομένως, μποροῦμε να πούμε ὅτι ὁ λόγιος, ἀπαιτήτητα, ἀνώνυμος συνθέτης των *ἐγκωμίων του Μεγάλου Βασιλείου* τῆς Μεγάλης Παναγίας, θα ἐμπνεύστηκε τους στίχους του ἐγκωμίου ἀπὸ κάποια ἐκδοχὴ του θρύλου τῆς θανάτωσης του Ἰουλιανὸς ἡ ὁποία ἦταν μετεξέλιξη αὐτῆς που παραθέτει ὁ Ἰω. Μαλάλας. Αὐτὴ ἡ μεταγενέστερη ἐκδοχὴ του θρύλου θα ἀπετέλεσε καὶ τὴ βάση τῆς εἰκονογραφίας του ἐπεισοδίου με τον Μέγα Βασίλειο δεόμενο ἢ εὐλογούντα τον Μερκούριο, που ἐμφανίζεται ἀπὸ τον 9ο αἰ. καὶ μετὰ. Πιθανῶς, δε, ὁ λόγιος συνθέτης να εἶχε υπ' ὄψην του ἢ να εἶχε ἐμπνευσθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν εἰκόνα του Ἁγίου Μερκουρίου στο παρεκκλήσιο του Ἁγίου Νικολάου τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας του Ἁγίου Ὄρους που χρονολογεῖται στο 1630 (βλ. Βαγ. Μαλαδάκης καὶ Ἀγγ. Στράτη 2010, σελ.231 καὶ εικ.1), ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη τοιχογραφία στο ναὸ τῆς Γεννήσεως του Χριστοῦ στην παλιὰ πόλη τῆς Σκιάθου καὶ τὴν περιγράφει ζωντανὰ στο διήγημά του *"Στο Χριστὸ στο Κάστρο"*. Εἶναι, ὅπως καταλαβαίνουμε, ἰδιαίτερα συγκινητικὸ να συνειδητοποιεῖ κανεὶς ὅτι αὐτὸς ὁ βυζαντινὸς θρύλος που συντέθηκε σε ἄγνωστο χρόνο καὶ ψάλλεται ἀκόμα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, συνεχίζει ὡς ζωντανὴ παράδοση, ἔστω καὶ σε ἕνα μόνον χωριὸ τῆς Μακεδονίας.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Η ΒΙΖΙΤΑ

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΑΥΡΟΔΗΣ

Και το λοιπόν,

Ήταν τότε που ήμασταν πιο μικροί, αρκετά μικρότεροι δηλαδή γιατί όχι και πως μεγαλώσαμε πάρα πολύ, αλλά να, δεν είμαστε και όπως πρώτα και εν πάση περιπτώσει, σήμερα δεν είμαστε όπως τότε στο χωριό, που όταν γιόρταζε κάποιος την ονομαστική του γιορτή τον επισκέπτονταν όλοι σχεδόν γνωστοί και φίλοι, τότε που οι επισκέψεις στις ονομαστικές γιορτές άρχιζαν από πολύ νωρίς, από το απόγευμα και ο κόσμος πήγαινε επίσκεψη σε ονομαστική γιορτή χωρίς να κουβαλάει τίποτα, χωρίς να πονοκεφαλιάζει τι δώρο θα πάει στον εορτάζοντα.

Σήμερα κατάντησε βραχνάς και πρόβλημα μεγάλο το να κάνεις μια επίσκεψη σε κάποιον, γιατί όλο και κάτι πρέπει να κουβαλήσεις, κάτι να προσφέρεις και σκέφτεσαι, σε τόσους έχω να πάω τόσα θέλω, στο τέλος βλέπεις ότι για να πιάς σε τρεις τέσσερες θέλεις δυο μεροκάματα, κάνεις ένα τηλεφώνημα και λες χρόνια πολλά και,

-Να,.. κάτι μας έτυχε, το παιδί έχει πυρετό και πού να το αφήσουμε θα έρθουμε κάποια άλλη μέρα...» (και αυτό το λες γιατί άμα περάσει η γιορτή η υποχρέωση του δώρου εξατιμίζεται και ξεχνιέται), και στο τέλος καθόμαστε και βλέπουμε τηλεόραση ή βγαίνουμε στο καφενείο ξεθαρρεμένοι ότι σίγουρα δε θα μας δει ο εορτάζων γιατί οπωσδήποτε αφού γιορτάζει, είναι στο σπίτι του....

Τότε, μόνο οι άντρες που γιόρταζαν (και γιατί μόνο οι άντρες αυτό μέχρι σήμερα δεν το κατάλαβα), και όσοι ήθελαν βέβαια πήγαιναν ένα πανέρι με λειτουργιές (άρτους) στην εκκλησία (το έλεγαν πεντάρτο γιατί είχε πέντε άρτους μαζί κι' ένα μπουκάλι κρασί).

Οι άρτοι και το κρασί μέσα στο πανέρι ήταν τυλιγμένοι με την καλύτερη υφαντή πετσέτα της νοικοκυράς που την είχε στην προίκα της αποκλειστικά για το σκοπό αυτό κι' όποια δεν είχε, πράγμα σπάνιο, αν όχι αδύνατο, δανειζονταν από κάποια άλλη.

Και εδώ να πω ότι η Μάνα μας, άφησε τέτοιες πετσέτες τρεις τέσσερες, και έμειναν από τότε, έλα όμως που η Μάνα μας ζορίστηκε για να βάλλει, να κεντήσει το μονόγραμμα στην άκρη επειδή το όνομά της ήταν Αικατερίνη, και άρχιζε από το Άλφα, και βρήκε τη λύση, κέντησε σε όλες τις πετσέτες τις προικιάρικες ένα Έψιλον και όταν τη ρώτησα γιατί, μου απάντησε και είπε. -Αν κεντούσα το πρώτο γράμμα από το όνομά μου το Α (άλφα) ποιος θα καταλάβαινε αφού από Άλφα αρχίζουν τόσα γυναικεία ονόματα;...;

Σωστό και έχω μια πετσέτα με το μονόγραμμά της

Μάνας μου, η οποία κάποτε μόνο απορίες θα φέρει στους κατοπινούς αλλά μαζί με τη φυσική της φθορά, θα εκλείψει και η ανορθογραφία στο κέντημα...

Και ξαναρχόμαστε στη συνέχεια της «Βίζιτας» και λέω ότι, πριν να τελειώσει η λειτουργία, ο παπάς έλεγε τις καθιερωμένες ευχές πάνω από τα πανέρια και μνημόνευε τα ονόματα των εορταζόντων (και των τέκνων), έλεγε δηλαδή στην ευχή του ας πούμε Γεωργίου, Αυγούστας και των τέκνων και το εκκλησίασμα καταλάβαινε ότι επρόκειτο για τον μπάμπη Γιώρ' τον τάδε και τη γυναίκα του την Αυγούστα, την οποία Αυγούστα στα μέρη μας τής αλλάξαμε τα...φώτα και την κάναμε άκουσον άκουσον, την κάναμε Αγότσιου.... και όσο για κείνο το ευχητικό...σμπλήρωμα εκείνο το... και των τέκνων, όλοι ήξεραν και τα τέκνα και ο παπάς περισσότερο, αφού τα είχε βαφτίσει, και κατά κάποιο τρόπο στα παλιότερα τα χρόνια, ο παπάς στο χωριό ήταν και ο ληξιαρχος.

Με την «απόλυση» λοιπόν της εκκλησίας, οι εορτάζοντες, αφού έκοβαν τον άρτο σε κομμάτια, κρατώντας το πανέρι έμπαιναν στη σειρά έξω από την εκκλησία στον Νάρθηκα και τον μοίραζαν αυτόν τον άρτο σε όσους περνούσαν από μπροστά τους να τους ευχηθούν προσφέροντας στους άντρες και μια γουλιά κρασί κατευθείαν από το μπουκάλι, ενώ συγχρόνως έλεγαν «ουρίστι κι' απ' του σπίτ'» κι' ήταν αυτό μια άμεση πρόσκληση για να επισκεφθεί κάποιος τον εορτάζοντα και στο σπίτι του, και εννοείται όποτε θέλει κατά τη διάρκεια όλης της ημέρας. Αυτά τα ωραία συνέβαιναν τότε και ευτυχώς μερικοί παλιοί τα τηρούν ακόμα, αλλά όσο και να κρατήσουν δεν μπορεί, κάποτε θα μείνουν μόνο μια ανάμνηση.

Και μακάρι κάποιος ερευνητής στο μέλλον να διαβάσει το γραφτό μου και να ξεκινήσει μια διδακτορική μελέτη πάνω σε αυτά, και δυο φορές μακάρι, να πετύχει και διπλή αύξηση στο...μισθό του...σε οβολούς τότε, γιατί ποιος ξέρει ποιο νόμισμα θα ισχύει ύστερα από μερικά χρόνια και μάλιστα χρόνια... μνημονιακά... και θού Κύριε...κλπ κλπ...

Εδώ όμως τέλος η εισαγωγή και,

Κάποια πρωτοχρονιά λοιπόν, που γιορτάζουν οι Βασίληδες, ο Βασίλης Παπαγγέλου, ο Παπάς όπως τον ήξερε το χωριό, ο ράφτης, αφού έκανε όλα αυτά τα «αδέτια» δε θυμούμαι αν είπε το κλασσικό «περάστε κι' απ' το σπίτι» αλλά είπε δεν είπε, εμείς ήμασταν μια ωραία παρέα όλο παιδαράδες εκεί γύρω στα 20 και κάτι, και κατά το βραδάκι πήγαμε στο σπίτι και άντε χρόνια πολλά και τα παρόμοια, περάστε καθίστε, η

σύζυγος Σουλτάνα επί της υποδοχής, αραδιαστήκαμε όλοι, και ήμασταν πεντέξι, άρχισε η συζήτηση για το ένα για το άλλο, για τον καιρό και τα λοιπά, είχαμε και το θάρρος με το Βασίλη, περνούσαμε όλοι κάποια ώρα απ' το ραφείο, αυτός μάς έραβε, δεν είχε έτοιμα ρούχα τότε, ωραίος άνθρωπος ο Βασίλης χαρούμενος και πάντα γελαστός, να φαίνεται και το χρυσό το δόντι, ήρθαν και τα κεράσματα με το μεγάλο δίσκο, μεζέδες χοιρινό και το τσίπουρο σε ποτηράκια δαχτυλήθρες, και, άντε εις υγείαν και πάλι χρόνια πολλά και μέχρι να κεραστούμε όλοι, η κυρία Σουλτάνα όρθια με το δίσκο στα χέρια, γέλια και ευχές, η γιαγιά η παπαδιά από δίπλα να λέει «και καλές νύφες», αμίν να λέμε εμείς «αλλά πού να τσ' βρούμι», έφυγε ο δίσκος κι' όπως ήμασταν όλοι αραδιασμένοι, βλέπαμε στον απέναντι τοίχο κρεμασμένες τις ασπρόμαυρες οικογενειακές φωτογραφίες, πρόσωπα παρόντα και άλλα οριστικά προ πολλού απόντα, αριστερά ένας παππούς με μεγάλα μουστάκια και ντουλαμά κουμπωμένο σταυρωτά, η φωτογραφία από τη μέση και πάνω, δίπλα μια άλλη ολόσωμη αυτή με τον παπά γενάρχη, την παπαδιά με το τσεμπερί δίπλα του και τα πιδούδια κορίτσια και αγόρια όλα με καβάδια, το ένα το έχει αγκαλιά ο παπάς- πατέρας κι' αν θυμούμαι καλά (πέρασε μισή ζωή από τότε) θα πρέπει να ήταν ο αδερφός του Βασίλη ο Αποστόλης, παραδίπλα άλλες καναδυό φωτογραφίες, η γαμπριάτικη του Βασίλη και της Σουλτάνας και στο τέλος...έκεί στο τέλος ήταν που σταμάτησε το βλέμμα όλων μας, εκεί ήταν μια φωτογραφία ενός ωραίου κοριτσιού που δεν ήταν απ' το χωριό μας, μάλλον ήταν συγγενής της Σουλτάνας.

Τώρα εμάς μας έτρωγε πώς να φέρουμε τη συζήτηση προς τα εκεί, προς την τελευταία φωτογραφία, ρώτησε ένας, «Βασίλη ο παππούς εκεί ποιος είναι;», άρχισε ο εορτάζων να εξηγεί ποιος ήταν ο πρόγονος κι' έτσι κι' αλλιώς, άλλος ρώτησε για την οικογενειακή φωτογραφία είπε ο Βασίλης αυτός είναι ο αδερφός μου ο Κώστας, δίπλα ο Αποστόλης, η Ελένη, αυτός εκεί στην άκρη είμαι εγώ, ο παπάς σοβαρός με το ράσο, δίπλα η παπαδιά και τα πιδούδια όλα με κείνη την ωραία, σοβαρή και τρομαγμένη αθωότητα, να κοιτάζουν το φακό της φωτογραφικής μηχανής εκείνης της εποχής με τον τρίποδα και την μαύρη κουκούλα, από κει περνούσε ο φωτογράφος το ένα χέρι του μέσα στη μηχανή και κάτι σκάλιζε, και με το άλλο άνοιγε το φακό, όλα αυτά στα γρήγορα και ώπ νάτο το πουλάκι...και πουλάκι δεν έβγαине, έβγαине όμως η φωτογραφία που έμεινε για να βλέπουμε και να θυμούμαστε αυτούς που πέρασαν κι' άφησαν μια αυλακιά στο χέρσο χωράφι της ζωής, έμειναν οι φωτογραφίες κιτρινισμένες τώρα πια, να βλέπουμε πρόσωπα ακινητοποιημένα στο χαρτί, πρόσωπα σοβαρά με ένα χαμόγελο μισό, το άλλο το κράτησαν τα βάσανα και ο αγώνας για την επιβίωση και είχαμε δεν είχαμε το σοβαρέψαμε το θέμα, γυρίζουμε πάλι στη ξενάγηση του Βασίλη πάνω στις παλιές φωτογραφίες.

Και, αφού ρωτήσαμε ο ένας και ο άλλος από την

παρέα για το ποιος είναι στη μια και στην άλλη φωτογραφία, όταν τελείωσαν όλες κι' έμεινε η τελευταία της κοπέλας, ρωτήσαμε όλοι μαζί με μια φωνή, «κι' εκεί Βασίλη ποια είναι;».

Όλοι βέβαια γνωρίζαμε ποια είναι η κοπέλα, είχε έρθει την είχαμε δει κι' άλλες φορές στο χωριό, αλλά έπρεπε να γυρίσει η συζήτηση προς τα εκεί, να γλυκάνει πιο πολύ η ατμόσφαιρα, να γεμίσει καλόβολα χωρατά νάρθει η ζωή στα μέτρα μας, είπαμε πολύ νέοι ήμασταν τότε, τώρα είναι αλλιώς για όλους..

Κι' ο Βασίλης ο Παπάς γέλασε καλόκαρδα και είπε, -Αμ' καλά κατάλαβα, γι' αυτό αρχίσατε να ρωτάτε από τους παππούδες για να φτάσετε εκεί....»,

Γελάσαμε όλοι δευτέρωσαν και τα τσίπουρα είπαμε κι' άλλα κι' άντε πάλι χρόνια πολλά να χαίρεστε τη γιορτή σας κι' από χρόνου πάλι, μας ξεπροβόδησε ο Βασίλης γελαστός μέχρι έξω, μέχρι τη σκάλα, και

-Να είσαστε καλά, παιδιά ευχαριστώ πολύ...και του χρόνου, και χιονίζει, χιονίζει πολύ...

Χιονίζει ασταμάτητα, έξω και στο δρόμο λίγα τα πατήματα, κινήσαμε όλοι μαζί τον κατήφορο να πάμε κι' αλλού, οι βίχιτες συνεχίζονταν στα σπίτια όσων γιόρταζαν.

Ήταν ανοιχτά τα σπίτια όσων γιόρταζαν και ήταν πολλοί οι εορτάζοντες, κι' έπρεπε να πάμε παντού, και ξέραμε ότι μας περίμεναν, περίμεναν να μας δεχτούν για να τους τιμήσουμε, και να μας τρατάρουν αγάπη και μεζέδες πατροπαράδοτους, αυτούς τους μεζέδες που δεν έβγαίναν από Τσελεμεντέ, αλλά που ήταν αυτοί που πρόσθεταν τη νοστιμιά τους στη ζεστασιά της στιγμής, και όποιος το έζησε αυτό, με καταλαβαίνει.

Κι' έμοιαζαν σαν μεγάλη ζεστή αγκαλιά τα σπίτια, που περίμεναν οι νοικοκυραίοι τον επισκέπτη να τον τρατάρουν τα κεράσματα, να τον δουν, να τον ρωτήσουν και να τον χαρούν με το τζάκι αναμμένο, τη σόμπα να καίει και τα κιλίμια τα καλά στρωμένα, με τις φωτογραφίες κρεμασμένες ή πάνω στο τζάκι και τα κυδώνια να μοσχοβολούν περασμένα στα καρφια στον τοίχο και τις γιαγιάδες να μας βλέπουν εξεταστικά και να ρωτούν «μ' ισύ βρε πχνού είσι; ».

Εκεί στη γειτονιά στο «απάνου το γιοφύρι» έμεινε ο Βασίλης, ήταν η τελευταία επίσκεψη που κάναμε στο σπίτι του...

Σκορπίσαμε μετά, άρχισε ο καθένας μας να χαράζει τη δική του αυλακιά στο χωράφι της ζωής...

Και κάποτε ο Βασίλης ο Παπάς ο Ράφτης έφυγε για το μεγάλο ταξίδι κι' έμεινε το χαμόγελό του στη γαμπριάτικη φωτογραφία.

Δεν ήμασταν όλοι εκεί...

Άλλοι τον ξεπροβόδησαν στο μεγάλο ταξίδι....

Τώρα μεγαλώσαμε κι' εμείς κι' ο καθένας μας έχει πολλές φωτογραφίες κι' από κείνα τα χρόνια κι' από τα άλλα που ακολούθησαν.

Και θα μένουν οι φωτογραφίες, να τις σχολιάζουν οι επόμενοι.

Αλλά τι να κάνουμε... C' est la vie, αυτή είναι η ζωή. Καλή Χρονια σε όλους

ΑΦΥΤΟΣ, ΟΦΘΑΛΜΩΝ ΡΙΠΕΣ ΣΕ ΠΑΛΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΚΑΪΑΦΑ-ΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΙΝΑ
Αρχαιολόγος, Δρ. Αρχιτεκτονικής ΑΠΘ

Στον Γιώργη μου... το γιατί εκείνος το ξέρει

Αδυναμία μεγάλη έχω στην Άθυτο... την είχα από τα μικράτα μου, όταν η ομορφιά της ήταν ακόμη ακατέργαστη, το γιατί ούτε το ξέρω, ούτε και μπορώ ακόμη να το εξηγήσω. Για έναν ακαθόριστο λόγο ήθελα πάντα εκεί να πηγαίνω... και τώρα, διανύοντας τη δεύτερη νιότη, ακόμη τους δικούς της κόρφους αναζητώ για να γαληνέψω κάθε που βρίσκομαι στον τόπο μου, μόλις μιαν ανάσα πιο πέρα. Με τα χρόνια, εκείνη η γριφώδης αδυναμία έγινε αγάπη αδάμαστη για την ομορφιά του μικρού χωριού που αφοπλίζει, έγινε ανάγκη ακατανίκητη να απολαμβάνω συχνά από το βράχο του τον αυθάδη ήλιο των καλοκαιρινών πρωινών και από το λόφο του τα ολόγιομα φεγγάρια έως της νύχτας τα ξεψυχίσματα. Το ελιξίριο τούτης της ανάγκης ποτέ μου δεν αναζήτησα, ούτε και σκοπεύω, παραμένω και θα παραμείνω σκλάβος της γοητείας του που ποτέ δε θα

Άθυτος, ο λόφος Κουτσόμυλος και τα γύρω, ανθρώπινη παρουσία αδιάλειπτη από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι και σήμερα.

γυρέψω λευτεριά. Λιάζει την ψυχή μου η ομορφιά της Αθύτου σα βρεθώ στα πέτρινα που είναι σε σύναξη γύρω από την ξυλόστεγη, τρίκλιτη βασιλική του Αη-Δημήτρη, την καμωμένη ξανά μετά το χαλασμό πάνω σε παλιό, παλαιοχριστιανικό ναό που ερειπώθηκε. Και στα στενά της σουλάτσο σα κάνω, σκέφτομαι πάντα την ιστορία που σεργιανάει κάτω από τα σοκάκια της, συντροφιά με σωριασμένα νοικοκυριά, δημόσια κτίρια και τείχη, τη φορεμένη με συμμαχίες και συνεργασίες, πολέμους ή μάχες σε πολεμιστές. Να την αφηγηθώ θέλω εδώ δα, με αφήγηση όχι μεγάλη (μη και κάποιοι με... μαλώσουν), ξεκινώντας από τα πρώτα, πώς δηλαδή τούτο το μέρος γραπώθηκε στην πλεύση του χρόνου.

Στον ίδιο χώρο με το σημερινό χωριό γεννήθηκε η πρώτη πόλη, «πόλις προς τη Παλλήνη Θράκης», σημείωσε ο Στέφανος Βυζάντιος, «...από Αφύτου τινός εγχωρίου». Αμίλητες είναι οι πηγές και εκλιπούσες οι σαφείς αρχαιολογικές μαρτυρίες για τους ιδρυτές της πόλης. Εμείς, δεχόμενοι μια γενική πληροφορία του Στράβωνα σε συνδυασμό με την παρουσία αρκετής ευβοϊκής κεραμικής, θεωρούμε ότι τον 8ο αι. π.Χ. ταξιδιώτες άποικοι μπάρκαραν τα όνειρά τους από την Ερέτρια και επέλεξαν να ρίξουν άγκυρα σ' εκείνον τον απόκρημνο λόφο, που οι μακρινοί τους απόγονοι Κου-

τσόμυλο θα βάφτιζαν. Μαζί αγκυροβόλησαν και τη διάθεσή τους τη νέα τους πολιτεία να ιδρύσουν. Παλιούς ένοικους βρήκαν όμως στην κορφή του υψώματος, με την απότομη ανατολική κλιτύ προς τη θάλασσα και την ομαλότερη διαμόρφωση στην πλευρά της ενδοχώρας, ανθρώπους που ήδη από τους χρόνους του Χαλκού και του Σιδήρου είχαν οργανώσει εκεί εγκατάσταση, στο φυσικό οχυρό πλάι στη θάλασσα.

Οι εκ του νότου άποικοι επικράτησαν τελικά, είτε εκδιώκοντας τον παλιό πληθυσμό είτε ενσωματώνοντας τον στις δικές τους δομές, κανείς δε ξέρει. Αυτουργοί της μετάλλαξης του τόπου πλημμύρισαν το ύψωμα με μεγαλεπήβολα σχέδια που τα έδωσαν ανάσα και ρυθμό, τα μετουσίωσαν σε πόλη, την Άφυτη. Διαποτισμένοι δε με την ανάγκη τους θεούς τους να λατρεύουν έσπευσαν, ταυτόχρονα με την οργάνωση της πόλης τους, κάπου

εκεί στο β' μισό του 8ου αιώνα π.Χ., να αφιερώσουν ιερό στο Θεό Διόνυσο. Σε μικρό σπήλαιο λίγο νοτιότερα από τη νέα πόλη, κρυμμένο σε απόσκιο απότομο πρανές εγκατέστησαν το θυρσοφόρο θεό, της αμπέλου, του κρασιού, της μέθης και του χορού, της έξαψης και της έκστασης. Επικυρώνεται τούτη η εγκατοίκηση στο κατάφυτο τοπίο, στα σημερινά δίκαια της Καλλιθέας, από σκόρπια δείγματα επιγραφικής και γλυπτικής. Συμμετοχή τους ξέφρενους χορούς και τα οργιαστικά δρώμενα στα άδυτα του σπηλαίου, που διέθετε πομπική λίθινη κλίμακα πρόσβασης για τις τελετουργικές ανάγκες, είχαν πιθανότατα και οι νύμφες.

Στο λόφο Κουτσόμυλο στο ανατολικό άκρο του σημερινού χωριού βρίσκεται λοιπόν ο πυρήνας της Αφύτου του 8ου αι. π.Χ., επάνω στα κατάλοιπα της πρότερης δράσης της εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου. Το απόκρημνο ύψωμα παρέμεινε το ζωτικό κέντρο της πόλης καθόλη τη διάρκεια της αρχαϊκής εποχής, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ίσως η άμεση εποπτεία της εμπορικής δραστηριότητας στο λιμάνι που είχε διαμορφωθεί στα ανατολικά ριζά του, δίαυλος ανταλλαγής προϊόντων και πολιτισμών. Άγνωστα παραμένουν τα ακριβή όρια της αρχαϊκής πόλης, που ίσως καταλάμβανε και μία πολύ περιορισμένη έκταση

γύρω από τη βάση του. Την επέκταση του πολεοδομικού ιστού και μάλιστα σε Ιπποδάμειο σχεδιασμό γύρω από το διαρκώς χρησιμοποιούμενο ύψωμα, επέβαλε η πλυθησιακή αύξηση κατά στους κλασικούς χρόνους, με τους νέους κατοίκους να προέρχονται πλέον κυρίως από την Αττική. Η εγκατάστασή τους αποτυπώνεται στο αστικό περιβάλλον, που αναπτύσσεται, μαντρωμένο σε προστατευτικά τείχη, προσανατολισμένο σχεδόν στον άξονα Β-Ν, υπαγορευμένο από τη φυσική διαμόρφωση της περιοχής. Μέσα από αυτά τα τείχη οικιστικές ενότητες, θεμελιωμένες στο φυσικό πλαίσιο των δρόμων σε αρμονικά πλέγματα. Βασικό οικοδομικό υλικό κάθε κτίσματος ο τοπικός λίθος, ξηλωμένος συνήθως από το λατομείο στη Μουδουνού.

Από τη στάγδην πληροφόρηση των αρχαίων πηγών, από τον 5ο αι. κι έπειτα, μαθαίνουμε ότι η Αφυτις μετά την ταπεινωτική συνδρομή στον Ξέρξη στα μηδικά, το 480π.Χ., συνέδραμε το 452π.Χ. και στην Αθηναϊκή Συμμαχία, με 3 τάλαντα ετησίως. Υπόχρεοι του συμμαχικού φόρου οι Αφυτταίοι πορεύτηκαν έως την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου. Με την Αθήνα στοιχίστηκε η πόλη από την αρχή της αδελφοκτόνας σύρραξης. Μάλιστα, φιλοξένησε για χρόνια Αθηναίους άρχοντες, που φαίνεται ότι είχαν λόγο και ενεργό ρόλο στα εσωτερικά της δρώμενα και ενέταξε το αθηναϊκό νόμισμα στην εσωτερική της οικονομία. Τέλος μέσα στην πολεμική παραζάλη τους λυσσασμένους ανέμους χρησιμοποιήθηκε ως οχυρό-ορμητήριο του στρατηγού Φορμίωνα και των 1600 οπλιτών του για την εκστρατεία του εναντίον της γειτονικής Ποτίδαιας. Τα περισσότερα χνάρια της Αθηναϊκής παρουσίας απαντούν στην εκτεταμένη επίπεδη γη στα δυτικά της πόλης, στο νεκροταφείο της, όπου πλήθος πλούσια κτερισμένων τάφων διαλαλεί παράλληλα και την οικονομία, τις πολιτικές και εμπορικές εξωκοινοτικές σχέσεις της από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ.

Από τη σκέπη της Αθήνας ποτέ τους δε θέλησαν οι κάτοικοι της Αφύτου να απομακρυνθούν και γι' αυτή την αδιάλειπτη στήριξη της στην ισχυρή πόλη του νότου η Αφυτις αντιμετώπιστηκε προνομιακά και εξασφάλισε σημαντικές εμπορικού χαρακτήρα διευκολύνσεις. Για την ίδια αμετακίνητη πολιτική της στάση πολιορκήθηκε το 404/3 από τον στρατηγό των Σπαρτιατών Λύσανδρο, που θέλησε να την τιμωρήσει. Τον αιματοφόρο αγώνα σύμφωνα με το μύθο που ομορφοπλέκεται στην ιστορία τα λιθάρια, όνειρο τον σταμάτησε. Ο Αμμωνας Δίας λένε ότι παρουσιάστηκε στον

ύπνο του Λύσανδρου, δίνοντας στον ίδιο εντολή να αποχωρήσει και αφήνοντας παραγγελιά στους Αφυτταίους προς τιμή του να θυσιάσουν. Βάλσαμο κύλησε στην πληγιασμένη πόλη το μαντατοφόρο όραμα που φρονημάτισε το μένος του Σπαρτιατή στρατηγού.

Την ευγνωμοσύνη τους για τη θεόσταλη λευτεριά οι κάτοικοι, απαλλαγμένοι από την σπαρτιατική απειλή, την έδειξαν πρώτα απεικονίζοντας στα νομίσματά τους τον κερασφόρο θεό, ως προστάτη της πόλης τους. Ύστερα, στο λημέρι του Διόνυσου και στέκι των Νυμφών, βωμό για τον Αμμωνα έκτισαν αρχικά και λίγο αργότερα, τον 4ο αι. π.Χ., ναό. Κάπως έτσι συγκατοίκησε η Βακχική και η Αμμωνία λατρεία, ωστόσο λίγο μετά τη θριαμβική έλευση του Αμμωνα ο Διόνυσος περιέπεσε σε ελάχιστο τιμή.

Αν και τον 4ο αι. π.Χ. οι ιστορικές αναφορές για την πόλη είναι ακόμη λιγότερες η συμμετοχή της στο Κοινό των Χαλκιδίων την εποχή της μεγάλης του ακμής (393-382π.Χ.) θεωρείται βέβαιη, όπως επίσης βέβαιη είναι και η πλήρης αυτονομία της τα είκοσι επόμενα χρόνια, έως το 360π.Χ. Λίγο αργότερα, κατά την περίοδο της β' Αθηναϊκής κληρουχίας στη γειτονική Ποτίδαια, η επιρροή της Αθήνας είναι εκ νέου αισθητή στην πόλη

Αφυτις, Νόμισμα με τον προστάτη θεό, Αμμωνα Δία, κερασφόρο, στον εμπροσθότυπο και κάνθαρο στον οπισθότυπο, 4ος αιώνας π.Χ.

της Αφύτου, που αμέσως μετά συνδέθηκε και πάλι με τη Χαλκιδική ένωση.

Στα τέλη του 4ου αι. π.Χ., χρόνια μετά την ενσωμάτωσή της στο Μακεδονικό βασίλειο, η πολεοδομική ακεραιότητα της πόλης φαίνεται να πλήττεται ξαφνικά και από φυσικό αίτιο, πιθανότατα σεισμό. Την ξαφνική καταστροφή λαλούν τα ανασκαφικά ευρήματα, που αντιστοιχούν σε ένα πλήθος ατάκτως ερριμμένων ευρημάτων μέσα σε γκρεμισμένα αρχαία κτίσματα, διασπαρμένα κάτω από τα σύγχρονα οδοστρώματα.... εύσαρκη ιστορία που ξεδιπλώνεται σήμερα πια σταλιά σταλιά. Η ζωή ωστόσο στη γη γύρω από το λόφο δείχνει να συνεχίζεται και στον επόμενο αιώνα, συρρικνωμένη, ίσως ως συνέπεια της ίδρυσης της Κασσάνδρειας και των νέων πολιτειακών δομών των ελληνιστικών χρόνων. Τρεις αιώνες αργότερα, τον 1ο αι. μ.Χ., η Αφυτις επιβιώνει υποβαθμισμένη πλέον σε απλή κώμη της ρωμαϊκής Κασσάνδρειας, καταγράφεται δε από το Στράβωνα ως μία εκ των τεσσάρων της Χερσονήσου, μαζί με τη Μένδη, τη Σκιώνη και τη Σάνη.

Άγνωστος για τους επόμενους αιώνες παραμένει ο βίος της Αφύτου. Η νεφέλη που καλύπτει την πορεία

συνέχεια στη σελίδα 36

ΠΟΡΤΑΡΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ: Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΟΡΤΑΡΕΑ

ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΣΤΕΡΙΟΣ

Γεωπόνος

Πορταριά, ένα παλιό και σημαντικό χωριό του κάμπου της Καλαμαριάς, όπως συνηθίζουμε να λέμε σήμερα την Δυτική πλευρά της Χαλκιδικής. Βέβαια δεν διαφέρει και πολύ από την ονομασία της κατά τα Βυζαντινά χρόνια δηλαδή του «κατεπανικίου Καλαμαριάς», την περίοδο εκείνη το όνομα του χωριού μας ήταν **Πορταρέα**.

Οι πρώτες αναφορές για την Πορταρέα είναι του 1060 μ.Χ. στα αρχεία της Ι.Μ. Εσφιγμένου του Αγίου Όρους. Βέβαια αυτό δεν αποτελεί απόδειξη της αρχής του χωριού, καθότι και η πρώτη γραπτή αναφορά για την ύπαρξη της Μονής Εσφιγμένου, είναι περίπου στο 1000 μ.Χ., πράγμα που πιθανολογεί την προγενέστερη ύπαρξη του χωριού, πριν δηλαδή ιδρυθεί η Μονή.

Αναφέρεται σαν 'χωριόν Πορταρέα' (χρυσόβουλος λόγος Μιχαήλ Παλαιολόγου 1258 μ.Χ.), σαν 'προάστειο Πορταρέα' (έγγραφο πρωτοσπαθάρου Νικολάου 1078 μ.Χ.), αλλά και ακόμη σαν 'Πορταρική Δραγατία' (απόσπασμα πρακτικού 13ου αιώνα).

Από τα αρχεία της Ι.Μ.Εσφιγμένου (Jacques Lefort – Actes d' Esphigmenou Paris 1973) αντλούνται πολλές πληροφορίες για τη Βυζαντινή Πορταρέα. Πρόκειται για ένα πεδινό χωριό, αναφέρονται χαρακτηριστικά τα 'χωματοβούνια' της, τα οποία καλλιεργούνταν, με τα όρια να καθορίζονται από 'εσφραγισμένα δέντρα', ένα εκ των οποίων ήταν και ένας τρίκλωνος Δρυς.

Μεγάλο μέρος της 'Πορταραίας γης' (έως και όλη σε κάποιες περιόδους) άνηκε στη Μονή Εσφιγμένου, η οποία έπαιρνε από το χωριό το μερίδιο της από τη σοδιά. Αναφέρονται χωράφια (γη) και αμπέλια, περιβόλια και εσωκήπια, βόδια ζευγάρια και μονά, χοίροι, όνοι, άλογα, πρόβατα και μελίσσια. Από τα προϊόντα που παρήγαγε η Πορταρέα αναφέρονται, σίτος, οίνος, έλαιο, όσπρια και μυζήθρα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ονόματα και τα επίθετα των τότε κατοίκων, ενδεικτικά αναφέρονται Μιχαήλ Βελονιώτης, Θεοδόσιος Πεπισσωμένος, Γεώργιος Φεγγητάς, Γεώργιος Μελιττινός, Ιωάννης Χαλκεύς, Νικόλαος Κοκκολόγος, Χριστόδουλος Περδικαρίας, Κωνσταντίνος Βλάχος, Θεόδωρος Τζουνιώτης, Δημήτριος Δημάνος, Δημήτριος Μοσχοϊωάννης, Νικό-

λαος Φευρουάριος, Δημήτριος Σφεντζάκης (ιερέας), Θεόδωρος Γοργοντζής, Θεόδωρος Χρυσόχοος, Χίρα Καλή, Κεδρινός, Λιμοϊωάννης, Καμψοκαβάδης, Ιωάννης ο της Διακονίσσης κτλ. Αξίζει να σημειωθεί ότι κανένα από τα ανωτέρω επίθετα δεν απαντώνται σήμερα στο χωριό.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το συμβόλαιο του Γεωργίου Αναταυλά, ενός κατοίκου της Πορταρέας κατόχου μεγάλου κτήματος στην 'Πορταραία γη' από τον οποίο και απέσπασαν το κτήμα οι Τούρκοι το 1388. Στο εν λόγω συμβόλαιο αναφέρεται 'ει επανέλ-

θωσι τα πράγματα εις την Ρωμαίων αρχήν και η του κτήματος δεσποτεία προς με' ενδεικτικό της ρευστής κατάστασης, που επικρατούσε το 14ο αιώνα πριν την άλωση της Πόλης με την κατοχή των κτημάτων.

Έχουν περάσει 957 χρόνια από την πρώτη γραπτή αναφορά στο χωριό, περί την χιλιετία πιστοποιημένης ύπαρξης

και μέσα στο διάβα όλων αυτών των αιώνων η Πορταριά στολίστηκε με πλήθος ιστορικών στοιχείων και λαϊκών παραδόσεων.

Όσο αφορά το όνομα του χωριού η παράδοση αναφέρει ότι οφείλεται σε μια μεγάλη Πορτάρα (πύλη) που βρισκόταν στην είσοδο του χωριού.

Όμως η σημαντικότερη ιστορική αφήγηση του χωριού είναι η πειρατική εισβολή. Η προφορική παράδοση, που πέρασε από στόμα σε στόμα, θέλει την Πορταριά, κατά το παρελθόν, να έχει καταστραφεί από πειρατές. Αυτή η ιστορία είναι γνωστή σε όλους τους κατοίκους του χωριού, μια που ο καθένας την έχει ακούσει από τους προγόνους του. Έτσι και εγώ, είχα ακούσει πολλές φορές από τον πατέρα μου, αλλά και τον παππού μου, την ιστορία του «πατήματος» του χωριού από τους πειρατές. Η θέση του χωριού, κατά την εποχή πριν από αυτή την καταστροφή ήταν στην θέση «Παλιοχώρι», η οποία βρίσκεται γύρω από το εκκλησάκι του Αγίου Αντωνίου, στην διασταύρωση του δρόμου που οδηγεί προς την θάλασσα, με την παλιά επαρχιακή οδό Θεσσαλονίκης – Ν. Μουδανιών. Η θέση αυτή μάλιστα έχει οπτική επαφή με τη θάλασσα, πράγμα που ενισχύει τη θεωρία να ήταν εκεί η θέση του χωριού πριν την καταστροφή του. Βέβαια και μόνο η ονο-

Η παλιά εκκλησία της Πορταριάς

μασία της τοποθεσίας, σαν παλιοχώρι (μια ονομασία που δινόταν σε περιοχές που υπήρχαν εγκαταλελειμμένα χωριά), είναι μία ισχυρή ένδειξη, αν όχι απόδειξη, της θεωρίας ότι το χωριό Πορταρέα βρισκόταν εκεί, πριν την καταστροφή του από τους πειρατές. Άλλωστε όπως πολύ εύστοχα λέγεται τα τοπωνύμια αποτελούν ιστορία γραμμένη στη γη.

Σύμφωνα με την παράδοση αυτή η πειρατική επιδρομή στο χωριό πρέπει να έγινε τον 13ο αιώνα. Η προφορική παράδοση γύρω από το γεγονός της πειρατικής καταστροφής συνεχίζεται με την διήγηση που αφορά την τύχη των κατοίκων κατά την καταστροφή. Αναφέρεται λοιπόν ότι κάποιοι σκοτώθηκαν και κάποιοι αιχμαλωτίστηκαν, ένα μέρος από όσους διέφυγαν ήρθαν σε μέρος χαμηλότερο, που δεν φαίνεται από τη θάλασσα, και ξαναέχτισαν το χωριό στη σημερινή του θέση. Εύκολα μπορεί κάποιος να παρατηρήσει ότι όντως η θέση του χωριού είναι σε «γούβα», όπως λέμε στο χωριό, δηλαδή σε χαμηλότερο υψόμετρο σε σχέση με τις γύρω περιοχές και δεν φαίνεται από τη θάλασσα. Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζει η αφήγηση, πως ένα άλλο μέρος των κατοίκων πέρασαν απέναντι στο Πήλιο, όπου έχτισαν το ομώνυμο χωριό, την Πορταριά του Πηλίου. Φοβισμένοι από την μανία των πειρατών, ανέβηκαν πολύ ψηλά και σε τοποθεσία αθέατη από το Αιγαίο. Φυσικά απόδειξη γι αυτό δεν υπάρχει, υπάρχει όμως η προφορική παράδοση. Επίσης η ύπαρξη του ναού της Παναγίας της Πορταρέας (στην Πορταριά Πηλίου) είναι ένα στοιχείο που συνδέει τα δύο χωριά. Το εν λόγω εκκλησάκι, το οποίο βρίσκεται στο προαύλιο του κυρίως ναού της Πορταριάς Πηλίου, φαίνεται να χτίστηκε τον 16ο αιώνα (αυτό μαρτυρούν οι αγιογραφίες του), αν και υπάρχουν πολλές μαρτυρίες ότι είναι συνέχεια παλαιότερου (ίσως μοναστηριού) το οποίο χτίστηκε το 13ο αιώνα. Η ονομασία της Παναγίας σαν «Πορταρέας», ενώ το χωριό ονομάζεται όπως και το δικό μας Πορταριά, παραπέμπει στην παλιά ονομασία της Πορταριάς στη Χαλκιδική κατά τα Βυζαντινά χρόνια σαν «Πορταρέα».

Στο χωριό μας υπάρχουν τέσσερις γειτονιές, μια από αυτές είναι γνωστή με το όνομα «Φράϊκο» είναι ένας πολύ σημαντικός μαχαλάς λόγω της ονομασίας του. Εκτείνεται δυτικά του χωριού και ορίζεται από το ρέμα. Η ονομασία του πιθανώς να προέρχεται από την λέξη «Φράγκικο» και σύμφωνα με την παράδοση προσδιόριζε την περιοχή όπου βρισκόταν η Φράγκικη Διοίκηση κατά την Λατινοκρατία (1204-1261).

Στη λαϊκή παράδοση έχει διασωθεί και η μαύρη πανούκλα το 14ο αιώνα. Μάλιστα η προφορική παράδοση λέει ότι η αρρώστια ήρθε στο λιμάνι της Ιερισσού, με καράβι που μετέφερε βαμβάκι. Ένα φορτίο από αυτό το βαμβάκι ξεκίνησε από την Ιερισσό, με άμαξα που έσερναν βόδια και μετέδωσε την αρρώστια σε όλη την περιοχή των μετοχιών γύρω από την Πορταριά. Η πα-

ράδοση (με μια πολύ γλαφυρή περιγραφή) θέλει τον Άγιο Αθανάσιο να προστατεύει το χωριό από την φοβερή αρρώστια και έτσι από τότε ο Άγιος τιμάται ιδιαίτερα, στην εκκλησία που χτίστηκε προς τιμή του στην είσοδο του χωριού.

Η ζωή κατά τους Βυζαντινούς χρόνους ήταν άρρηκτα δεμένη με τη Χριστιανική πίστη και λατρεία. Κάθε δραστηριότητα εκπορευόταν από το εορτολόγιο της εκκλησίας και κάθε δράση είχε μέσα της θρησκευτικά στοιχεία. Στην Πορταριά όπως και σε όλα τα χωριά της Χαλκιδικής απαντώνται πολλά και διάφορα έθιμα άρρηκτα δεμένα με την θρησκευτική ζωή του τόπου. Θα ήθελα όμως να αναφέρω μόνο μια ξεχωριστή απόδοση των καλάντων των Φώτων της περιοχής, που δεν είναι καθόλου συνηθισμένα και μάλιστα με ρυθμό τελείως διαφορετικό από τα γνωστά.

ΚΑΛΑΝΤΑ ΦΩΤΩΝ

*Σήμερον είναι των Φωτών π' αγιάζουν οι παπάδες
και μες στα σπίτια μπαίνουνε ψάλλουν τον Ιορδάνη,
βοήθεια να 'χει ο Θεός το Μέγα Ιωάννη.
Στη Γαλιλαία ήτανε και 'ρθεις στον Ιορδάνη
δια να λάβει βάπτισμα από τον Ιωάννη.*

*Ναι, 'γω είμαι δούλος σου Χριστέ και πώς να σε βαπτίσω
να μην καούν τα χέρια μου σαν το κερι και λιώσουν.*

*Εάπλωσεν ο Πρόδρομος τη δεξιάν του χείρα
μεγάλο θαύμα έγινε στη γην την οικουμένην,
ο ουρανός ραγίστηκε και βγήκε περιστέρι
το Άγιο-Πνεύμα ήτανε βγήκε να μαρτυρήσει
πως ο Χριστός βαφτίζεται σ' ανατολή και δύση.
Βαφτίζονται και τα νερά μερεύουν τα στοιχεία.*

Μετά από τόσα χρόνια στο σύγχρονο πια χωριό μας, λίγα θυμίζουν τη βυζαντινή Πορταρέα. Ευτυχώς υπάρχουν οι γραπτές πηγές και η προφορική λαϊκή παράδοση, που έχει διασώσει κάποια ψήγματα της μακραίωνης ιστορίας του τόπου μας. Το μόνο μνημείο που απέμεινε είναι η παλιά εκκλησία, χτισμένη το 1913, κατά την επανάσταση του 1821 κάηκε από τους Τούρκους, μαζί με όλο το χωριό, σαν τιμωρία για την ανυπακοή των κατοίκων της Πορταριάς. Οι κάτοικοι τότε την ξαναέχτισαν με πολύ κόπο και φοβερές στερήσεις. Αυτή η εκκλησία, το σύμβολο της αντίστασης και της ελπίδας του χωριού σήμερα δυστυχώς είναι ετοιμόρροπη. Αυτή την εκκλησία οι κάτοικοι της Πορταριάς κατά τους δύσκολους χρόνους της επανάστασης του 1821 και της μετεπαναστατικής περιόδου, κατάφεραν να την ξαναχτίσουν. Αυτή την εκκλησία, το πλούσιο πια χωριό αλλά και η αρμόδια αρχαιολογική υπηρεσία, δεν μπορούν να προβούν ούτε στις απολύτως απαραίτητες σωστικές ενέργειες, προκειμένου να μην καταρρεύσει. Είναι κρίμα να χάνονται μνημεία, είναι κρίμα να χάνονται μνήμες. Μακάρι να βρεθεί τρόπος να διασωθεί το τελευταίο αυτό μνημείο του χωριού, έστω και την τελευταία στιγμή πριν είναι αργά.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Από τον Αγιασμό με την έναρξη, 4-10-2017 (ρεπ. σελ. 40)

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου.

Ο π. Παύλος και ο Πρόεδρος του Συλλόγου απευθύνουν ευχές.

Από την παρουσίαση του βιβλίου της κας Δέσποινας Στεργίου, 11-10-2017 (ρεπ. σελ. 43)

Το ακροατήριο.

Η συγγραφέας κ. Δέσποινα Στεργίου.

Το ζεύγος Χρήστου-Κατερίνας Μπαμπαϊτή, σε βαλασάκι από την Προποντίδα.

Από την επίσκεψη στο Πολεμικό Μουσείο στο Καλπάκι, 21-10-2017 (ρεπ. σελ. 43)

Αναμνηστική φωτο μετά τη βεγγάληση.

Οι προτομές των πρωταγωνιστών του έπους του 1940: Βασιλιάς Γεώργιος, πρωθυπουργός Ι. Μεταξάς και αρχιστράτηγος Αλ. Παπάγος.

Στην τοξοτή γέφυρα του Κόκοση.

Η Κασσάνδρα γιόρτασε το Ολοκαύτωμά της

Κατάθεση στεφάνου από τον εκπρόσωπο του Παγγαλκιδικού κ. Αθ. Χατζηκονδέλη.

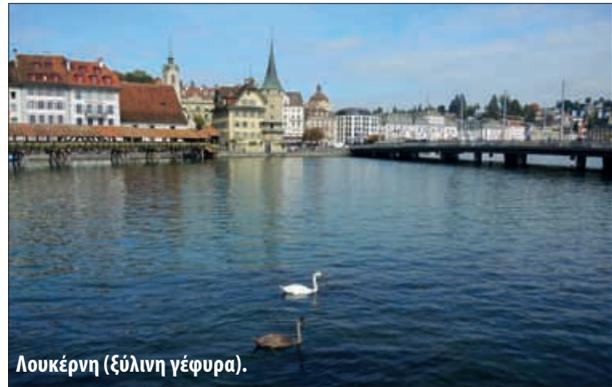

Από την 9ήμερη και 6ήμερη εκδρομή

Με λεωφορείο-πλοίο: Δευτ. 25 Σεπτ.- Τρίτη 3 Οκτ., και με αεροπλάνο

Λουκέρνη.

Λουκέρνη (ξύλινη γέφυρα).

Ζυρίχη.

Κόμο.

Λωζάνη (Ολυμπιακό Μουσείο).

Λωζάνη.

Σαντ Μόρτζε (Άλπεις).

μή στην Ελβετία με 148 εκδρομείς.

Λάνο: Τετάρτη 27 Σεπτ.- Δευτέρα 2 Οκτ. 2017 (βλ. ρεπορτάζ σελ. 40-42)

Αλπικό χωριό.

Σαμονί (Γαλλικές Άλπεις).

Λουγκάνο.

Ανεσσυ (Γαλικό χωριό).

Βέρνη (το Δημαρχείο).

Βέρνη.

Βέρνη.

Γενεύη.

**Από την επίσκεψη στο Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ιωαννίνων
και ακριβό συμπατριώτη μας (Χαλκιδικιώτη) κ.κ. Μάξιμο, 22-10-2017 (βλ. σελ. 43-44)**

Προσφώνηση-καλωσόρισμα από τον Σεβασμιώτατο.

Χαιρετισμός από τον Πρόεδρο του Συλλόγου κ. Μ. Καρτσιώτη.

Η τράπεζα.

Αναμνηστική ομαδική φωτογραφία λίγο πριν τον αποχαιρετισμό.

Προσφορά αναμνηστικών σε όλους τους εκδρομείς.

Ο Σεβασμιώτατος συνομιλεί με τον συμπατριώτη του καθηγητή κ. Στ. Αυγολούπη. Αμφότεροι κατάγονται από τη Μ. Παναγία.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΑΘ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ

Δρ. Αρχαιολόγος

Τὸν Μάιο τοῦ 2012, μὲ τὴν εὐκαιρία διελεύσεώς μου ἀπὸ τὴν Πορταριά, ἐπισκέφθηκα καὶ τὸν παλαιὸ ἐνοριακὸ ναὸ τοῦ χωριοῦ, τὸν ἀφιερωμένο στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου, τὸν ὁποῖον ἐφωτογράφησα (κατὰ τὸ δυνατόν) καὶ κράτησα λίγες σημειώσεις γιὰ θέματα τὰ ὁποῖα μὲ ἐνδιέφεραν.

Ὁ νέος ἐνοριακὸς ναὸς βρίσκεται ἀμέσως δυτικῶς τοῦ παλαιοῦ, πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Προκειμένου νὰ ἰσοπεδωθῆ τὸ οἰκόπεδο γιὰ νὰ κτισθῆ ὁ νέος ναός, ἡ ἐσκαφὴ πλησίασε τὸν παλαιό, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προ-

ἔργο Γαλασιάνου ζωγράφου.

- ΜΡ ΘΟΥ Ὁδηγήτρια· μέσα 19ου αἰ. Πιθανῶς ἔργο τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Ἰωασαφαίων.

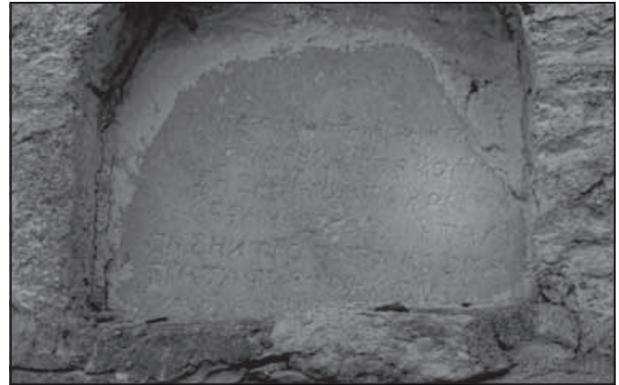
- Παντοκράτωρ· μέσα 19ου αἰ. Ἄγνωστος ζωγράφος.

- Πρόδρομος· μέσα 19ου αἰ. Προφανῶς ἔργο Γαλασιάνου ζωγράφου.

- Ὑπάρχουν καὶ δύο εἰκονίδια (Ἁγία Τριάς καὶ ἄλλο ἔνα), προφανῶς ἔργα τοῦ Παπαγιαννάκη ἐκ Λιαριγκόβης· β' μισὸ 19ου αἰ.

ΝΑ ἄποψη τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὴν Πορταριά (27-5-2012).

Ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφή του 1813, τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Πορταριάς (27-5-2012).

κληθοῦν μικροκαθιζήσεις καὶ νὰ ρηγματωθῆ ἐπικίνδυνα ὁ ὑπερκείμενος παλαιὸς ναός. Πρὸ ἐτῶν, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἔκανε τὶς πρέπουσες παρεμβάσεις γιὰ νὰ ἐπιβραδυνθῆ ἡ κατάρρευση τοῦ μνημείου, καὶ ἂς ἐλπίσουμε ὅτι τὸ ἀξιόλογο αὐτὸ μνημεῖο τῆς ἱστορίας τῆς Χαλκιδικῆς θὰ σωθῆ, ἔστω μὲ διαδικασίες τὶς ὁποῖες «Κύριος οἶδεν».

Ἀπὸ βορεινὸ παράθυρο εἶδα τὸ ξύλινο τέμπλο τοῦ ναοῦ, σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση, καὶ μοῦ φάνηκε ὅτι στὴν κόγχη τοῦ Ἁγίου Βήματος σώζονται τοιχογραφίες. Οἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου βρίσκονται στὸ τέμπλο τοῦ νέου ναοῦ καὶ εἶναι οἱ ἑξῆς:

- Οἱ Ἀρχάγγελοι· *Χεῖρ Ἰωάννου ἱερέως καὶ Οἰκονόμου Πολυγύρου. 1840.*

- Ἅγιος Νικόλαος· *1849, ἀυγούστου 25. Χεῖρ Γεωργίου.* Πρόκειται γιὰ τὸν ζωγράφο Γεώργιο Ἀθανασίου ἀπὸ τὴν Γαλάτιστα.

- Ἅγιος Μόδεστος· *Χεῖρ οἰκονόμου τοῦ Πολυγύρου, 1848 Νοεμβρίου 24.*

- Ἅγιος Χαραλάμης· μέσα 19ου αἰ.

- Ἅγιος Γεώργιος· μέσα 19ου αἰ. Προφανῶς ἔργο Γαλασιάνου ζωγράφου.

- Κοίμησι τῆς Θεοτόκου· μέσα 19ου αἰ. Προφανῶς

(Ἡ καταγραφή εἶναι ἀτελής).

Στὸ ὑπέρθυρο τῆς νοτίου εἰσόδου τοῦ παλαιοῦ ναοῦ εἶναι ἐνσωματωμένη ἡ ἀκόλουθη κτητορικὴ ἐπιγραφή. Πρόκειται γιὰ κακοχαραγμένο ἔργο ὀλιγογράμματος μαστορά, ὁ ὁποῖος τὸ χάραξε πάνω σὲ ἀρχαῖο μαρμάρινο ἀρχιτεκτονικὸ μέλος. Ἐπισημαίνω ὅμως ὅτι (πιθανώτατα) ἡ ἐπιγραφή δὲν βρίσκεται στὴν ἀρχικὴ θέση της, γιὰτὶ σὲ μία ἀπὸ τὶς τέσσερις, τουλάχιστον, οἰκοδομικὲς φάσεις τοῦ ναοῦ, τὴν μετακίνησαν στὴν θέση πού βρίσκεται σήμερα. Τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

1813

+ΗΚΟΔΟΜΗ Τ(.....) ΥΟΑΝΗΣ ΠΡ(ΩΤΟ)

ΜΑΣΤΟΡΗ, ΑΠΟ ΕΝΟΡΙΑ

ΣΗΣΑΝΗΟΥ ΑΠΟ ΧΟΡΙΟΝ

ΚΟΣΤΑΝΗΣΚΟ ΚΑΙ ΕΤΟΥ(ΤΟΙ) Η ΛΙ

ΠΗ ΣΗΝΤΡΟΦΙ ΤΟΥ ΚΟΖΗΑ

ΤΡΑΤΑΦΙΛΟΣ ΝΗΚΟΛΑ

ΝΙΚΟΛΑ (.....)

Εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ τὸ γεγονός ὅτι στὸν παλιὸ ναὸ ἔχουν ἐνσωματωθῆ πολλὰ ἀρχαῖα μάρμαρα, ἀγνώστου προελεύσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἀρράβδωτοι κίονες.

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 100 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ 1917

ΦΑΙΔΩΝΑΣ ΓΙΑΓΚΙΟΖΗΣ

Δημοσιογράφος - Συγγραφέας

Περίπου δύο μήνες μετά την αναχώρηση για την Αθήνα του Ελευθερίου Βενιζέλου και των συνεργατών του και τη διακοπή λειτουργίας της Προσωρινής Κυβέρνησης, η Θεσσαλονίκη δοκιμάζεται σκληρά στις 05/18 Αυγούστου 1917 από μεγάλη και καταστροφική πυρκαγιά, τα αποτελέσματα της οποίας επαναπροσδιόρισαν το ρόλο και τις προοπτικές της πόλης στον ευρύτερο βορειοελλαδικό χώρο, προκαλώντας όμως τεράστια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

Η πυρκαγιά δεν έριξε μόνο στη φτώχεια χιλιάδες οικογένειες, που αντιμετώπισαν προβλήματα διατροφής και στέγης, αλλά ακόμη εξαφάνισε πολλά μνημεία των περασμένων εποχών, χωρίς να προλάβουν οι ειδικοί επιστήμονες να τα μελετήσουν. Σώθηκαν οι συνοικίες της επάνω πόλης, οι

οποίες ακόμη και σήμερα διατηρούν κάτι από την παλιά γραφικότητα της Ανατολής. Επίσης γλύτωσε και η άνω της Εγνατίας ανατολική περιοχή της πόλης.

Είναι αλήθεια ότι αμέσως μετά την πυρκαγιά η κυβέρνηση κινήθηκε με την πρωτοβουλία του υπουργού των εσωτερικών Αλ. Παπαναστασίου για τη δημιουργία μιας συγχρονισμένης πόλης και σχηματίστηκε η αρμόδια επιτροπή από Έλληνες και ξένους αρχιτέκτονες και μηχανικούς για την εκπόνηση του ρυμοτομικού σχεδίου, ανάμεσα στους οποίους ξεχώριζε ο Γάλλος πολεοδόμος Ερνέστος Εμπράρ, αλλά το φιλόδοξο σχέδιο δεν εφαρμόστηκε απόλυτα. Οι ενδιαφερόμενοι κάτοχοι οικοπέδων, πιέζοντας τις αρμόδιες υπηρεσίες μέσω κομματικών ή και κρατικών μηχανισμών, προκάλούσαν την τροποποίηση του σε διάφορα σημεία, ώστε να αδικηθεί η πολεοδομική διάρθρωση.

Η πυρκαγιά έδωσε την ευκαιρία σ' αυτούς που είχαν πλουτίσει, καθώς και σε άλλους Έλληνες του εσωτερικού και του εξωτερικού, να κτίσουν πολλά από τα νέα οικοδομικά συγκροτήματα, που βλέπουμε σήμερα αλλά έσβησε για πάντα την εικόνα της παλιάς Θεσσαλονίκης, της στεφανωμένης με τη βενετό-βυζαντινή ακρόπολή της και τις οδοντωτές επάλξεις των τειχών της, με τον λαβύρινθο των στενοσόκακων που σκαρφάλωναν στις επάνω συνοικίες, με τα ξύλινα καφασω-

τά σπίτια, όπως τα έζησε ο Γάλλος μελετητής των βυζαντινών μνημείων της, Κάρολος Ντήλ και όπως τη θυμούνται ακόμη ως σήμερα οι λίγοι κάτοικοι της που επιζούν.

Ας δούμε όμως πιο λεπτομερειακά τι ακριβώς συνέβη με την μεγάλη αυτή πυρκαγιά.

Ήταν Σάββατο 5 Αυγούστου 1917 (παλαιό ημερολόγιο), παραμονή του Σωτήρα. Οι Θεσσαλονικείς ανηφόριζαν τα στενά δρομάκια που οδηγούσαν στη Μονή Βλατάδων, πάνω στην Ακρόπολη, που γιόρταζε. Μια ιταλική ορχήστρα του συμμαχικού στρατού έπαιζε εμβατήρια στην πλατεία Ελευθερίας κάτω στο λιμάνι, ενώ τα εστιατόρια και τα καφενεία είχαν απλώσει τα τραπέζια τους στα πεζοδρόμια, για να δεχθούν τους Θεσσαλονικείς και τους

Οι πρώτες ώρες της εκδήλωσης της φωτιάς.

στρατιώτες των Συμμάχων στη συνηθισμένη έξοδο του Σαββατόβραδου. Η φωτιά ξεκίνησε από τη σημερινή διασταύρωση των οδών Ολύμπου και Ίωνος Δραγούμη, στην κορυφή της οδού Βενιζέλου, της παλαιάς επί Τουρκοκρατίας οδού Σαμπρή-πασά με τη σκεπαστή ξύλινη στέγη. Στην αρχή δε δόθηκε μεγάλη σημασία στο γεγονός. Η ζωή στην πόλη συνεχιζόταν κανονικά και η ιταλική ορχήστρα της πλατείας Ελευθερίας δε διέκοψε το μελωδικό της πρόγραμμα. Όταν όμως άρχισε να φυσάει ο «Βαρδάρης», που τις απογευματινές καλοκαιριάτικες ώρες ήταν τόσο επιθυμητός, η φωτιά άρχισε να παίρνει διαστάσεις και να κατεβαίνει προς την παραλία με σφοδρότητα. Η πόλη δεν είχε πια ελπίδα να σωθεί. Η δημοτική τότε πυροσβεστική υπηρεσία, συνοδευόμενη από ένα «θορυβώδες πλήθος» ανάμεικτο από άντρες και παιδιά, έσπευσε να σώσει την κατάσταση. Μόνο η τραγικότητα των ωρών εκείνων έκανε σοβαρή την «προσπάθεια» των πυροσβεστών που με δυο βαρέλια νερό τοποθετημένα πάνω σε ένα αυτοσχέδιο «χειροκίνητο» όχημα έτρεχαν απεγνωσμένα με φωνές και σφυρίγματα να προλάβουν το κακό. Σε λίγες ώρες η πυρκαγιά είχε γιγαντωθεί και απειλούσε τα πάντα. Οι κάτοικοι της πόλης και οι έμποροι πανικόβλητοι φόρτωναν τα υπάρχοντά τους σε ζώα ή δίτροχα ή ακόμα πάνω σε κρεβάτια και πόρτες και κα-

τευθύνονταν τρέχοντας προς την παραλία. Κανείς δε πίστευε πως η φωτιά θα περνούσε το «φαρδύ δρόμο» της Εγνατίας. Κατά τις 10 το βράδυ όμως συνέβη και αυτό. Οι σωλήνες του φωταερίου έλιωναν και τεράστιες μπλε φλόγες έξωσαν από παντού την παλιά πόλη, όπου τα πάντα καίγονταν για να σωριαστούν στη συνέχεια κάτω σε ερείπια, στέγες και ντουβάρια, μπαλκόνια και μεταλλικές μαρκίζες, ενώ τα σύρματα του ηλεκτρικού τροchioδρόμου έσπαζαν με κρότο προκαλώντας σπινθήρες και νέες εστίες πυρκαγιάς. Τα μεγάλα ξενοδοχεία άδειασαν γρήγορα και η στενή παραλία κατακλύστηκε από ανθρώπους πλούσιους ή φτωχούς, Έλληνες και ξένους, που με αγωνία και απόγνωση έβλεπαν ότι η φωτιά κατέβαινε με ταχύτητα προς τη θάλασσα. Σε κάποια στιγμή, μάλιστα, φάνηκε πως όλοι αυτοί οι άνθρωποι είχαν τελείως παγιδευτεί, γιατί σπινθήρες είχαν μεταδώσει

τη φωτιά σ' ένα πλοίο που ήταν δεμένο στην προκυμαία, το οποίο κατά τη διάρκεια της ημέρας είχε ξεφορτώσει βαρέλια βενζίνης, που τώρα καίγονταν πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας. Ευτυχώς ναύτες των συμμαχικών πολεμικών πλοίων κατόρθωσαν γρήγορα να ρυμουλκήσουν το φλεγόμενο φορτηγό στα ανοιχτά του Κόλπου, όπου και

Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου. Ό,τι έμεινε μετά την πυρκαγιά.

βυθίστηκε. Στο μεταξύ το Γενικό Συμμαχικό Στρατηγείο είχε διατάξει συναγεμώ και δύο βρετανικά πυροσβεστικά οχήματα, που μόλις είχαν παραληφθεί, προσπάθησαν να περιορίσουν την έκταση της φωτιάς. Η προσπάθεια αυτή συνεχιζόταν επί πενήντα οχτώ ώρες. Στρατιωτικά αυτοκίνητα και άκατοι του ναυτικού, παράλληλα μετέφεραν χιλιάδες προσφύγων σε ασφαλείς χώρους, δυτικά και ανατολικά της πόλης. Η τεράστια πυρκαγιά κράτησε τρεις σχεδόν ημέρες και νύχτες και κατέστρεψε ολοκληρωτικά μια περιοχή 120 εκταρίων, από την πλατεία Βαρδαρίου ως το Ιπποδρόμιο και από την οδό Κασσάνδρου ως την παραλία.

Όταν έσβησε η φωτιά, 9.500 κτίσματα είχαν ολοκληρωτικά καταστραφεί και 73.000 κάτοικοι έμειναν άστεγοι.

Ανάμεσα στα κτήρια που κήηκαν ήταν: το ταχυδρομείο, το τηλεγραφείο, το δημαρχείο, τα γραφεία των εταιριών ύδρευσης και φωταερίου, το Βελγικό Προξενείο, η Οθωμανική Τράπεζα, το Ελληνικό Γηροκομείο, τα μεγάλα καταστήματα: Τίρριγκ, Μπον Μαρσέ, Μάγερ και Οροσδί, τα ξενοδοχεία της πλατείας Ελευθερίας Imperial, Ρώμη, Hotel d' Angleterre, Splendid, τα βιβλιοπωλεία Μόλχο και Τριανταφύλλου, το ζαχαροπλαστείο Φλόκα, το καφενείο Πεντζίκη και «Νέα Ελ-

λάς», πολλά σχολεία, εργοστάσια, μαγαζιά, αποθήκες, λέσχες, κινηματογράφοι («Έντεν», «Ολύμπια», «Πατέ») και τα γραφεία και οι εγκαταστάσεις των περισσότερων εφημερίδων, που από τότε σταμάτησαν να εκδίδονται.

Μεγάλη ήταν η καταστροφή και στα μνημεία της παλιάς πόλης. Μόνο τα λιθόκτιστα μπόρεσαν να αντέξουν στη φοβερή πυρκαγιά. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου, ο ναός του Αγίου Νικολάου, η μονή της Αγίας Θεοδώρας και πολλά τζαμιά και συναγωγές καταστράφηκαν.

Αλλά και οι Σύμμαχοι έπαθαν πολλές ζημιές και καταστροφές στις εγκαταστάσεις που είχαν μέσα στην πόλη. Μια αποθήκη πολεμικού υλικού των Βρετανών γεμάτη χειροβομβίδες τινάχθηκε στον αέρα, ενώ το παραλιακό βρετανικό στρατηγείο καταστράφηκε μαζί με μεγάλες ποσότητες κίνησης και υγειονομικού υλικού.

Τα ερείπια της πυρκαγιάς της 5ης Αυγούστου 1917 κάπνιζαν 15 ημέρες και νύχτες συνέχεια. Η πόλη της Θεσσαλονίκης είχε νεκρωθεί και μόνο μια περιοχή γύρω στο Λευκό Πύργο, που διασώθηκε, έδειχνε την παλιά της αίγλη. Εβδομάδες αργότερα καθάρισαν οι δρόμοι από τα ερείπια και τα

μπάζα με τη βοήθεια του Μηχανικού των συμμαχικών στρατευμάτων.

Η αιτία της μεγάλης αυτής καταστροφής δεν προσδιορίστηκε ποτέ με σιγουριά. Η φήμη που διαδόθηκε τότε στην πόλη, ότι την πυρκαγιά τη βάλανε πράκτορες των Κεντρικών Δυνάμεων, και μάλιστα σε επτά διαφορετικά σημεία συγχρόνως, δεν είχε βάση αλήθειας. Το πιο πιθανό είναι ότι η φωτιά προήλθε από μια σόμπα μαγειρικής, που έκαιγε πετρέλαιο και η οποία είχε διαρροή.

Η Ελληνική Κυβέρνηση με πρωθυπουργό το Βενιζέλο ανέθεσε αμέσως το έργο της αποκατάστασης των «πυροπαθών» της Θεσσαλονίκης στον τότε Υπουργό Συγκοινωνιών και Δημοσίων Έργων Αλέξανδρο Παπαναστασίου, που εργάστηκε έντονα για να ξαναγεννηθεί η πόλη από τα ερείπια. Μεγάλη ήταν επίσης και η συμβολή του τότε Νομάρχη Θεσσαλονίκης Περ. Αργυρόπουλου και του Α. Πάλλη, υπεύθυνου της Κυβέρνησης για την περίθαλψη των «πυροπαθών» της Θεσσαλονίκης.

Αυτό το αντιλήφθηκε η κυβέρνηση Βενιζέλου έγκαιρα και προχώρησε αμέσως σε λήψη αποφάσεων για ριζική πολεοδομική ανάπλαση της περιοχής αυτής, που είχε τόσο νευραλγική σημασία για ολόκληρη

την πόλη της Θεσσαλονίκης. Λόγοι εθνικοί, αλλά και κοινωνικοί και οικονομικοί, επέβαλαν να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα αμέσως, χωρίς χρονοτριβή.

Η κυβέρνηση, ξεπερνώντας πολλές δυσκολίες και αντιξοότητες, με επικεφαλής τον υπουργό συγκοινωνιών και δημοσίων έργων Αλέξανδρο Παπαναστασίου, οραματίστηκε την «αναβίωση» μιας νέας πόλης αντάξιας του ρόλου και προορισμού της στο βόρειο – ελλαδικό χώρο. Ο ίδιος ο Βενιζέλος, καθώς βρισκόταν στο Παρίσι, συναντά τον πολεοδόμο Μάουσον και συζητάει μαζί του τα σχέδια και τους οραματισμούς του για τη νέα πόλη της Θεσσαλονίκης. Αμέσως μετά δημιουργείται ο θεσμός της «Κτηματικής ομάδας», όπου κάθε ιδιοκτήτης της «πυρίκαυστης ζώνης» έπαιρνε έναν τίτλο ιδιοκτησίας για οικόπεδο στην υπό πολεοδομική αναμόρφωση περιοχή, ανάλογα με το εμβαδό και τη θέση της ιδιοκτησίας του που καταστράφηκε στην πυρκαγιά. Παράλληλα, και με την πολύτιμη προσφορά των Συμμάχων στη Θεσσαλονίκη, συγκροτήθηκε ειδική ομάδα για τη μελέτη του ρυμοτομικού σχεδίου της πόλης. Την ομάδα αυτή, που πήρε το όνομα «Διεθνής Επιτροπή Νέου Σχεδίου Θεσσαλονίκης», αποτελούσαν οι εξής:

-Τόμας Μάουσον (Thomas Mawson), Άγγλος πολεοδόμος – αρχιτέκτονας πάρκων.

-Ερνέστ Εμπράρ (Ernest Hebrard), Γάλλος αρχιτέκτονας – πολεοδόμος.

-Ζοζέφ Πλεϋμπέρ (Joseph Pleyber), Γάλλος οδοποιός – λοχαγός του γαλλικού στρατού της μονάδας «μηχανικού».

-Αριστοτέλης Ζάχος, αρχιτέκτονας από Σιάτιστα.

-Αγγελος Γκίνης, λιμενολόγος – καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

-Κώστας Κιτσίκης, αρχιτέκτονας – καθηγητής (αργότερα) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

-Κωνσταντίνος Αγγελάκης, Δήμαρχος – τότε – της Θεσσαλονίκης.

Τα τοπογραφικά διαγράμματα και τις αποτυπώσεις ανέλαβε και συνέταξε σε χρόνο ρεκόρ ο καθηγητής Δ. Λαμπαδάριος. Ανεξάρτητα με την Επιτροπή αυτή, αλλά σε πλήρη συνεργασία μαζί της, άλλες ομάδες νομομαθών και νομοτεχνικών επεξεργάστηκαν νόμους και ειδικά διατάγματα που αναφέρονταν σε διάφορες σχετικές με την πυρκαγιά ρυθμίσεις με επικεφαλής τον Α. Παπαναστασίου.

Το έργο της σύνταξης του νέου σχεδίου της Θεσσαλονίκης στην «πυρίκαυστη ζώνη» κράτησε μόνο 9 μήνες. Άρχισε ένα μήνα μετά την πυρκαγιά και τελείωσε τον Ιούνιο του 1918. Προτάσεις, σχεδιασμένες άψογα σε 22 πίνακες, παρουσιάστηκαν, σε χρόνο που εντυπωσιάζει και σήμερα στο Διοικητήριο της Θεσσαλονίκης, για να λάβει γνώση κάθε ενδιαφερόμενος. Το αξιολογικό αυτό έργο, που ουσιαστικά αποτελούσε έμπνευση του Γάλλου αρχιτέκτονα – πολεοδόμου Ερ-

νέστ Εμπράρ, δεν επρόκειτο δυστυχώς να εφαρμοστεί. Η δράση των «παρασκηνίων» και τα οικονομικά συμφέροντα έγιναν αιτία να τροποποιηθεί «επανειλημμένα» το σχέδιο Εμπράρ, ώσπου να οριστικοποιηθεί το 1919. Το σχέδιο όμως αυτό ήταν πια μόνο «ανάμνηση» του αρχικού, που αν εφαρμοζόταν θα δημιουργούσε μια νέα πόλη, όπου θα ήταν φανερή και σεβαστή η ιστορική παράδοση και το ανθρώπινο μέτρο, αλλά συγχρόνως θα είχε τις προϋποθέσεις να δεχθεί το μελλοντικό σημερινό υπέρμετρο πληθυσμιακό φορτίο και τις νέες χρήσεις που προέκυψαν ως συνέπεια της ανάπτυξης της πόλης.

Να σημειώσουμε ακόμη ότι οι αποζημιώσεις που καταβλήθηκαν στους πυροπαθείς της Θεσσαλονίκης ανήλθαν στο ποσό των 1.300.000 χρυσών λιρών Αγγλίας. Από το γεγονός αυτό μπορεί να εκτιμηθεί το μέγεθος υλικών ζημιών της μεγάλης καταστροφής. Με την πυρκαγιά χάθηκε και ένα πλήθος κτισμάτων και μνημείων ανυπολόγιστης ιστορικής και αρχαιολογικής αξίας. Επίσης καταστράφηκαν πολύτιμα αρχεία και βιβλιοθήκες, όπως αυτά της Αρχιραββινείας των Εβραίων της πόλης και των άλλων θρησκευτικών κοινοτήτων και ξένων αποστολών.

Η Θεσσαλονίκη δοκιμάστηκε πολλές φορές από καταστροφικές πυρκαγιές στη μακραίωνη ιστορία της. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας μεγάλα τμήματα της πόλης καταστράφηκαν στα χρόνια 1545, 1587, 1610, 1620, 1625, 1734, 1840, 1849, 1856, 1877, 1890, 1896, 1910. Ιδιαίτερα μεγάλες καταστροφές έγιναν κατά την πυρκαγιά της 22ης Αυγούστου 1890, κατά την οποία κήκαν περίπου 2.000 κτίσματα, μεταξύ των οποίων και ο ναός του Γρηγορίου Παλαμά με το πολύτιμο αρχείο του. Στην ίδια πυρκαγιά σοβαρές ζημιές υπέστη και ο ναός της Αγίας Σοφίας.

Η πυκνοκατοίκηση της παλιάς περιτειχισμένης πόλης, ο συνεχής περιορισμός των ελεύθερων χώρων και ο τρόπος κατασκευής των κτιρίων, καθώς και οι ξύλινες στέγες των σκεπαστών δρόμων της Θεσσαλονίκης, δημιουργούσαν συνθήκες που ευνοούσαν τις πυρκαγιές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκθεση της 10/09/1917 του Α. Πάλλη προς την κυβέρνηση για την πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης, τις συνέπειές της και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκαν οι τεράστιες δυσκολίες και το πλήθος των προβλημάτων που προέκυψαν. Γράφει ο Α. Πάλλης «Μέρος εξ αυτών (τον πυροπαθών) εστεγάσθη εις τας κατασκηνώσεις ας διέθεσαν αι συμμαχικά αρχαί δια τον σκοπόν αυτόν.

Ήδη 75.299 άτομα (1.733 οικογένειαι) ευρίσκονται υπό σκηνάς, οι δε υπόλοιποι, 65.856 άτομα (12.516 οικογένειαι), εξοικονομήθηκαν προσωρινώς εις οικίας ή δημόσια κτήρια».

Το κείμενο είναι από το βιβλίο του συγγραφέα: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Ο συγκλονιστικός 20ος αιώνας.

Η ΒΑΣΙΛΟΥ ΜΕ ΤΑ «ΣΑΛΟΥΝ(Ι)ΚΙΑ» ΠΟΥ «ΓΙΝ(Ι)ΚΙ ... ΓΚΑΡΣΟΝ'(Ι)»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΥΛΑΣ

Ομ. Καθηγητής Παιδιατρικής ΑΠΘ

Η Βασίλου ήταν **λουλουπαρμέν'(ι)**, ήταν **ξিপασάρα** και ήταν και **φανταμέν'(ι)** κατά γενική ομολογία των Πολυγυρινών. Τη Βασίλου εγώ τη γνώριζα από την πρώτη παιδική μου ηλικία καθότι την είχαν φιλονάδα οι αγαπημένες μου θείες Μαριγούλα και Τασούλα, αδελφές του πατέρα μου και έτσι ερχόταν τακτικά στο σπίτι μας. Τη θυμάμαι κοπελούδα να αλλάζει κάθε λίγο χτενισιές, πότε να κονταίνει, πότε να μακραίνει, πότε να κάνει **«καρουλάκια»** τα μαλλιά της και να καμαρώνει και να ακκίζεται συνεχώς. Το άλλο που θυμάμαι έντονα είναι ότι κάποια στιγμή δεν ήθελε να τη λέμε Βασίλου, που ήταν η Πολυγυρινή βερσιόν του ονόματός της αλλά Βασίλω, που κατά την άποψή της ήταν η Σαλονικιά τσι-αύτη. Αυτό ήταν πολύ δύσκολο για τους Πολυγυρινούς εκείνης της εποχής, που δεν γύριζε η γλώσσα τους να μετατρέψουν το Βασίλου σε Βασίλω.

Λογω των ανωτέρω και ενδεχομένως και κάποιων άλλων, τα οποία εγώ δεν είχα αξιολογήσει, η Βασίλου είχε κερδίσει επάξια τους τίτλους της **λουλουπαρμένης**, της **ξিপασάρας** και της **φανταμένης**, κοσμτικούς τίτλους, που τους παρείχαν αφειδώς οι αγαπημένοι μου συμπατριώτες σε όσους παρέκκλιναν της μέσης οδού.

Επιθυμούσε διακαώς λοιπόν η φτωχή Βασίλου να ξεφύγει από τη γλώσσα και τις συνήθειες του περιγύρου της, που την έκαναν να ασφυκτιά. Ονειρευόταν έναν πιο προχωρημένο τρόπο ζωής σε μια πόλη όπως η Σαλονίκη χωρίς η δύστυχη να έχει τα εφόδια και τις δυνατότητες να τον αποκτήσει και την ωριμότητα να τον αντιμετωπίσει, όταν ήρθε σε επαφή μαζί του, όπως θα δούμε.

Η πυροδότηση έγινε στο υπάρχον υπόστρωμα από ένα ταξίδι της στη Σαλονίκη, τη χώρα των ονείρων της. Μια συγγενής της που έμενε εκεί χρειάστηκε λόγω ασθένειάς της να καλέσει τη Βασίλου να μείνει στο σπίτι της για ένα διάστημα να την βοηθάει, ώσπου να αναρρώσει. Αυτό ήταν! Η πυροδότηση έφερε το αποτέλεσμα της λίαν επιτυχώς! Όταν επέστρεψε στον Πολύγυρο η Βασίλου ήταν αγνώριστη. Έκανε το μεγάλο μπαμ. Και τότε οι Πολυγυρινοί είπαν με ένα στόμα την παροιμία, που συνήθιζαν να λένε σε παρόμοιες περιπτώσεις:

**«Πέριξ ήταν του κουρβούλ(ι)
τόφαϊ κι του γαδούρ'»,**

τουτέστιν «ήταν που ήταν στραβό το κουρβούλι (το κλήμα), το έφαγε και το γαϊδούρι» και αποσώθηκε! Αποσώθηκε η λουλάδα, η ξιπασιά και η φανταμά-

δα της Βασίλους.

Η πρώτη αλλαγή που είδαν οι Πολυγυρινοί ήταν η εμφάνισή της, το «λουκ» της όπως θα λέγαμε σήμερα. Βέβαια η Βασίλου τους είχε συνηθίσει να τη βλέπουν κάθε λίγο με άλλη χτενισιά, όπως είπα, αλλά αυτό που είδαν τώρα ήταν άνω ποταμών. **Η Βασίλου ήταν κουρεμένη σαν άντρας, σαν αγόρι!** Μια φράντζα στο μέτωπο, λίγα μαλλιά στην κορυφή και ξυρισμένο το σβέρκο. Ήταν η μόδα, που μόλις είχε έρθει στη Θεσσαλονίκη από το Παρίσι και λεγόταν **«κούρεμα αλά γκαρσόν»**, δηλαδή **«κούρεμα σαν αγόρι»** στα Γαλλικά. Στον Πολύγυρο δεν είχε έρθει ακόμα αυτή η μόδα. Η Βασίλου ήταν η πρώτη που τη λάνσαρε και όπου στεκόταν και όπου βρισκόταν διεκήρυττε με υπερηφάνεια ότι είχε μαλλιά **«αλά γκαρσόν»**. Όταν το άκουσε αυτό η θεία η Κατιρίν'(ι) έφριξε και είπε αλλοφρονούσα: **«Τι, μαρή, λέει του λουλουπαρμένου, πως γίν(ι)κι γκαρσόν(ι); Μπα θα μας κάψ(ι) η θιός. Άκου γίν(ι)κι γκαρσόν(ι)»!**

Μετά το οπτικό σοκ που προκάλεσε το κούρεμα «αλά γκαρσόν» της Βασίλους επακολούθησε και δεύτερο εξίσου ισχυρό σοκ, ακουστικό αυτή τη φορά. Όταν χρειάστηκε να τη φωνάξουν με το όνομά της δέχτηκαν αμέσως τα πυρά της. **«Δεν θέλω να με λέτε ούτε Βασίλου αλλά ούτε και Βασίλω πια, θέλω να με λέτε ... Σίσσυ»!**

Κουφάθηκαν οι Πολυγυρινοί. Άκου Σίσσυ! Πού ακούστηκε! Και όμως είχε ακουστεί! Εκείνο τον καιρό παιζόταν στους κινηματογράφους η ταινία της Ρόμυ Σνάνιντερ «Σίσσυ η πονεμένη αυτοκράτειρα». Την είδε η Βασίλου κατά την παραμονή της στη Σαλονίκη και αυτό ήταν. Άλλαξε πάραυτα το όνομά της σε Σίσσυ. Ίσως διέκρινε εκτός από τις ηχητικές ομοιότητες του ονόματός της με το όνομα της Σίσσυ και κάποιες ομοιότητες με τη Σίσσυ. Ευτυχώς που έμεινε μόνο στο όνομα και δεν απαίτησε να την ονομάζουν και αυτοκράτειρα! Ζούσε και συμπεριφερόταν σαν αλλοπαρμένη. Η παραμονή της στη μεγάλη πόλη την είχε αλλοτριώσει τελείως. **(Πέριξ ήταν του κουρβούλ'(ι) ...)**

Κάθε της κουβέντα άρχιζε πάντα με το **«εγώ όταν ήμουν στη Θεσσαλονίκη»** έκανα το ένα, έκανα το άλλο, πήγα εδώ, πήγα εκεί, έφαγα το τάδε φαϊ κλπ. κλπ. Ήταν αδύνατο να προσαρμοστεί ξανά στην καθημερινότητα της μικρής μας πόλης.

Από τα πολλά ανάμια που προέκυψαν από το απροσάρμοστο αυτό αξίζει να αναφέρω τη λέξη που καθιέρωσε να διώχνει τα σκυλιά! Η Βασίλου θεώρησε ότι μετά την μετεκπαίδευσή της στη Σαλονίκη δεν ήταν

σωστό να διώχνει τα σκυλιά με τη λέξη «ουστ». Αυτό το «ου» ηχούσε πολύ χωριάτικο και το έκανε ... «ο». **Έτσι το ουστ, έγινε όστ!** Την άκουγα συχνά να φωνάζει όπου έβλεπε σκυλί **«όστ, όστ παλιόσκυλο, όστ, όστ!»**

Τώρα που το αξιολογώ πιστεύω ότι επεδίωκε να πλησιάζει τα σκυλιά, που συναντούσε στο δρόμο για να τα φωνάζει **«ουστ, ουστ παλιόσκυλα»** για να μάθουν επιτέλους οι Πολυγυρινοί πώς να διώχνουν τα σκυλιά στη σαλονικιά γλώσσα! Θου Κύριες φυλακίη τω στόματί μου. Μια μέρα, που η μάνα μου της «έλεγε το φλιτζάνι», της είπε ότι «βλέπω ένα πρόσωπο που σε σκέφτεται και αρχίζει από Ε». Χωρίς δεύτερη σκέψη η Βασίλου αναφώνησε **«Κάποιος ... Ελίας θα με σκέπτεται»**. Και το Ηλίας θεωρώντας το χωριάτικο το είχε μετατρέψει σε Ελίας επί το σαλονικιότερον! Στον Πολύγυρο τα δηλητηριώδη μανιτάρια τα λένε **«λουλουμάν(ι)ταρα»** τουτέστιν **«λωλά μανιτάρια»!** Η Βασίλου βέβαια ήταν αδύνατο να χρησιμοποιήσει αυτή τη λέξη και έτσι ακούστηκε να λέει **«εγώ δεν τρώω ποτέ μανιτάρια γιατί φοβάμαι μήπως είναι τρελά»!** βέβαια και την Πολυγυρινή λέξη λουλουμάν(ι)ταρα δεν είναι να τη μεταχειρίζεται κανείς, αλλά και την απόδοσή της ως «τρελά μανιτάρια» της Βασίλου, πώς να την υιοθετήσει;

Το μεγαλύτερο όμως ανάμι το άφησε η Βασίλου, όταν φιλοξένησε στον Πολύγυρο μια συνομήλική της κοπέλα, που είχε γνωρίσει στη Σαλονίκη. Κάθε βράδυ στη βόλτα, που ήταν θεσμός εκείνα τα χρόνια, την έπιανε αγκαζέ, πήγαιναν πέρα δώθε και μιλούσαν δυνατά συνεχώς για τα ωραία της Σαλονίκης για να τις ακούει ο κόσμος. Πίστευε ότι είχε πετύχει το μεγαλύτερο απόκτημα το να έχει μια Σαλονικιά φιλενάδα και να την επιδεικνύει κάθε βράδυ στον Πολύγυρο. Τα πρωινά έπαιρναν το κέντημά τους και κάθονταν στο πάρκο του Γυμνασίου, όπου τις έβλεπα συνέχεια γιατί εκεί πέρασα παίζοντας τα παιδικά μου χρόνια.

Εκεί συνέβη το περί ου ο λόγος ανάμι. Κάθονταν σε ένα μέρος και κεντούσαν. Κάποια στιγμή σηκώθηκε η Σαλονικιά φιλενάδα, ζητώντας προφανώς σκιά και πήγε

και κάθισε στη ρίζα ενός πεύκου, που πάνω του τιτίβιζαν αμέτρητα πουλάκια, προτρέποντας και τη Βασίλου να την ακολουθήσει. Η Βασίλου όμως δεν πλησίαζε να καθίσει και προσπαθούσε να αποτρέψει και τη φιλενάδα της. Οπότε διημείφθη ο παρακάτω διάλογος μεταξύ Βασίλους και φιλενάδας, που λεγόταν Ρένα:

- Μη, μη, καλέ Ρένα, κάθεται κάτω από το δέντρο αυτό.

- Μα γιατί; Είναι πολύ ωραία εδώ. Έχει ωραία σκιά.

- Μη, μη καλέ Ρένα, σε λέω, δεν πρέπει να καθίσεις.

Η Ρένα επέμενε να μάθει το λόγο, που δεν έπρεπε να καθίσει εκεί κι αυτό έφερε σε τρομερή αμηχανία τη Βασίλου. Δεν μπορούσε η δύστυχη να βρει εκείνη την ώρα τις αρμόζουσες **σαλονικιές λέξεις** για να εξηγήσει στη φιλενάδα της το γιατί δεν έπρεπε να καθίσει στη ρίζα του πεύκου.

Τέλος στην επιμονή της φιλενάδας της να ζητάει εξήγηση και στην αδυναμία της να βρει τις **σαλονικιές λέξεις** για την εξήγηση αυτή και εν μέσω υπέρτατης συναισθηματικής φόρτισης και βρισκόμενη σε οικτρή θέση, η Βασίλου έδωσε την εξήγηση εις άπταιστον Πολυγυρινή γλώσσα: **«Μη, μη καθισι ικεί, καλήμ' Ρένα, γιατί θα σι κουτσουλοχέσ'ν τα πλιά, όπως μι κουτσουλόχισαν κι μένα τσ' προούλλις».**

Η Ρένα στο άκουσμα του χείμαρρου αυτού των Πολυγυρινών λέξεων των εκφερομένων με τέτοια φόρτιση και με τέτοια βία ξέσπασε σε τρανταχτά γέλια και γέλασε με την ψυχή της. Η Βασίλου βέβαια δεν μπορούσε να παρηγορηθεί για το πώς παρασύρθηκε και μίλησε χωριάτικα και είπε τέτοιες τρομερές λέξεις και έγινε ρεζίλι στη Σαλονικιά. **«Τι ήταν αυτό που έπαθα. Λένε «θα σι κουτσουλοχέσ'ν τα πλια» σε μια Σαλονικιά; Τι ήταν αυτό; Τι ήταν αυτό;»,** έλεγε και ξανάλεγε απαρηγόρητη η φτωχή Βασίλου. Η Βασίλου που έγινε Βασίλω και μετά έγινε Σίσσυ. Η Βασίλου που έμαθε αντί για ουστ να λέει **ουστ**, αντί για Ηλίας να λέει Ελίας και αντί για λουλουμάν(ι)ταρα να λέει **τρελά μανιτάρια**, αλλά δεν φρόντισε να μάθει πώς να λέει το **«θα σι κουτσουλοχέσ'ν τα πλια»** στα σαλουν(ι)κιά!

* * *

συνέχεια από σελίδα 24

της για ολόκληρη τη βυζαντινή εποχή, έως τους νεότερους χρόνους δε μας αφήνει άλλα περιθώρια από το να σκεφτούμε ότι ακολουθεί της μοίρα ολάκερης της Χερσονήσου. Η σκαρφαλωμένη στο βράχο εγκατάσταση κάνει επισήμως ξανά την εμφάνισή της στο παλκοσένικο της ιστορίας με το όνομα Άφετος ή Άθετος, ως χωριό πλέον, γραμμένο σε αγιορείτικα έγγραφα του 13ου και 14ου αιώνα.

Κάπως έτσι χάραξε η ιστορία τον ψηλό λόφο Κουτσόμυλο δίπλα στη θάλασσα και το χώρο γύρω του, όπου η ανθρωπίνη δραστηριότητα αναπαμό ποτέ δεν

είχε, από τους προϊστορικούς χρόνους ίσαμε σήμερα. Κι αν η επέλαση του χρόνου θάμπωσε κάποιες στιγμές ή αιώνες, ένα είναι βέβαιο τελικά, το πείσμα τούτης της γης να κρατήσει αλώβητο σχεδόν το αρχικό όνομα της! Ως Άφυτις, Άφετος ή Άθετος αναμετράται με το χρόνο, φορώντας ένδυμα εγκατάστασης, πόλης, κόμης ή χωριού. Σήμερα, ως Άθυτος ή Άφυτος είναι το μικρό χωριό στο βράχο γαντζωμένο, που φέρει την ακριβή πατίνα της παράδοσης, της λαϊκής αρχιτεκτονικής και μας καλεί να απολαύσουμε τα ανεξάντλητα αποθέματα της γοητείας του. Γι' αυτό ας μου συγχωρηθεί για μια στιγμή το Θαλή να παραλλάξω και να χαράξω σε τούτο το χαρτί: **«Κάλλιστον Άφυτις. Ποίημα γαρ Θεού»....**

ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΗ ΜΝΗΜΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

Φιλολόγος - Ποιητής

Γυναίκες της Πίνδου

Στέγνωσαν τα όνειρά τους
στη μελαγχολία του Φθινοπώρου
και στη σκιά της πικροδάφνης
μετρούσαν τις απώλειες.

Σε κρύες κάμαρες
θήλαζαν το γάλα της στέρησης.

Γλύκαιναν με ζάχαρη
το άγουρο κλάμα του μωρού
και στα πετρωμένα στήθια τους
κρέμασαν προθεσμία λήξης.

Γυναίκες άσαρκες
με το βαθύκογχο βλέμμα
και το μαύρο τσεμπέρι,
άγιο κεφαλόδεσμο.

Άφησαν τον έρωτα
να ανθίσει στην αναμονή
και στο πάνδημο ΟΧΙ
θυσίασαν όλα τους τα ΝΑΙ.

Όταν η λύρα κλαίει *

Έκλεισε τα μάτια του
ο βρακοφόρος λυράρης του Πόντου
και με την Ελεγειακή φωνή της χαμένης πατρίδας
έβγαλε από τα σωθικά του
το γλυκόπικρο τραγούδι του ξεριζωμού.

«Την πατρίδα έχασα ...».

Λυγμός, θρήνος και άγια νοσταλγία
θεριεύει την ανταριασμένη ψυχή του.
Όι – όι οι επικλήσεις αρχαίου χορού
μοιάζουν δέηση και βακχική έκσταση.

Τα ιδρωμένα σώματα των χορευτών
εξαυλώνονται στο ρυθμό του πυρρίχιου.

Πολεμικές ιαχές σπαθίζουν τον αέρα,
κορμιά σμίγουν παλίνδρομα
και πάλι άτακτα εκτινάσσονται.

Στην απελπισμένη αντίσταση των γενναίων
το αλλόθρησκο, φεσοφόρο κτήνος
κτείνει τους κτήτορες.

Μιλιούνια οι λιμοκτονούντες παρελαύνουν
και οι εκατόμβες των αδικοχαμένων
στήνουν το μοιρολόι του χαλασμού.

Οι κλαυθμοί όλων των κατατρεγμένων σμίγουν
και το κουβάρι της περιπέτειας ξετυλίγεται.

Όι μάναμ' όι ...

Ξεψυχισμένη ανάσα ο απόηχος
χάνεται στα βάθη της Ανατολίας.

*Αφιερωμένο στη γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού.

Έτε παιδιάς ...

Ασυγκράτητος ο ήχος της καμπάνας
σκορπούσε το μήνυμα της νίκης.
Απρόσμενη, εγερτήρια θωπεία
στις νεκρωμένες καρδιές.

Ευφρόσυνα χαμόγελα.

Παράθυρα ανοιχτά.

Σημαίες της ναφθαλίνης
που άφησαν τα κελιά τους
πότιζαν τις αφυδατωμένες ίνες τους
στον αέρα της Λευτεριάς.

Ο ξεχασμένος ήχος στο κρεσέντο του
και οι ιαχές, αιθήριες ανατάσεις,
συνέθλιβαν τις υποταγμένες
ανάσες του νεογέννητου πρωινού.

Μόνο στην εκπνοή του το ντιν-νταν
έγινε λυγμός, παράπονο και μνημόσυνο.

Ο αέρας μύρισε λιβάνι

και στις ανεπαίσθητες ανάσες του
χιλιάδες οι ψυχές των πεσόντων

έκαναν πρόβα το « ίτε παιδιάς Ελλήνων ...»
στην ουράνια χορωδία τους.

Μετρούσαν τον χρόνο αντίστροφα *

Τους ρωτούσαν:

«Τι πάτε να κάνετε;»

Κι απαντούσαν:

«Τις χλωρές μας ψυχές να μεστώσουμε».

Σαν έτοιμοι από καιρό.

Οι νέοι με το γαρύφαλλο
στην καρδιά

και τη μαύρη τουλίπα
στα μάτια.

Μικρές κινούμενες φλόγες
στη χακί σκακιέρα της Ιστορίας
μετρούσαν το χρόνο αντίστροφα.

Όσπου τα οργανισμένα σύννεφα
λύσανε τα μαύρα τσεμπέρια τους
κι αρχίσανε το μοιρολόι
των πρώτων νεκρών.

Άλικος χείμαρρος το αίμα τους
έπνιξε την αιδώ του κόσμου
και χάραξε στη στέρφα γη
το πιο ακριβό συμβόλαιο τιμής
τυλιγμένοι στη λευκή καταχνιά της Πίνδου.

*Αφιερωμένο στους στρατευμένους του '40

ΣΑΝ ΑΠΟΨΙ ΤΕΤΟΙΑ ΜΕΡΑ...

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΝΑΤΑΣ - ΧΡΙΣΤΟΣ ΓΕΡΟΧΡΙΣΤΟΣ

- *Ειδήσεις, τοπικά νέα, συμβάντα και σχόλια από τα χωριά της Χαλκιδικής, δράσεις και πεπραγμένα του Παγχαλκδικού Συλλόγου όπως τα διαβάσαμε κι εμείς σε παλιές εφημερίδες της Χαλκιδικής, της Θεσσαλονίκης, των Αθηνών, ακόμη και της Κωνσταντινουπόλεως. Επιδίωξή μας είναι να φιλοξενούμε κάθε φορά όσο το δυνατόν περισσότερες εφημερίδες, σε θέματα που αφορούν τα χωριά της Χαλκιδικής και τον Παγχαλκδικό, που το καθένα δίνει το κλίμα της εποχής που αναφέρεται.*

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ

10 Νοεμβρίου 1869: (ΕΛΙΕΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ)

Πληροφορούμεθα εκ Κασσάνδρας, ότι εις τα χωρία, τα οποία παράγουσιν ελαίας, η εφετινή εισοδία αυτών εγένετο εξαισία, ως ουδέποτε άλλοτε, ομοίως και η ποιότης αυτών πολλά καλή, πωλούμενης της οκάς αυτών ανά 25-30 παράδες. Όθεν οι κάτοικοι των χωρίων τούτων, οι μη λαβόντες ικανά εισοδήματα εκ των λοιπών προϊόντων αυτών, ελπίζεται ότι θέλουν αποζημιωθεί δια του προϊόντος τούτου.

ΑΛΗΘΕΙΑ

30 Οκτωβρίου 1904: ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Καθήκον δικαιοσύνης και ειλικρινούς ομολογίας, απαραίτητον θεωρώ ίνα και δημοσία εκφράσω τας ευχαριστίας μου προς τον εν Πολυγύρω αξιότιμον κ. Αθανάσιον Ι. Παλαμήδην δι' όσας περιποιήσεις ευγενώς μοι παρέσχεν εις την εν Πολυγυρινές Καλύβαις ευρισκομένην εξοχικήν κατοικίαν του κατά το εις Κασσάνδραν δι' υπηρεσίαν ταξιδιόν μου, καθ' ό δυστυχώς ησθένησα, έλαβα δε αδελφικήν εν ως περιθαλψιν παρά του φιλοξένου κ. Αθανασίου Ι. Παλαμήδους.

Εν Πολυγύρω 23η Οκτωβρίου 1904 Ι. Ε.
(*Ιωάννης Επαινετός, Κύπριος μετέπειτα Διοικητικός επίτροπος της Χαλκιδικής κατά το έτος 1913*)

ΦΩΣ

10 Οκτωβρίου 1917: ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Συνεπεία διαταγής του Υπουργείου των Στρατιωτικών το εν Πολυγύρω έκτακτον στρατοδικείον εκστρατείας διελύθη, οι δε απαρτίζοντες αυτό αξιωματικοί διετάχθησαν να επανέλθωσιν εις τας θέσεις των. Κατόπιν τούτου αφίχθησαν χθες ενταύθα ο επίτροπος του Στρατοδικείου κ. Λαπιδάκης Μιχαήλ και οι στρατοδίκαι Γκότσης Ναπολέον και Γιαννόπουλος Νικόλαος. Άπασαι αι δικογραφίαι των εκρεμών υποθέσεων του διαλυθέντος Στρατοδικείου παρεπέμφθησαν εις το Σώμα Στρατού Εθνικής Αμύνης προκειμένου να εκδικασθώσιν αύται ενώπιον του ενταύθα Στρατοδικείου.

Τάκης Σαμαράς (1914-1979).

26 Οκτωβρίου 1919: ΙΔΡΥΣΙΣ ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΥ

Ευχαρίστως πληροφορούμεθα ότι ο από πολλού εν τη πόλει μας εγκαταστημένος κτηματίας και εκ των εκλεκτοτέρων παραγόντων της Χαλκιδικής κ. Γ. Μαρρέτης εν τη προσπάθειά του όπως επεκτείνει τον κύκλον των επιχειρήσεών του, συνεταιρίσθη μετά του συναδέλφου κ. Β.Α. Βασιλικού επί τω σκοπώ όπως ιδρύσουν τέλειον τυπογραφείον, βιβλιοπωλείον και χαρτοπωλείον.

Οι κ.κ. Μαρρέτης και Βασιλικού αναχωρούν προσεχώς δι Αθήνας όπως προμηθευτούν τ' απαιτούμενα μηχανήματα και υλικά και θέσουν τας βάσεις της λαμπράς επιχειρήσεώς των ήτις υπό τας συνθήκας υφ' άς πραγματοποιείται θα σημειώσεται ασφαλώς πρόοδον εις τον τόπον μας.

ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

16 Νοεμβρίου 1958: ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Κλιμάκιον του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας περιόδευσεν την παρελθούσαν εβδομάδα την Χαλκιδικήν, αρχής γενομένης από Πολύγυρον εν συνεχεία δε Αρναίαν και Μ. Παναγίαν, ηχογράφησαν τραγούδια του τόπου μας προς διαιώνισιν του λαϊκού τραγουδιού της Χαλκιδικής.

Το κλιμάκιον εσυνώδευσε ο συμπατριώτης μας και γνωστός ανά την Χαλκιδικήν κ. Τάκης Σαμαράς, ακουόμενος από το ΕΙΡ Θεσσαλονίκης εκάστην Πέμπτην και Κυριακήν και ώρας 23.45' και 17.45'.

Ως μας εβεβαίωσεν ο κ. Σαμαράς η επιτυχία του κλιμακίου τόσον εις την συγκέντρωσιν αγνώστου μέχρι τούδε υλικού λαϊκού τραγουδιού όσον και μελωδίας είναι αξιόλογον, χάρις εις τας προσπάθειάς των κατά τόπους αρμοδίων αρχών...

ΝΕΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

12 Δεκεμβρίου 1959: Ο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Στις 8 του παρελθόντος μηνός και στην αίθουσα Μοναστηριωτών έγιναν οι αρχαιρεσίαι του Παγχαλκδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης για την ανάδειξη του νέου Διοικητικού Συμβουλίου αυτού....

Παρέστησαν: 1) Αθανάσιος Φιλιππίδης δικηγόρος, 2) Γεώργιος Φιλιππίδης αρχίατρος, 3) Αριστείδης Κατσαούνης δικηγόρος, 8) Αγαπητός Πιτούλας συν. Αξιωματικός 9) Κλεάνθης Θεμελής δικηγόρος, 11) Χαρίλαος Δώδος δικηγόρος, 18) Αστέριος Οικονόμου συντ. δάσκαλος...

Γενομένης της εκλογής εξελέγησαν δια το Διοικητικόν: 1) Αθανάσιος Φιλιππίδης με 61 ψήφους, 2) Γεώργιος Παπαδήμος με 56, 3) Πέτρος Παπαγεράκης με 50, 4) Αναστασία Ξυπολιτά με 41, 5) Αντώνιος Μιχαλάκης με 39, 6) Αριστείδης Κατσαούνης με 37, 7) Παναγιώτης Καδής με 33, 8) Νικόλαος Τραγανός με 29, 9) Δώδος και Τερτιλίνης με 21 εκλεγείς δια κληρώσεως ο κ. Δώδος. (πρόεδρος εξελέγη ο εκ Νικήτης κ. Αθανάσιος Φιλιππίδης, όπως ήτο και εις το προηγούμενον)

ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

24 Νοεμβρίου 1963: ΔΙΑ ΤΑ ΞΕΝΙΤΕΥΜΕΝΑ ΑΔΕΛΦΙΑ ΜΑΣ

Από την Μελβούρνη της Αυστραλίας ελάβαμεν επιστολήν, η οποία βαθύτατα μας συνεκίνησε. Την απέστειλε το εκεί ιδρυθέν και λειτουργούν, ως ήδη έχομεν γράψει, λαμπρόν σωματείον «ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΕΩΝ» και μας κα-

θιστά γνωστόν, ότι ανανεώθη η Διοίκησις του, αναδειχθέντος νέου Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίον κατηρτίσθη ως εξής: 1) Πρόεδρος: Μαστρογιάννης Λεωνίδας, 2) Αντιπρόεδρος: Τζαφέρως Σπύρος, 3) Γεν. Γραμματέας: Αμπελάς Γεώργιος, 4) Ταμίας: Μπουραντάς Κων/νος, 5) Βοηθός Γεν. Γραμματέα: Τσιώνης Βασίλειος 6) Καφαντάρης Εμμανουήλ...

ΝΕΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

6 Νοεμβρίου 1964: ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Την παρελθούσαν Κυριακήν επραγματοποιήθη η αναγεθείσα συνεστίασις του Παγχαλκιδικού Συλλόγου εις το κέντρον «PEMBH» εις την οποίαν έλαβον μέρος πλείστα μέλη του Συλλόγου ως και πολλοί φίλοι της Χαλκιδικής.

Επ' ευκαιρία της αφίξεως εν Θεσσαλονίκη του ειδικού Συμβούλου της Προεδρίας της Κυβερνήσεως κ. Μπέρτσου, η Διοίκησις του Παγχαλκιδικού Συλλόγου επισκέφθη αυτόν και συνηργάσθη μετ' αυτού δια την προβολήν των δημοτικών τραγουδιών Χαλκιδικής και την οργάνωσιν τοπικών καλλιτεχνικών συγκροτημάτων υπό την εποπτείαν του Χαλκιδικώτη καλλιτέχνη κ. Τάκη Σαμαρά.

* * *

ΕΝΑ ΣΠΑΝΙΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Με τη συνδρομή του συγγραφέα και εκδότη του περιοδικού ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ **Γιάννη Κανατά** ο Σύλλογος μας αγόρασε και ήδη έχει στα χέρια του ένα κομμάτι από το αρχείο της πολιτικοσατυρικής εφημερίδας, έμμετρα γραμμένης, με τον τίτλο **ΑΣΠΙΣ** με ιδρυτή-ιδιοκτήτη και υπεύθυνο διευθυντή των εκ Βραστών Χαλκιδικής **Χρήστο Μαλανδρίνο**.

Η εφημερίδα **ΑΣΠΙΣ** κυκλοφόρησε στις αρχές του 20ού αιώνα και φαίνεται ότι συνέχισε να εκδίδεται μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1930, δηλαδή για σαράντα περίπου χρόνια. Ήταν περιοδική έκδοση. Εμείς αγοράσαμε και έχουμε στα χέρια μας 58 φύλλα που κυκλοφόρησαν από το 1927 μέχρι το 1936. Το φύλλο της 25ης Ιουνίου 1927 έχει αριθμό 568 (βλ. εικόνα) και το φύλλο της 15ης Νοεμβρίου 1936 έχει αριθμό 984. Αν

και η αρίθμηση δεν έχει συνέπεια φαίνεται ότι εκδόθηκαν χίλια περίπου φύλλα. Το επόμενο διάστημα θα σκαναρισθούν θα μελετηθούν θα καταγραφούν, θα γίνει σχετική δημοσίευση και στη συνέχεια θα αναρτηθούν στο διαδίκτυο προς χρήση όλων.

Με την ευκαιρία απευθυνόμαστε προς όλους που κατέχουν παλιά αρχεία, ημερολόγια κλπ. και τους γνωρίζουμε ότι Παγχαλκιδικός είναι πρόθυμος να τα δεχθεί και να τα αποκτήσει με οποιονδήποτε τρόπο, ώστε να τα διαφυλάξει πριν χαθούν, ώσπου να βρεθεί ο κατάλληλος φορέας, όπου πρέπει να συγκεντρωθούν όλα τα σχετικά αρχεία που έχουν σχέση με τη Χαλκιδική και τους Χαλκιδικιώτες. Και αυτός ίσως μπορεί να είναι η Ι.ΛΕΧ. ή το αρχείο του **Στέφανου Κότσιανου**, όταν με το καλό στεγασθεί στο νέο οίκημά του.

Η δράση του Συλλόγου μας

Αγιασμός με την έναρξη της νέας Συλλογικής περιόδου 2017-2018. Τετάρτη 4-10-2017

Την Τετάρτη 4 Οκτ. 2017 πραγματοποιήθηκε στην Εστία μας Αγιασμός για την έναρξη της νέας περιόδου της Συλλογικής δράσης, 2017-2018.

Τον Αγιασμό τέλεσε ο προϊστάμενος του Ι. Ναού των Τριών Ιεραρχών (της ενορίας μας) πατέρας Παύλος, ο οποίος μετά την ιεροτελεστία ευχήθηκε τα καλύτερα για τη νέα χρονιά και επαίνεσε το πραγματοποιούμενο έργο του Συλλόγου στην μακρόχρονη πορεία του. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. κ. Μιχ. Καρτσιώτης τον ευχαρίστησε, αναφέρθηκε για άλλη μια φορά επιγραμματικά στο έργο που επιτελείται από τον Παγχαλκιδικό στη μακροχρόνια διαδρομή του και στάθηκε ιδιαίτερα στην ανέγερση της προτομής του καπετάν Χάψα απέναντι από τον Ναό των Τριών Ιεραρχών για να αποτελεί παντοτινό σύμβολο του διδύμου ιδεώδους, Πατρίδα-Θρησκεία.

Παρόντα ήταν όλα τα μέλη του Δ.Σ. και μικρός αριθμός λοιπών μελών. Μετά τη λήξη παρατέθηκε μπουφές με λιχουδιές από τα χέρια της κ. Μάχης Κωστοπούλου, μέλους του Δ.Σ. Και του χρόνου.

Πολυήμερη εκδρομή στην Ελβετία. Με λεωφορείο-πλοίο: Δευτ.25 Σεπτ.- Τρίτη 3 Οκτ., και με αεροπλάνο: Τετάρτη 27 Σεπτ.- Δευτέρα 2 Οκτ. 2017

Αν ήθελε κάποιος να συμπυκνώσει τις εντυπώσεις του από τη συγκεκριμένη εκδρομή μέσα σε λίγες λέξεις, νομίζω ότι θα συναντούσε ιδιαίτερες δυσκολίες. Πρόκειται για μια εμπειρία, που άφησε ανεξίτηλες τις πολλαπλές μνήμες στη συνείδηση καθενός από τους συμμετέχοντες. Για κάθε πόλη που επισκεπτόμασταν είμασταν σίγουροι πως ήταν η ωραιότερη. Η βεβαιότητα όμως αυτή ίσχυε μέχρι να γνωρίσουμε την επόμενη. Παράλληλα, η άσφογη οργάνωση, το πληρέστατο πρόγραμμα των περιηγήσεων, το ενδιαφέρον των συνοδών για τους εκδρομείς, ο πολιτισμός που γευθήκαμε, η ομορφιά που απολαύσαμε δεν είναι πράγματα που μπορούν να αποδοθούν με λίγες απλές λέξεις.

Τετάρτη, 27 Σεπτεμβρίου 2017. Η εκδρομή μας αρχίζει με τους καλύτερους καιρούς, όταν μετά από δίωρη πτήση προσγειωθήκαμε στο αεροδρόμιο του Μπέργκαμο, επιβιβαστήκαμε στα λεωφορεία με πρώτη στάση στο Κόμο (Lago di Como) της Ιταλίας. Η εμπειρία συγκλονιστική. Η πόλη χτισμένη στο άκρο της ομώνυμης λίμνης (της οποίας το σχήμα είναι ένα ανεστραμμένο Υ) αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό. Το τοπίο που περιβάλλεται από βουνά και λίμνες αλλά και διάσπαρτες βίλες προσφέρει μια μοναδική αίσθηση ρομαντισμού. Επισκεφθήκαμε τον καθεδρικό της ναό (Ντουόμο), αφιερωμένο στην

Ανάληψη της Παναγίας, τη βασιλική Σαντ Αμπόντιο, διασχίσαμε το δημόσιο κήπο με το απέραντο πράσινο και περιηγηθήκαμε για λίγο στους δρόμους και τις πλατείες της.

Κι αν το Κόμο μας μάγεψε, το Λουγκάνο μας ενθουσίασε. Η ομώνυμη λίμνη (Lago di Lugano) φωλιασμένη ανάμεσα στις απότομες πλαγιές των Άλπεων είναι από τα ωραιότερα φυσικά τοπία του Τιτσίνο. Ανοιχτόκαρδη πόλη με ιταλικό ύφος, γεμάτη παρτέρια από άνθη, ήρεμους ανθρώπους να περπατούν στους δρόμους ή να απολαμβάνουν τον καφέ τους στα πολυδαίδαλα αλλά και σχεδόν χωρίς αυτοκίνητα σοκάκια της. Ανάμεσά τους μεγάλος αριθμός τουριστών περιφέρονται στις γωνιές της και της δίνουν ένα χρώμα πολυπολιτισμικότητας. Στη συνέχεια, επόμενος προορισμός και κατάληξη της πρώτης ημέρας η Ζυρίχη, στην οποία είχαμε την πρώτη μας διανυκτέρευση επί ελβετικού εδάφους, αφού διασχίσαμε μεγάλο αριθμό τούνελ στις υπώρειες των Άλπεων με κυριότερο το τούνελ του Αγίου Γοτθάρδου από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης (μήκος 17,5 χιλιόμετρα).

Πέμπτη, 28 Σεπτεμβρίου 2017. Λένε ότι το Σαιντ Μόριτς διεκδικεί - και μάλλον δίκαια - την πατρότητα της ιδέας των χειμερινών διακοπών και της φιλοσοφίας τους. Και όχι γενικώς των διακοπών αλλά των αριστοκρατικών διακοπών. Γι αυτό και το προτιμά η παγκόσμια οικονομική ολιγαρχία, γι αυτό και είναι το πιο πλούσιο και ακριβό θέρετρο των Άλπεων. Είναι ο τόπος, όπου γεννήθηκαν οι σύγχρονοι χειμερινοί Ολυμπιακοί αγώνες, εκεί διοργανώθηκε δύο φορές το παγκόσμιο πρωτάθλημα σκι. Το Σαιντ Μόριτς είναι ταυτισμένο με τη χλιδή, εκεί σκοτώνει την πλήξη του το διεθνές τζετ σετ, εκεί υπάρχουν τα ακριβότερα ξενοδοχεία με την καλύτερη εξυπηρέτηση. Γι αυτό και δεν εκπλήσσει η φήμη ότι το μέρος αυτό αποτελεί τη φαντασίωση κάθε χειμερινού - και όχι μόνο - επισκέπτη.

Ένας τρόπος, για να φτάσει κανείς στο Σαιντ Μόριτς είναι να πάρει από την πόλη Chur (Κουρ ή Χουρ) το αλπικό τραίνο. Μία διαδρομή δύο ωρών, σε μορφή ανάβασης μέσα από ψηλές αλπικές βουνοκορφές, βαθιά φαράγγια, λίμνες, δάση, ποτάμια, κινηματογραφικής ομορφιάς οικισμούς, εικόνες βγαλμένες μέσα από τη Μελωδία της ευτυχίας, δημιουργούν συνειρμούς και παραπέμπουν στο δικό μας Καβάφη, που σημειώνει: Η Ιθάκη σ έδωσε τ ωραίο ταξίδι. Χωρίς αυτήν δε θάβγαινες στο δρόμο...

Ακολουθεί το Νταβός, που μάλλον δεν είναι εφάμιλλο του Σαιντ Μόριτς, αλλά είναι διάσημο τόσο για τις χιονοδρομικές του πίστες, όσο και για το συνεδριακό τουρισμό που προσελκύει κάθε χρόνο.

Παρασκευή, 29 Σεπτεμβρίου 2017. Ίσως η μέρα της γνωριμίας με την καθαρά αστική πλευρά της Ελβετίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει ξενάγηση στη Ζυρίχη, περιήγηση στη Λουκέρνη, αποκάλυψη της μαγείας της Βέρνης, επικοινωνία με την ονειρική ομορφιά του Μοντρέ.

Η γερμανόφωνη Ζυρίχη, ίσως είναι γνωστό ότι αποτελεί την πόλη που προσφέρει το καλύτερο επίπεδο ζωής από όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις στους κατοίκους της. Είναι η πόλη να ζει κανείς και να χαίρεται τη ζωή. Είναι η πόλη με τα πολλά πρόσωπα, οικονομικό και εμπορικό κέντρο της Ελβετίας, μια από τις πλουσιότερες πόλεις στον κόσμο. Χτισμένη σε μια μοναδική τοποθεσία στα βόρεια της λίμνης Zurichsee είναι μαγνήτης για όσους αγαπούν τον πολιτισμό. Το κομμάτι της παλιάς πόλης είναι μια σταθερή αξία με τα λιθόστρωτα δρομάκια και τα αρχοντικά κτήρια, απλωμένα στις δύο όχθες του ποταμού Limmat. Αξιόλογος ο καθεδρικός της ναός, του 13ου αι. με τα περίφημα υαλογραφήματα του Σαγκάλ.

Η πατρίδα του Γουλιέλμου Τέλλου, η Λουκέρνη, εκτείνεται κατά μήκος της λίμνης, ενώ είναι ξακουστή η ξύλινη γέφυρα που διασχίζει την πόλη. Η γέφυρα αυτή θεωρείται από τις παλαιότερες, αν όχι η παλαιότερη της Ευρώπης και στους τοίχους της υπάρχουν πίνακες ζωγραφικής, που απεικονίζουν διάφορα γεγονότα της ιστορίας της Ελβετίας. Εντυπωσιακό είναι και το σκαλισμένο σε βράχο μέσα στη λίμνη θρυλικό λιοντάρι της πόλης. Είναι αφιερωμένο στους Ελβετούς στρατιώτες που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια της γαλλικής επανάστασης.

Η Βέρνη πάντως υπήρξε η μεγάλη αποκάλυψη φαντάζομαι για όλους τους συνταξιδιώτες μας. Αυτό δε σημαίνει ότι οι υπόλοιπες πόλεις υστερούν σε κάτι, αλλά η Βέρνη έχει ένα άλλο χρώμα, πιο γραφικό, πιο ανθρώπινο, βγαλμένη λες μέσα από τα παραμύθια. Αν και πρωτεύουσα της χώρας διατηρεί την ατμόσφαιρα μιας επαρχιακής πόλης. Έμβλημά της η αρκούδα (στο κέντρο της πόλης υπάρχει και πάρκο - καταφύγιο γι αυτήν), από την οποία μάλιστα πήρε και το όνομά της : Μπερν Αξιοθέατά της που επισκεφθήκαμε : Ο Πύργος του Ρολογιού με το εξαιρετικό αστρονομικό ρολόι με τις μορφές που κινούνται στην αλλαγή της ώρας, ο καθεδρικός ναός της πόλης, ένα αριστούργημα γοτθικού ρυθμού. Διάσημος κάτοικός της ο Άλμπερτ Αινστάιν, γνωστός για τη θεωρία της σχετικότητας..

Το πέρασμα από την πόλη του Μοντρέ (την πόλη, όπου υπογράφηκε η ομώνυμη συνθήκη το 1936 με θέμα τη ρύθμιση του καθεστώτος των Στενών) άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις με τα χρώματα από την ποικιλία των λουλουδιών, που πλημμυρίζουν την

πόλη και της δίνουν μια ξεχωριστή ομορφιά.

Σάββατο, 30 Σεπτεμβρίου 2017. Λωζάνη. Η πόλη που είναι συνδεδεμένη με τη μοίρα της νεότερης Ελλάδας, η πόλη που μας θυμίζει φρικτές σελίδες του σύγχρονου ελλητισμού. Η γαλλόφωνη Λωζάνη στις όχθες της λίμνης της Γενεύης ή Λεμάν αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό κομμάτι της ελβετικής ομορφιάς με αμέτρητα αξιοθέατα και γαλήνια ατμόσφαιρα απέναντι από τις Άλπεις. Εδώ θαυμάσαμε τον καθεδρικό ναό της πόλης, χτισμένο το 13ο αιώνα, το Δημαρχείο, την πλατεία ντε λα Παλί. Ο πιο σημαντικός όμως χώρος για πολλούς από τους συνταξιδιώτες μας υπήρξε το Μουσείο των Ολυμπιακών αγώνων της πόλης, το Ολυμπιακό μουσείο, η ύπαρξη του οποίου περιποιεί μεγάλη τιμή για την Ελλάδα, την πατρίδα του ολυμπισμού. Περιηγηθήκαμε σε ένα μέρος του μουσείου αυτού, τραβήξαμε πάρα πολλές φωτογραφίες κάτω και δίπλα από τις μορφές των αθλητικών μορφών που κοσμούσαν τον εξωτερικό χώρο του μουσείου, αρκετοί από εμάς μάθαμε για τον Πιερ ντε Κουμπερτέν και ποζάραμε περήφανοι δίπλα στον ανδριάντα του.

Δυστυχώς η επίσκεψή μας στη Γενεύη συνέπεσε με ένα τοπικό νεανικό φεστιβάλ, ενώ η βροχή επηρέασε αρνητικά τη δυνατότητά μας να γνωρίσουμε στο βαθμό που θα θέλαμε και με τον τρόπο που θα ήταν ο πιο εποικοδομητικός τη Γενεύη. Δεν κατάφερε όμως να ανακόψει τη διάθεσή μας να μάθουμε όσο πιο πολλά μπορούσαμε γι αυτή, Η ξενάγησή μας στην πόλη έγινε υπό βροχή. Ωστόσο καταφέραμε να επισκεφθούμε την ευρωπαϊκή έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, περπατήσαμε στην όχθη της λίμνης Λεμάν και θαυμάσαμε τον περίφημο πίδακα νερού που αναδύεται από τα σπλάχνα της. Στην παλιά πόλη μείναμε έκθαμβοι από το από το μεγάλο ρολόι, το φτιαγμένο από 6.500 λουλούδια, κατασκευασμένο το 1955, προκειμένου να τιμήσουν οι Ελβετοί την παράδοση της ωρολογοποιίας που είναι συνδεδεμένη με την ευμάρεια των κατοίκων της χώρας τους.

Κυριακή, 1 Οκτωβρίου 2017. Μια μικρή τροποποίηση του προγράμματος μάς έφερε σήμερα και στην παραλίμνια πόλη του Ανεσού, που βέβαια ανήκει στη γαλλική επικράτεια. Η πόλη διατηρεί ανέπαφο σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό το μεσαιωνικό της χρώμα και σου δημιουργεί την αίσθηση ότι μεταφέρεσαι σε μια άλλη εποχή πολύ μακρινή από τη σημερινή. Είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε πόσο πολύ οι Δυτικοί φροντίζουν για την αισθητική των πόλεών τους, κοσμώντας με παρτέρια και γλάστρες γεμάτες λουλούδια τους, ακόμη και τις προσόψεις των σπιτιών, των δημόσιων κτηρίων και των τραπεζών. Το Ανεσού κτισμένο κι αυτό μέσα στο πράσινο πάνω στην όχθη

μιας λίμνης έσφυζε από ζωή και απέπνεε το άρωμα μιας πολιτισμένης πόλης, που συνδυάζει το σύγχρονο πνεύμα σε αγαστή συνύπαρξη με το χθες.

Αν η Βέρνη ήταν από τα εντυπωσιακότερα αστικά κέντρα, το γαλλικό Σαμονί είναι εξαιρετική περίπτωση ορεινού θερέτρου, το διασημότερο της Γαλλίας. Το τοπίο κυριαρχείται από την επιβλητική παρουσία της οροσειράς των Λευκών Ορέων (Mont Blanc). Χαρακτηριστικό του είναι το ότι αν και αποτελεί πόλο έλξης πολλών τουριστών και γνωρίζει μια συνεχή οικιστική ανάπτυξη, προσπαθεί προς το παρόν τουλάχιστον, να ισορροπήσει με επιτυχία την αρμονική σχέση με το φυσικό περιβάλλον που το αγκαλιάζει.

Δευτέρα, 2 Οκτωβρίου 2017. Τελευταίος σταθμός της εξαιρετικής εκδρομής, το Μιλάνο. Προηγήθηκε το αποχαιρετιστήριο γλέντι στο ξενοδοχείο μας με συμμετοχή των ταξιδιωτών και από τα τρία λεωφορεία με αρκετό κέφι και χορό, παρά την κούραση των ημερών που προηγήθηκαν. Η πρωτεύουσα της Λομβαρδίας με τον περίφημο καθεδρικό ναό του, την περίφημη Σκάλα, το υπερπολυτελές εμπορικό του κέντρο με τα διάσημα μαγαζιά του, το φρούριο κατάφερε να κερδίσει ένα μεγάλο μέρος των ωραίων εντυπώσεων και να κλείσει θεαματικά τον κύκλο της εκδρομής μας.

Είθισται να κλείνει κανείς μια τέτοιου καταγραφή με μια συνοπτική αποτίμηση της χώρας που γνώρισε μέσα από την ολιγοήμερη γνωριμία με αυτή. Θα τολμούσα να πω ότι η Ελβετία είναι μια υπέροχη χώρα, με σεβασμό στις παραδόσεις της, το ιστορικό της παρελθόν, τους προγόνους της. Οι κάτοικοί της, προοδευτικοί αναμφισβήτητα και φιλόπονοι κατόρθωσαν να εξημερώσουν το φυσικό περιβάλλον της πατρίδας τους, να εκμεταλλευθούν προς όφελός τους τις ομορφιές του, να ξεχωρίσουν στην ωρολογιοποιία, τη σοκολατοποιία, να αναπτύξουν τον τουρισμό. Το κυριότερο βέβαια που πέτυχαν και γι αυτό είναι αξιέπαινοι είναι η διατήρηση της ουδετερότητας της χώρας και η μετατροπή της σε διεθνές τραπεζικό κέντρο με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση μεγάλου πλούτου στα ταμεία της.

Όσον αφορά στην οργάνωση του ταξιδιού γενική αίσθηση είναι ότι επρόκειτο για μια εξαιρετικά οργανωμένη στην κάθε της λεπτομέρεια εκδρομή, τόσο που προκύπτει αβίαστη η ανάγκη να εκφραστούν τα θερμότερα συγχαρητήρια στους διοργανωτές, που τιμούν την παράδοση και τη φήμη του Παγχαλκιδικού συλλόγου. Έχω τη γνώμη ότι κανένας από τους εκδρομείς δεν πρέπει να ένιωσε παραμελημένος ή αδικημένος, όλοι επιθυμούν τη συμμετοχή τους και στην επόμενη και σε όλες τις επόμενες εξορμήσεις του συλλόγου. Θερμές ευχαριστίες στον Παγχαλκιδικό και θερμή παράκληση να συνεχίσει την επιτυχή-

μένη πορεία στο μέλλον σε κάθε τομέα των δραστηριοτήτων του.

Νίκος Κασσιανίδης

Σημείωση Δ. Σ.

Ήταν η καθιερωμένη πολυήμερη εκδρομή του Σεπτεμβρίου. Πήρανε μέρος 148 εκδρομείς, μέλη και φίλοι του συλλόγου σε τρία λεωφορεία. Με το αεροπλάνο ταξίδεψαν 112 άτομα και με το πλοίο 36 άτομα. Στις 25/09 το απόγευμα, φορτώθηκαν οι αποσκευές όλων στα λεωφορεία και ξεκίνησε το «ακτοπλοϊκό» γκρουπ των 36 ατόμων, για Ηγουμενίτσα – Ανκόνα. Μετά από ένα υπέροχο και με διασκέδαση ταξίδι 15 ωρών έφτασε στην Ανκόνα το απόγευμα της 26/09 και αμέσως οδικώς στο Μιλάνο για διανυκτέρευση. Την άλλη ημέρα στις 11.30 το πρωί συναντήθηκε με το αεροπορικό γκρουπ στο αεροδρόμιο του Μπέργκαμο και αφού τακτοποιήθηκαν αμέσως στα 3 λεωφορεία, ξεκίνησε η επίσκεψη στην Ελβετία. Ο συγχρονισμός τέλειος σ' όλες τις φάσεις της εκδρομής. Στο αεροδρόμιο, στις reception στα ξενοδοχεία, στις στάσεις για καφέ. Στο Αλπικό Τρένο, στις επισκέψεις στις πόλεις κ.λπ.. Σύμμαχος σ' όλη την εκδρομή υπήρξε ο καλός καιρός, εκτός από το απόγευμα στις 30/09.

Ο Παγχαλκιδικός ευχαριστεί θερμά όλα τα μέλη και τους φίλους για την εμπιστοσύνη που δείχνουν στον σύλλογο και έλαβαν μέρος στην πολυήμερη εκδρομή στην Ελβετία καθώς και στις λοιπές εκδρομές μας. Επίσης ευχαριστεί τους Άγγελο και Μπίλιω Καρδαμίλλα, Νίκο Μπούφτα και Αθανάσιο Σιμώνη για τις φωτογραφίες που έβγαλαν στην εκδρομή και παρέδωσαν στον σύλλογο.

Ακόμη ευχαριστεί την Ρούλα Καραγιάννη και Νίκο Μπούφτα, για τις γευστικές κ.λπ. ετοιμασίες στο πολύωρο ακτοπλοϊκό ταξίδι.

Τον επιχειρηματία Νίκο Λαλιώτη, για το απλόχερο όπως πάντα κέρασμα με τα υπέροχα προϊόντα της «Σπιτικής Νοστιμιάς». Χειρονομία που επαναλαμβάνεται στις μεγάλες εκδρομές.

Επίσης ευχαριστίες οφείλουμε: στους τρεις ξεναγούς: Τάσο Παπαδόπουλο, Δημήτρη Κασσιμάτη και Γιώργο Κτενίδη για την υπέροχη ξενάγηση που έκαναν και την βοήθεια που παρείχαν σ' όλους τους ταξιδιώτες όπου χρειαζόταν και στους οδηγούς των λεωφορείων που οδήγησαν με υψηλό επαγγελματισμό.

Ακόμη ευχαριστίες απευθύνουμε στον Βελισάριο Χωρινό, εκ των ιδιοκτητών του πρακτορείου ΑΘΩΣ που ανέλαβε την οργάνωση και τις λεπτομέρειες της εκδρομής, σε συνεργασία με τα μέλη του Δ. Σ. που μετείχαν, Ιωάννη Κοτσάνη, Αβραάμ Παπαδόπουλο και Αναστασία Δάφφα.

Τέλος, συγχαρητήρια και ευχαριστίες απευθύνουμε στον φιλόλογο καθηγητή Νίκο Κασσιανίδη για την υπέροχη περιγραφή της εκδρομής που δημοσιεύεται παραπάνω.

Παρουσίαση του βιβλίου της κ. Δέσποινας Στεργίου Κανέλα και γαρούφαλλο από την Προποντίδα. Τετάρτη 11 Οκτ. 2017

Την Τετάρτη 11 Οκτωβρίου 2017 και ώρα 7 μ.μ. στην Εστία μας έγινε η παρουσίαση του βιβλίου «Κανέλα και γαρούφαλλο από την Προποντίδα» της κ. Δέσποινας Στεργίου, μέλους του Συλλόγου μας Α.Μ. 1558. Η συγγραφέας από το Στρατώνι της Χαλκιδικής, που κατοικεί στα Ν. Μουδανιά, απόγονος μικρασιατών γονέων, κατόρθωσε να μας καταστήσει κοινωνούς του περιεχομένου του βιβλίου της με πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό και δρώμενα.

Το σχετικό και πλούσιο οπτικό υλικό επί της οθόνης, τα επιλεκτικά ακούσματα από τη χορωδία γυναικών «Αγία Θεοδοσία των Μουδανιών με μαέστρο τη Χρύσα Καραμιχάλη, η ζωντανή μουσική υπόκρουση του βιολιού και η χορευτική ρετρό απόδοση του χορευτικού ζευγαριού του Συλλόγου, της Κατερίνας και του Χρήστου Μπαμπαϊτή, ξαναζωντάνεψαν τη ζωή των Ελλήνων στην Προποντίδα και τα περίξ πριν την μικρασιατική καταστροφή.. συγγραφέας και παρουσιάστρια του βιβλίου κ. Δέσποινα Στεργίου με την καθαρότητα και γλυκύτητα της φωνής της, την εύχαρη διάθεση, τη λιτή οδοιπορική περιδιάβαση αναβίωσε μέσα από ζωντανές και γραπτές μαρτυρίες την παράδοση, τα ήθη και έθιμα, τα τραγούδια και τα ποιήματα του μικρασιατικού ελληνισμού καθώς και το δράμα της μικρασιατικής καταστροφής, όπως αυτούσια περιλαμβάνονται στο βιβλίο.

Στη συνέχεια η γευστική πανδαισία της μικρασιατικής κουζίνας, όπως αναδείχτηκε με λεπτομέρειες στην οθόνη, έκλεψε το ενδιαφέρον των ακροατών. Φαγητά και γλυκά όπου η κανέλα και το γαρούφαλλο κυριαρχεί και είναι καταχωρημένα στο βιβλίο με θαυμάσιες φωτογραφίες και γραμμένες τις παραδοσιακές συνταγές, παρουσιάστηκαν με ζωντάνια και γλαφυρότητα.

Το τέλος επισφραγίστηκε με παρατεταμένο χειροκρότημα και ο πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κ. Μιχ. Καρτσιώτης συνεχάρη την κ. Στεργίου και για τη συγγραφή αλλά και για την τόσο όμορφη παρουσίαση του βιβλίου. Η εκδήλωση, αν και είχε παραταθεί πέρα του προγραμματισμένου χρόνου κατά μιάμιση ώρα περίπου, κράτησε ζωντανό το ενδιαφέρον των ακροατών. Ευχαρίστησε επίσης τη χορωδία, τη μαέστρο της κ. Χρύσα Καραμιχάλη και τους μουσικούς που πλαισίωσαν την παρουσίαση καθώς και το εκλεκτό ζευγάρι του Χρήστου και της Κατερίνας Μπαμπαϊτή που χόρεψαν το βαλσάκι «Μενεξέδες κι Ζουμπούλια».

Ήταν μια παρουσίαση αλλιώς από τις άλλες.

Η γλυκιά γεύση του μπισκοτολούκουμου της κ. Μάχης συνόδευσε την έξοδο όλων των παρευρισκομένων, ενώ η συγγραφέας υπέγραφε τα βιβλία που κρατούσαν οι ακροατές.

Η 2ήμερη εκδρομή στα Ιωάννινα Σαββατοκύριακο 21-22 Οκτωβρίου 2017

Το Σαββατοκύριακο 21 και 22 Οκτωβρίου 2017 πραγματοποιήθηκε με ένα λεωφορείο (50 άτομα) η προγραμματισμένη εκδρομή στα Ιωάννινα-Ζαγοροχώρια. Η εκκίνηση έγινε από την πλατεία Χάψα στις 7.30 το πρωί και ύστερα από ένα ταξίδι 4 ωρών με δύο ενδιάμεσους σταθμούς επισκεφθήκαμε το πολεμικό Μουσείο του Καλπακίου, όπου φυλάσσονται τα όπλα και τα γραπτά ντοκουμέντα του πολέμου του 1940 και ιδιαίτερα της μάχης του Καλπακίου. Εξαιρετικά θερμή υπήρξε η υποδοχή από τους στρατιώτες που υπηρετούν εκεί, ένας απ' τους οποίους μας ενημέρωσε με εξαιρετικό λόγο και επάνω στο υπάρχον διάγραμμα, για τη μάχη του Καλπακίου και των γύρω υψωμάτων τις πρώτες μέρες του πολέμου, όταν οι «ημέτεροι δυνάμεις αμύνονταν του πατρίου εδάφους» με αρχηγό τον υποστράτηγο Χαρίλαο Κασιμήτρο. Τριγύρω οι φωτογραφίες όλων των αγωνισθέντων δημιούργησαν μια ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, ειδικά για όσους έζησαν τότε τα γεγονότα και ξαναθυμήθηκαν πρόσωπα, γεγονότα και θρούλους. Απέναντι από το μουσείο είναι στημένες οι τρεις προτομές των πρωταγωνιστών της ιστορικής εκείνης περιόδου: Του τότε πρωθυπουργού Ιωάννη Μεταξά, του Βασιλιά της Ελλάδος Γεωργίου και του αρχιστρατήγου των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων Αλεξάνδρου Παπάγου.

Στη συνέχεια αναχωρήσαμε για τα Ζαγοροχώρια με έναν καταπληκτικό καιρό, που μας έδωσε την ευκαιρία να χαρούμε το φθινοπωρινό ηπειρωτικό τοπίο με τα χίλια χρώματα. Καλύτερη μέρα δεν ήταν δυνατό να γίνει. Το Μονοδένδρι ήταν ο πρώτος σταθμός. Μια βόλτα στο χωριό με τα πέτρινα σπίτια, και τις επίσης χαρακτηριστικές σκεπές με λιθόπλακες μας έδωσε υπέροχες εντυπώσεις από την αρχιτεκτονική των κτισμάτων και το σεβασμό της παράδοσης. Πολλές οι επιλογές για το μεσημεριανό φαγητό. Στις προτιμήσεις όμως κυριάρχησαν οι ξακουστές πίτες, πίτες όλων των ειδών και πολύ νόστιμες. Οι πιο νέοι επισκέφθηκαν το ιστορικό μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής από όπου φαίνεται καθαρά η χαράδρα του Βίκου.

Το Τσεπέλοβο ήταν ο επόμενος προορισμός. Ίδιο το μοτίβο. Πέτρινα με πολύ γούστο τα κτίσματα. Καλντερίμια παντού. Δυσκολία στο περπάτημα για τους πολλούς. Όμως έχουν την ομορφιά τους. Ένας περίπατος στα σοκάκια και ένα καφεδάκι στην πλατεία κάτω από τον θεόρατο πλάτανο ήταν ό,τι χρειαζόταν για την ώρα. Μετά από μια σύντομη επίσκεψη στον τάφο του Βηλαρά αναχωρήσαμε για τα Ιωάννινα με τις καλύτερες εντυπώσεις για τα δυο Ζαγοροχώρια που επισκεφθήκαμε.

Στο ξενοδοχείο Ήπειρος 5* καταλύσαμε για λίγη ξε-

κούραση και μετά ένας πλούσιος μπουφές μας περίμενε. Ήταν το βραδυνό φαγητό. Ταυτόχρονα μια απαλή μουσική μας συνόδευε. Ήταν αυτή που αργότερα δυνάμωσε, έδωσε την ευκαιρία, στο γυναικείο κυρίως πληθυσμό, να δείξει τις χορευτικές του ικανότητες και μας διασκέδασε για δυο-τρεις ώρες.

Την επαύριο, Κυριακή, ξυπνήσαμε με μια πυκνή ομίχλη που είχε σκεπάσει όλη την πόλη των Ιωαννίνων, τη λίμνη και τη γύρω περιοχή. Εκκλησιαστήκαμε στην Παναγία την Περιβλεπτο, όπου ιερουργούσε ο Μητροπολίτης Ιωαννίνων κ. Μάξιμος, ακριβός συμπατριώτης μας από τη Μεγ. Παναγία Χαλκιδικής. Άλλωστε ο πρώτος σκοπός της εκδρομής ήταν να επισκεφθούμε το εκλεκτό και επιφανές αυτό τέκνο της Χαλκιδικής, να του φέρουμε τα χαιρετίσματα από την μικρή μας κοινή πατρίδα και να πάρουμε την ευλογία του.

Στην είσοδο του ναού μας υποδέχτηκε η εκκλησιαστική επιτροπή και οδήγησε τον πρόεδρο του Δ.Σ. και τον καθηγητή κ. Σταύρο Αυγολούπη, τον έχοντα κοινή καταγωγή με τον Δεσπότη (Μεγ. Παναγία), σε τιμητικές θέσεις. Ο Ναός ήταν πλήρης. Ωραιότατη η Θ. Λειτουργία με αρκετούς ιερείς, συλλειτουργούς του Δεσπότη και καλλίφωνους ψάλτες. Πιο ωραίο το κήρυγμα του Δεσπότη, μεστό και περιεκτικό, το παρακολουθούσε με απόλυτη προσοχή το εκκλησίασμα και όλοι εμείς. Στο τέλος μας καλωσόρισε από την Ωραία Πύλη, ανακοίνωσε την άφιξή μας προς τον κόσμο και μίλησε για την τιμή που του κάναμε ως Χαλκιδικιώτες να τον επισκεφθούμε στην έδρα της Μητροπόλεως. Πήραμε από το χέρι του αντίδωρο και αμέσως οι επίτροποι μας οδήγησαν σε μια μεγάλη ωραιότατη αίθουσα, όπου τα τραπέζια ήταν στρωμένα με πλούσια εδέσματα για πρωινό. Και τι δεν είχαν επάνω. Του πουλιού το γάλα. Όλα πλούσια, εκλεκτά και καλοσερβιρισμένα. Τα είχαν ετοιμάσει οι Κυρίες της ενορίας, οι οποίες είχαν πληροφορηθεί από μέρες για την εκεί επίσκεψή μας. Το έκαναν για να τιμήσουν το Δεσπότη τους και εμάς τους συμπατριώτες του.

Σε λίγο έφτασε και ο Δεσπότης, πήρε τη θέση στην κεφαλή της τράπεζας και, αφού ευλόγησε «την βρώσιν και την πόσιν» και όλοι γευθήκαμε τα προσφερόμενα, απηύθυνε επίσημο χαιρετισμό καλωσορίσματος με θερμά λόγια. Όλοι διακρίναμε μια ευχαρίστηση να είναι ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του. Αντιφώνησε με επίσης θερμούς λόγους, εκ μέρους του Παγχαλκιδικού Συλλόγου ο Πρόεδρος του Δ.Σ. κ. Μιχαήλ Καρτσιώτης, εκφράζοντας εκ μέρους όλων τη χαρά της Χαλκιδικής για τον εκκλησιαστικό άνδρα που τιμά τη γενέτειρά του και τον χαρακτήρισε σέμνωμα της Χαλκιδικής και αγλαίσμα της Εκκλησίας. Τέλος τον ευχαρίστησε για το πλούσιο τραπέζι και τις κυρίες της ενορίας και τους επιτρόπους της Εκκλησίας για την προσφορά

τους. Σημειώνεται ότι η ενορία αυτή της Περιβλεπτο(ιερείς, επίτροποι και Κυρίες) εδώ και μερικά χρόνια ετοιμάζει σε καθημερινή βάση και μοιράζει 800 μερίδες φαγητού στους ενδεείς ενορίτες και όχι μόνο. Θερμούς λόγους απηύθυνε στο Δεσπότη και ο καθηγητής αστρονομίας του ΑΠΘ Σταύρος Αυγολούπη ως συμπατριώτης και φίλος του.

Ο Δεσπότης σε όλους πρόσφερε ως δώρο από μια εικόνα της Παναγίας της Περιβλεπτο, και από δύο DVD (Ιησούς Χριστός και Αγία Μαρία η Μαγδαληνή), ενώ ο πρόεδρος κ. Μιχαήλ Καρτσιώτης ως αντίδωρο του πρόσφερε τους οκτώ τόμους του Παγχαλκιδικού Λόγου και όλες τις αυτοτελείς εκδόσεις του Συλλόγου για την προσωπική του βιβλιοθήκη.

Οι αναμνηστικές φωτογραφίες (βλ. σελ. 30) στο προαύλιο της Εκκλησίας και οι ευχαριστίες, οι ευχές, και οι χειραψίες αποχαιρετισμού σφράγισαν το τέλος των εξαιρετικών στιγμών που ζήσαμε.

Το υπόλοιπο της ημέρας επισκεφθήκαμε (ελεύθεροι και κατά βούληση) το κάστρο, μουσεία της πόλεως και το νησάκι με το σπίτι όπου σκότωσαν τον τύραννο των Ιωαννίνων Αλή Πασά. Στις 16.00 αναχωρήσαμε για το Μέτσοβο, από όπου μετά από μια σύντομη αγορά τυριών και έναν καφέ αναχωρήσαμε για Θεσσαλονίκη, για να φθάσουμε αργά το βράδυ.

Την εκδρομή συνόδευσαν ο πρόεδρος του Δ.Σ. και η έφορος κ. Νατάσα Δάφφα. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι την όλη προετοιμασία της εκδρομής την είχε κάνει από μέρες, με κάθε λεπτομέρεια, όπως πάντα, ο Γεν. Γραμματέας του Συλλόγου μας κ. Γιάννης Κοτσάνης στον οποίο εκφράστηκε ένα μεγάλο ευχαριστώ από όλους τους εκδρομείς.

Εμφανίσεις των τμημάτων μας:

Το χορευτικό μας τμήμα με τον υπεύθυνο του τμήματος Ειδ. Γραμματέα του Δ.Σ. κ. Στέργιο Λυρτζή και τον χοροδιδάσκαλο και μέλος του Δ.Σ. κ. Θεόδ. Φλώρο προσκλήθηκε και χόρεψε σε δύο εκδηλώσεις: α) Στα Τριανδριώτικα, στην Τριανδρία της Θεσσαλονίκης(15-10-2017) και β) Στο ξενοδοχείο Φιλίππειο της Θεσσαλονίκης(11-11-2017), καλεσμένο από το Γηροκομείο Αρναίας που οργάνωσε εκδήλωση για τη στήριξη των σκοπών του.

Η χορωδία μας δήλωσε συμμετοχή και εμφανίστηκε στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης στο 8ο Φεστιβάλ του Συνδέσμου Φιλαρμονικών και Χορωδιών Ελλάδας (ΣΦΧΕ), την Κυριακή το απόγευμα 19 Νοεμβρίου 2017. Πρόκειται για ένα διήμερο φεστιβάλ (18 και 19 Νοεμβρίου) στο οποίο πήραν μέρος 54 χορωδίες και άλλα μουσικά σχήματα. Σημειώνεται ότι στις 26 Νοεμβρίου έχουμε τη δική μας διοργάνωση: 17η Συνάντηση Χορωδιών της Χαλκιδικής στον ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ (Έναντι Λευκού Πύργου). Το ρεπορτάζ στο επόμενο τεύχος.

Η δράση άλλων Χαλκιδικιώτικων Συλλόγων και φορέων

Του Συλλόγου Λειβαδιωτών Θεσσαλονίκης

1. Η αναβίωση του εθίμου της γιορτής Αη Γιάννη του Κλήδονα

Πραγματοποιήθηκε και εφέτος στο τέλος Ιουνίου η αναβίωση του εθίμου για το «αμίλητο νερό» με φωτιές, «αφανούς», παραδοσιακά τοπικά εδέσματα, λαϊκούς χορούς και τραγούδια.

Συμμετείχαν, επίσης, τα χορευτικά τμήματα του Εκπολιτιστικού Συλλόγου Λειβαδιωτών «Ο Άγιος Αθανάσιος», του Πολιτιστικού Συλλόγου Γαλάτιστας και του Πολιτιστικού Συλλόγου Χαριλάου «Οι Τρεις Ιεράρχες».

2. Αγώνας ανάβασης αυτοκινήτων στο Λειβάδι

Ο Εκπολιτιστικός Σύλλογος Λειβαδιωτών και ο Αυτοκινητιστικός Όμιλος Θεσσαλονίκης (ΑΟΘ) διοργάνωσαν στην αρχή του Ιουλίου τον 2ο αγώνα ανάβασης αυτοκινήτων στο Λειβάδι.

Έγιναν 2 αγώνες, το Σάββατο 2 και την Κυριακή 3 Ιουλίου 2017. Σε αυτούς συμμετείχαν 25 οδηγοί αγωνιστικών αυτοκινήτων από πολλές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας. Η απονομή των επάθλων έγινε στην κεντρική πλατεία του Λειβαδίου, «Τα Πλατάνια», με τη συμμετοχή των κατοίκων και πλήθους οπαδών του μηχανοκίνητου αθλητισμού.

3. Το πανηγύρι – αντάμωμα την εορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (15 Αυγούστου).

Τον Αύγουστο διοργανώθηκε από τον Εκπολιτιστικό Σύλλογο Λειβαδιωτών το μεγάλο πανηγύρι του Λειβαδίου, στο οποίο γίνεται το «αντάμωμα» των απανταχού Λειβαδιωτών.

Την 14 η Αυγούστου 2017 έγινε ο εσπερινός και η καθιερωμένη λιτανεία της ιστορικής εικόνας της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, ενώ τη 15 η Αυγούστου έγιναν στο εξωκκλήσι της Παναγίας η Θεία Λειτουργία και η παραδοσιακή συνεστιάση των προσκυνητών, το «κουρμπάνι», το οποίο αποτελείται από φασόλια ανάμικτα με κρέας, κρασί και σταφύλια και συνοδεύεται με λαϊκούς χορούς και τραγούδια.

4. Η γιορτή του Κάστανου στο Λειβάδι

Η γιορτή έγινε την 22α Οκτωβρίου στην κεντρική πλατεία του παραδοσιακού οικισμού «Τα Πλατάνια» με λαϊκούς χορούς και τραγούδια, τοπικά εδέσματα, άφθονο κρασί και κάστανα.

Παράλληλα τις πρωινές ώρες της γιορτής έγινε η καθιερωμένη ορεινή πεζοπορία στο περιαστικό δάσος και στην κορυφή του «Καλογερικού», στον Αηλιά (987μ. ύψος), στην οποία συμμετείχαν 180 πεζοποροί. Οδηγός ήταν, όπως πάντα, ο έμπειρος ορειβάτης Κλεάνθης Μπουλιώνης.

Τις εκδηλώσεις πλαισίωσαν η λαϊκή ορχήστρα του Βασιλείου Τζιάρου και τα χορευτικά τμήματα των πολιτιστικών συλλόγων:

Ιερού ναού Αγίου Γεωργίου Κορδελιού.

Συλλόγου Μικρασιατών – Σμυρναίων Ελευθερίου Κορδελιού «Αγία Φωτεινή»

Ιερού ναού Αγίας Παρασκευής Μενεμένης

Πολιτιστικού Συλλόγου Σταυρούπολης «Διόνυσος».

Πολιτιστικού Συλλόγου Συκιάς Χαλκιδικής «Τα Συκιωτάκια»

Πολιτιστικού Συλλόγου Ν. Μαρμαρά Χαλκιδικής «Ο Παρθενών»

και η Χορωδία του Πολιτιστικού Συλλόγου Ν. Μαρμαρά Χαλκιδικής «Ο Παρθενών» μαζί με τη χορωδία του.

Του Συλλόγου Πετροκερασιωτών Ο ΟΜΒΡΙΑΝΟΣ

Το Σάββατο 8 Απριλίου, εκπρόσωπος του Συλλόγου μας εκφώνησε τον Λόγο στην τελετή υποδοχής του Τιμίου Ξύλου. Από το 1768 μέχρι και σήμερα κάθε Σάββατο του Λαζάρου οι κάτοικοι υποδέχονται ανελπιώς το Τιμίο Ξύλο στα Πετροκέρασα, ένα έθιμο που μετρά 246 χρόνια ζωής και αποτελεί το σπουδαιότερο και πιο σημαντικό γεγονός στη θρησκευτική ζωή της περιοχής.

Από τις 8 Απριλίου μέχρι τις 23 του ίδιου μήνα, οργανώθηκε και παρουσιάστηκε έκθεση φωτογραφίας της Ειρήνης Μπαϊρακτάρη στον εκθεσιακό χώρο του Συλλόγου, δίπλα στον παλιό Πετρόμυλο της Πλατείας, με θέμα την ετήσια άφιξη του Τιμίου Σταυρού στα Πετροκέρασα.

Στις 14 Μαΐου, η γιορτή της Μητέρας. Ο «Ομβριανός» τίμησε τις μητέρες, σε μια όμορφη γιορτή στην πλατεία του χωριού μας.

Ποιήματα και τραγούδια από τα παιδιά του χωριού ήταν ο ελάχιστος φόρος τιμής στην MANA.

Ένα κέρασμα, ένα γλαστράκι με λουλούδι και μια αγκαλιά ήταν το ελάχιστο που μπορούσαμε να προσφέρουμε σε αυτές που μας πρόσφεραν τα ΠΑΝΤΑ.

Στις 14 Μαΐου στις 8 το βράδυ, το χορευτικό τμήμα ενηλίκων του Μ.Α.Σ. ΟΜΒΡΙΑΝΟΣ, χόρεψε στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης στα πλαίσια της εκδήλωσης «Η μουσική, ο χορός και το τραγούδι, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα». Οι εισπράξεις από τα εισιτήρια της εκδήλωσης, πήγαν στο Δημοτικό Βρεφοκομείο Θεσσαλονίκης «Άγιος Στυλιανός», για τις ανάγκες των παιδιών του Ιδρύματος.

Στις 4 Ιουνίου, σύσσωμο το Διοικητικό Συμβούλιο του Ομβριανού παραβρέθηκε στο 1ο Ζαγκλιβερό Αντάμωμα.

Την Κυριακή 18 Ιουνίου, έγινε για μια ακόμη χρονιά, η ετήσια Γιορτή Κερασιού. Άφθονα δωρεάν κεράσια, ζωντανή ορχήστρα με παραδοσιακούς και όχι μόνο ρυθμούς, τα χορευτικά τμήματα του ΟΜΒΡΙΑΝΟΥ (παιδικό και ενηλίκων) και του χορευτικού Ομίλου

Γαλάτιστας, γλυκά και μαρμελάδες από τα χέρια των γυναικών του χωριού, έκθεση με τα έργα του καλλιτεχνικού τμήματος του Συλλόγου, φαγητό στις υπέροχες ταβέρνες του χωριού αλλά και σουβλάκια από το σταντ του ΟΜΒΡΙΑΝΟΥ, καφέδες γλυκά και ποτά στα γραφικά 'καφέ' της πλατείας, λαχειοφόρος αγορά με πλούσια δώρα, και ένα χωριό πεντακάθαρο μέσα στο πράσινο. Με πανέρια με κεράσια και γλυκό κεράσι από τον "κουκά", τα κορίτσια του χορευτικού υποδέχθηκαν τους φίλους και συμπατριώτες στην Γιορτή μας.

Μας τίμησαν με την παρουσία τους ο τ. υπουργός Μάρδας Δημήτρης, οι Αντιδήμαρχοι του Δήμου μας Κομματάς Στέργιος, Στοιχος Ηλίας, Κεμαλμάς Γιώργος, ο Πρόεδρος ΔΕΥΑΛ Τσαγκάνας Ηλίας, ο Πρόεδρος Και η Αντιπρόεδρος ΥΚΠΑΑΠ Τζανής Μιχάλης και Αλβανού Αννίτα, ο πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Καρτσιώτης Μιχάλης, η πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Ζαγκλιβερίου Κεμαλμά Μαρία και ο ειδικός σύμβουλος του Δημάρχου Μπαντούλας Μόσχος.

Το Σάββατο 24 Ιουνίου, το χορευτικό τμήμα ενηλίκων του Ομβριανού συμμετείχε στην Γιορτή Κερασίου της Όσας.

Στις 5 και 6 Αυγούστου, πραγματοποιήθηκε το διήμερο εκδηλώσεων για τα παιδιά του χωριού μας. Η συμμετοχές ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο: 96 (!!) παιδιά κάθε ηλικίας πλημμύρισαν την κεντρική πλατεία και με την ζωντάνια τους έδωσαν πνοή σε όλο το χωριό. Το Σάββατο 12 Αυγούστου, έγινε το μεγάλο καλοκαιρινό party του Συλλόγου στον προαύλιο χώρο του Νέου Μουσείου. Τεράστια η συμμετοχή του κόσμου, με εκπροσώπηση όλων των ηλικιών, και κέφι που κράτησε μέχρι τα ξημερώματα!

Την Κυριακή 27 Αυγούστου 2017 στις 11.00, έγινε η Γενική συνέλευση των μελών του ΟΜΒΡΙΑΝΟΥ, στον χώρο του Πνευματικού Κέντρου Πετροκεράσων.

Του Συλλόγου των Απανταχού Ταξιαρχιωτών

Τριήμερη εκδρομή: Λιβαδιά – Θερμοπύλες – Δίστομο – Μονή Οσίου Λουκά- Δελφούς – Γαλαξίδι – Αράχωβα – Επτάλοφο 20-22 Οκτωβρίου

Μια ακόμη καταπληκτική τριήμερη εκδρομή του Συλλόγου μας πραγματοποιήθηκε στις 20,21,22/10/2017, όπου συνδυάσαμε την επίσκεψή μας σε Ιστορικούς χώρους, όπως το κέντρο Ιστορικής ενημέρωσης της μάχης των Θερμοπυλών και το Μαουσωλείο στο Ιστορικό χωριό Δίστομο, θρησκευτικούς χώρους όπως η Μονή Οσίου Λουκά, ένα από τα σπουδαιότερα Βυζαντινά Μνημεία της Ελλάδας, πολιτιστικούς χώρους, όπως το Μουσείο και τον Αρχαιολογικό χώρο των Δελφών, το Ναυτικό Μουσείο στο Γαλαξίδι και το Λαογραφικό Μουσείο στην Αράχωβα.

Επισκεφτήκαμε πολλά αξιοθέατα στα μέρη αυτά, όπως το ρολόι και την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στην Αράχωβα, τον Παρνασσό, τον καταρράκτη στο πανέμορφο χωριό Επτάλοφο Φωκίδας και στη Λιβαδιά την περιοχή Κρύα με τις πηγές του ποταμού Έρκυνα. Ο χαβαλές που είχαμε στο λεωφορείο με ανέκδοτα, τραγούδια βίντεο, χορούς, τσίπουρα κλπ δεν περιγράφονται.

Φυσικά όπως πάντα τα βράδια μας είχαν καλό φαγητό, καλή διάθεση και πολύ – πολύ κέφι και χορό. Την πρώτη βραδιά μας διασκεδάσε με τις νότες του μπαλαμά και τα τραγούδια του ο Αντιπρόεδρος μας Γιώργος Ζιούπος. Τη δεύτερη βραδιά όλοι μαζί, με ορχήστρα που είχαμε κλείσει, έγινε άλλο ένα πανέμορφο και τρικουβερτο γλέντι.

Οι αναμνήσεις από την εμπειρία του ταξιδιού μας αυτού θα μας συνοδεύουν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Λυρτζής Αστέριος

Πρόεδρος Συλλόγου Απανταχού Ταξιαρχιωτών Χαλκιδικής

Εορτασμός της επετείου του "Χαλασμού" της Κασσάνδρας το 1821.

Την Τρίτη 14 Νοεμβρίου στην Τοπική Κοινότητα Ν. Ποτίδαιας εορτάσθηκε η επέτειος του "Ολοκαυτώματος της Κασσάνδρας". Ημέρα τιμής και μνήμης στους αγωνιστές του 1821, που θυσίασαν τη ζωή τους για την ελευθερία του γένους.

Το πρωί χοροστατούντος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Κασσανδρείας κ.κ. Νικόδημου τελέσθηκε η Θεία Λειτουργία. Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε ο υποδιευθυντής του Δημ. Σχολείου Πολυχρόνου κ. Απόστολος Κρασάς. Στη συνέχεια εψάλη επιμνημόσυνη δέηση και ακολούθησε κατάθεση στεφάνων στο ηρώο της Κοινότητας. Η εκδήλωση έληξε με παρέλαση των μαθητών των Σχολείων της Κασσάνδρας και στρατιωτικών τμημάτων ενώπιον των επισήμων.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους οι Βουλευτές Χαλκιδικής Γεώργιος Βαγιωνάς και Σωτηρία Βλάχου, ο Αντιπεριφερειάρχης Ιωάννης Γιώργος, ο Δήμαρχος Ν. Προποντίδας Εμμ. Καρράς, ο Δήμαρχος Κασσάνδρας Βασίλειος Κυρίτσης, οι Αντιδήμαρχοι, Νέας Προποντίδας Κων. Κοκκινίδης και Κασσάνδρας Θωμάς Κοντός και Αντώνης Μιχαλάκης, καθώς και εκπρόσωποι των στρατιωτικών Αρχών, των Σωμάτων Ασφαλείας, άλλων φορέων και πλήθος κόσμου. Εκ μέρους του Παγχαλκιδικού Συλλόγου στεφάνι κατέθεσε ο αντιπρόσωπός του στην Ν. Ποτίδαια Αθανάσιος Χατζηκονδέλης.

Τη διοργάνωση της εκδήλωσης είχε η Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής. Αντιπεριφερειάρχης Ιωάννης Γιώργος. Τελετάρχης Δημ. Λοκοβίτης.

Νέα της Χαλκιδικής μας, ολίγα..!

Εκδήλωση για τον Καζαντζάκη στον Πολύγυρο

Μια βραδιά γεμάτη από το πλούσιο λογοτεχνικό και ποιητικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη απόλαυσε το κοινό το βράδυ της Παρασκευής 3 Νοεμβρίου 2017 στο Δημοτικό Θέατρο Πολυγύρου. Την εκδήλωση οργάνωσαν ο Δήμος Πολυγύρου και το Ν. Π. του Δήμου «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ», η Δ/ση Α΄θμιας Εκ/σης Ν. Χαλκιδικής, η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Ν. Καζαντζάκη και ο Σύλλογος Κρητών Χαλκιδικής «Ν. Καζαντζάκης», στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του «Έτους Καζαντζάκη».

Η Πρόεδρος Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Ν. Καζαντζάκη, Γιούλη Ιεραπετριτάκη, μίλησε με θέμα «Ο Καζαντζάκης, ο Ζορμπάς και η Χαλκιδική». Ο Γιώργος Ζωγραφάκης, εκπαιδευτικός - συγγραφέας μίλησε με θέμα «Ο Νίκος Καζαντζάκης στο Άγιον - Όρος», ενώ το θέμα που ανέπτυξε η Σταυρούλα Καλπακίδου, Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων Α΄θμιας Εκ/σης Ν. Χαλκιδικής ήταν «Ο Νίκος Καζαντζάκης στα προγράμματα σχολικών Δραστηριοτήτων».

Συμμετείχαν ακόμα οι ηθοποιοί Μίλτος Μαρέτας και Μένη Χριστολιάκου, οι μουσικοί Δημήτρης Μακρής, Λύρα, Λευτέρης Στεργιανόπουλος, λαούτο και ο Χορευτικός Όμιλος Πολυγύρου.

Πέντε χρόνια Νεολαία Γαλάτιστας

Το Σάββατο 4 Νοεμβρίου η Νεολαία Γαλάτιστας γιόρτασε τα πέντε της χρόνια με έξι στάσεις και μια δραστηρική ομιλία αφιερωμένη στον εθελοντισμό. Για πρώτη φορά οι νέοι της Χαλκιδικής είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τη συλλογική τους διαδρομή, να μοιραστούν τους προβληματισμούς τους και να εμπνεύσουν ο ένας τον άλλον. Στην εκδήλωση συμμετείχαν:- Ο Δημήτρης Σαββαΐδης, συντονιστής στη ΜΚΟ AddArt, ο οποίος ενημέρωσε για το πώς αναπτύσσεται η εθελοντική προσφορά στην πράξη και οι Σύλλογοι Νέων: Αγ. Προδρόμου, Ορμύλιας, Βάβδου, Ταξίαρχη και ο σύνδεσμος νέων Αγ. Ακυλίνα

Ξεκίνησαν οι εργασίες βελτίωσης του δρόμου Γαλάτιστας - Λιβάδι

Ξεκίνησαν οι εργασίες βελτίωσης και αναβάθμισης της τοπικής οδού «Γαλάτιστας - Λιβάδι» συνολικού μήκους 12,5 χλμ, προϋπολογισμού 1.358.000 ευρώ, με φορέα υλοποίησης τον Δήμο Πολυγύρου.

Η τελετή έναρξης του έργου πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη, 25 Οκτωβρίου 2017 παρουσία των Δημάρχων Πολυγύρου, Αστέριου Ζωγράφου, Θέρμης, Θεόδωρου Παπαδόπουλου, αντιδημάρχων, των προέδρων των τριών Κοινοτήτων που θα συνδέσει ο νέος δρόμος, του προέδρου και του Γ. Γραμματρεά του Παγχαλκιδικού Συλλόγου και κατοίκων των τριών Κοινοτήτων.

Ο κ. Ζωγράφος έκανε λόγο για ένα έργο πνοής για την

Γράφει και επιμελείται ο Γιώργος Διαμαντουλάκης

περιοχή με σκοπό να εξυπηρετήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους κατοίκους της Γαλάτιστας, του Λειβαδίου, των Πετροκεράσων και τους επισκέπτες. Από την εργολήπτρια εταιρία ο χρόνος ολοκλήρωσης του έργου προσδιορίστηκε πριν από την περίοδο των Χριστουγέννων.

Ο Δήμαρχος Θέρμης μίλησε, συνεχάρη προσωπικά τον Δήμαρχο Πολυγύρου, Αστέριο Ζωγράφο, γιατί η παρέμβαση αυτή αποτελεί δική του πρωτοβουλία. Στη λιτή τελετή κλήθηκε και παρέστη και το προεδρείο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου.

Εκδήλωση στην Ιερισσό με τίτλο «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ο ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΗΣ, Μέγας Επιστήμων φιλόσοφος». Κυριακή 19-11-2017

Με τον ανωτέρω τίτλο η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, πραγματοποίησε στο Αριστοτέλειο Πνευματικό Κέντρο Ιερισσού στις 19 Δεκεμβρίου 2017 εκδήλωση-ημερίδα, με το εξής πρόγραμμα:

1η Εισήγηση: *Αρχαία Στάγειρα, η γενέτειρα του Αριστοτέλη. Από το χθες στο αύριο.* Εισηγήτρια η αρχαιολόγος κ. Στρατούλη Γεωργία

2η Εισήγηση: Νεότερες απεικονίσεις του Αριστοτέλη στην τέχνη, με προβολή της ταινίας «Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης». Εισηγήτρια, σενάριο και σκηνοθεσία η αρχαιολόγος κ. Ελένη Στούμπου-Κατσαμούρη.

3η Εισήγηση: *Ο Αριστοτέλης και οι επιστήμες.* Εισηγήτρια η κ. Σφενδόνη Μέντζου Δήμητρα, ομότιμη καθηγήτρια Φιλοσοφίας της Επιστήμης και πρόεδρος του ΔΙ.Κ.Α.Μ., του ΑΠΘ.

Στη συνέχεια ο κ. Δημήτρης Δελφινόπουλος, επικεφαλής του συνόλου της Ορφεΐας Αρμονίας και ο κ. Στέφανος Κωφίδης καθηγητής κρουστών έκαναν σύντομη αναφορά στα μουσικά όργανα και στις μουσικές της αρχαιότητας και πρόβαλαν σχετικό απόσπασμα από το σύνολο της «Ορφεΐας Αρμονίας»

Β΄ μέρος της εκδήλωσης: "Διατροφικές συνήθειες στην Αρχαία Μακεδονία".

1η Εισήγηση: Από το παρελθόν στο παρόν της κουζίνας της Μακεδονίας. Παρουσίαση: Χρύσα Πετρίδου, Καθαίνου Αγγελική και Γκατζόγια Ευθυμία (υποψήφιας δρ.)
2η Εισήγηση: Φρούτα και καρποί στο «τραπέζι» της αρχαίας Ακάνθου. Παρουσίαση Γκατζόγια Ευθυμία Αρχαιολόγος-Αρχαιοβοτανολόγος. Προβολή βίντεο με τίτλο: Αρχαιοβατανική έρευνα στη Χαλκιδική.

Η εκδήλωση έκλεισε με παρουσίαση τοπικών προϊόντων της Χαλκιδικής και της Π.Κ.Μ. ως εξέλιξη των αντιστοιχών προϊόντων του παρελθόντος. Παρουσίαση η κ. Νικολέτα Κράββα, βιολόγος-Ιχθυολόγος, αναπλ. δ/ντρια ΔΑΟΚ Χαλκιδικής. Στον αντιπεριφερειάρχη κ. Ιωάννη Γιώργο θερμά συγχαρητήρια.

Βιβλία και λοιπά έντυπα που λάβαμε

Λευκώματα-Οδηγοί

Λευκώμα: Μνήμες Γαλάτιστας. Λευκώμα μεγάλων διαστάσεων με τίτλο *Μνήμες Γαλάτιστας με τετρακόσιες θαυμάσιες φωτογραφίες από τη ζωή της Γαλάτιστας, με το φακό του φωτογράφου Δημητρίου Γαβανά.* Αυτοέκδοση του ίδιου του φωτογράφου αφιερωμένη στο χωριό του και στα «περήφανα γηρατεία», όπως γράφει.

Λευκώμα: Η Σιθωνία: Ένας προορισμός χίλιες εικόνες. Έκδοση του Δήμου Σιθωνίας (ΔΗ.Κ.Ε.Δ.Σ.). Συγγραφέας ο Ιωακείμ Χονδρογιάννης. Χαιρετισμοί: Του Δημάρχου κ. Ι. Τζίτζιου του προέδρου της ΔΗ.Κ.Ε.Δ.Σ. κ. Γ. Δαλδογιάννη, με εκατοντάδες ωραίες φωτογραφίες των κοινοτήτων Νικήτης, Αγ. Νικολάου, Ν. Μαρμαρά, Παρθενώνα, Σάρτης, Συκιάς και Μεταγγιστίου και των απείρου κάλλους τοποθεσιών και παραλιών της χερσονήσου(μεσαίο πόδι).

Οδηγός Λειβαδίου Θεσσαλονίκης. Παρουσίαση του ομώνυμου ορεινού οικισμού. Έκδοση Συλλόγου Λειβαδιωτών Θεσσαλονίκης. Με τη στήριξη της Κοινότητας Λειβαδίου και του Δήμου Θέρμης, όπου υπάγεται το Λειβάδι.

Βιβλία

Δημ. Κύρου. Το εξωκκλήσι της Αγ. Παρασκευής Αρναίας. Η υπερωιωνόβια επιβλητική παρουσία-δεσποτεία του στο ομώνυμο άλσος Από το ξύλινο παράπηγμα του 1880 στο πέτρινο περικαλλές οικοδόμημα του 1903-1904. Αρναία 2017. (Εκδόθηκε με χορηγία του δικηγόρου κ. Αστερίου Γ. Ζωγράφου, δημάρχου Πολυγύρου, τ. Νομάρχου Χαλκιδικής, εις μνήμην της αείμνηστης μητέρας του Άνας).

Χρυσοστόμου Μαϊδώνη, Πρωτοσυγκέλλου-Ιεροκήρυκος της Ι. Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγ. Όρους και Αρδαμερίου. Η Παναγούδα. Ίδρυμα Αγάπης, Στέγη γερόντων «Παναγία του Ακαθίστου». Αρναία 2017 (Εκδόθηκε με χορηγία του ιατρού – βουλευτού δρ. Γεωργίου Βαγιωνά).

Συλλόγου Κασσανδρινών Θεσσαλονίκης. Από τα πεπραγμένα του Συλλόγου του έτους 2016. Έκδοση Συλλόγου Κασσανδρινών Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη 2017.

Γιώργου Ι. Ζωγραφάκη. 13.878 +10 ημέρες. Μια σύντομη, προσωπική αναφορά, στην οικογενειακή ιστορία. Πολύγυρος, Μάιος 2016

Περιοδικά

Αρναία. Περιοδική έκδοση ιστορικής και αρχαιολογικής ενημέρωσης και καταγραφής. Εκδότης Δημ. Κύρου φιλόλογος-θεολόγος. Τεύχος 116, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2017. Σημειώνεται ότι το εξώφυλλο κοσμήει φωτογραφία του ορειχάλκινου ανδριάντα του Αριστοτέλη του Σταγειρίτη, που βρίσκεται στον χώρο του ΑΠΘ, **δώρο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου μας** προς το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα της Θεσσαλονίκης (2010).

Διακονία. Τριμηνιαίο περιοδικό της Ιεράς Μητροπόλεως Ξάνθης και Περιθεωρίου. Τεύχος 87, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2017.

Πολύγυρος. Περιοδική έκδοση του Λαογραφικού Ομίλου Πολυγύρου. Εκδότης Γιάννης Κανατάς. Τεύχος 89, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2017.

Εφημερίδες

Τα Χαλκιδικιώτικα Νέα. Τριμηνιαία εφημερίδα-όργανο του Παγχαλκιδικιώτικου Συλλόγου Αθηνών «Ο Αριστοτέλης». Φ160. Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2017.

Φιλυρέα. Έκδοση της Κίνησης Επικοινωνίας Πολιτών Φιλύρου. Φύλλο 49, Φθινόπωρο 2017.

DVD

1)Ιησούς Χριστός. Η ζωή του μέσα από τα μάτια μιας παρέας παιδιών και 2)Αγία Μαρία η Μαγδαληνή. Η ζωή του Χριστού μέσα από τα μάτια της. Έκδοση της Ιεράς Μητροπόλεως Ιωαννίνων. Δώρο του σεβ. Μητροπολίτη κ.κ. Μαξίμου κατά την εκεί επίσκεψή μας, στις 22 Οκτωβρίου 2017.

Π Ε Ν Θ Η

Έφυγαν απ' τη ζωή:

Ο **Βασίλειος Μπαντιάκας**, συνταξιούχος τελωνειακός υπάλληλος, από Αρναία, μέλος του Συλλόγου μας με Α.Μ. 962.

Η **Ισμήνη Κυριαζή** σύζυγος του οδοντιάτρου κ. Νικολάου Οδ. Κυριαζή, από τα Πετροκέρασα μέλους του Συλλόγου μας με Α.Μ. 849.

Ο Σύλλογος απευθύνει θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους ευχόμενος την «εξ ύψους παρηγορία».

ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥΣ.

Το Δ.Σ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ 2017 - 2020

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ	ΜΠΑΜΠΛΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ	ΝΕΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 4ο Δ.Σ.	ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΕΥΔΟΞΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	ΜΥΛΩΝΑΣ ΑΣΤΕΡΙΟΣ	ΝΕΩΝ ΡΟΔΩΝ	ΜΕΛΕΤΟΓΛΟΥ ΣΟΦΙΑ
ΑΡΝΑΙΑΣ	ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΝΙΚΗΤΗΣ	ΜΑΝΤΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΑΦΥΤΟΥ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ΔΑΦΝΗ	ΟΛΥΝΘΟΥ	ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΟΥΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΟΡΜΥΛΙΑΣ	ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΗΛΙΑΣ
ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ	ΑΡΓΥΡΟΥ ΜΑΡΙΑ	ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗΣ	ΙΣΑΑΚΙΔΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΓΕΡΑΚΙΝΗΣ-ΚΑΛΥΒΩΝ	ΤΣΑΚΩΝΑ ΜΑΡΙΑ	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	ΖΗΣΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	ΠΑΠΑΡΔΕΛΗ ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΗ	ΠΑΛΙΟΥΡΙΟΥ-ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	ΧΑΡΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΙΕΡΙΣΣΟΥ 1ο Δ.Σ.	ΚΑΣΚΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	ΓΑΛΑΤΣΙΑΝΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
ΙΕΡΙΣΣΟΥ 2ο Δ.Σ.	ΥΨΗΛΑΝΤΗ ΣΟΦΙΑ	ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ	ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ
ΚΑΛΑΝΔΡΑΣ	ΣΚΟΥΤΙΔΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ	ΠΛΑΓΙΩΝ	ΚΙΠΡΙΓΛΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	ΤΣΙΛΙΜΠΩΝΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 1ο Δ. Σ.	ΠΑΡΟΥΣΗ ΦΙΓΓΕΝΕΙΑ
ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ 1ο Δ.Σ.	ΤΣΕΝΕΣΙΖΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 2ο Δ.Σ.	ΣΜΥΡΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ 2ο Δ.Σ.	ΚΙΟΥΠΕΛΟΓΛΟΥ ΜΑΛΑΜΑ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 3ο Δ.Σ.	ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ 1ο Δ.Σ.	ΚΑΠΕΤΣΩΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ ΕΙΔΙΚΟ Δ.Σ.	ΜΠΡΟΥΤΖΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ 2ο Δ.Σ.	ΧΑΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΥ	ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΛΑΚΚΩΜΑΤΟΣ	ΜΙΧΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ	ΤΑΠΑΛΗ ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΑ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ	ΚΛΗΤΣΙΝΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΣΑΡΤΗΣ	ΦΕΙΔΑΚΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ
ΜΕΤΑΓΓΙΤΣΙΟΥ	ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ ΦΙΛΙΩ	ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ	ΜΕΤΖΙΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ
ΝΕΑΣ ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ	ΑΔΑΜΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΩ	ΣΙΛΛΑΤΩΝ	ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ
ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ ΕΙΔΙΚΟ	ΚΑΣΚΑΝΙΩΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	ΣΤΑΝΟΥ	ΚΑΦΕΤΖΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΝΕΑΣ ΤΡΙΓΛΙΑΣ 1ο Δ.Σ.	ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΤΡΑΤΩΝΙΟΥ	ΧΑΡΙΤΙΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ
ΝΕΑΣ ΤΡΙΓΛΙΑΣ 2ο Δ.Σ.	ΤΟΓΑΝΙΔΟΥ ΓΕΣΘΗΜΑΝΗ	ΣΥΚΙΑΣ	ΚΑΝΕΛΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ
ΝΕΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	ΚΑΡΑΒΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ	ΤΑΞΙΑΡΧΗ	ΥΔΡΙΩΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑ
ΝΕΟΥ ΜΑΡΜΑΡΑ	ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ ΣΑΒΒΑΣ	ΦΛΟΓΗΤΩΝ	ΒΑΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΝΕΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 1ο Δ.Σ.	ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ	ΦΟΥΡΚΑΣ-ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΟΥ	ΓΩΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΝΕΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 2ο Δ.Σ.	ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΜΟΣ	ΧΑΝΙΩΤΗΣ	ΚΟΥΡΤΕΣΙΩΤΗ ΑΝΘΗ
ΝΕΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 3ο Δ.Σ.	ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ		

ΓΥΜΝΑΣΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	Μελισσιδης Ιωάννης ΠΕ01	Ν. ΤΡΙΓΛΙΑΣ	Καραποστόλου Αναστάσιος ΠΕ11
ΑΡΝΑΙΑΣ	Κύρκος Αντώνης ΠΕ11	ΑΘΩΝΙΑΔΑ ΕΚΚΛ. ΣΧ.	Δημάκης Δημήτριος
ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ	Κρητικός Φλώριος ΠΕ04.05	Ν. ΦΩΚΑΙΑΣ	Χαράρα Κωνσταντία ΠΕ02
ΙΕΡΙΣΣΟΥ	Θεοχάρης Γεώργιος ΠΕ04.02	Ν.ΜΑΡΜΑΡΑ	Λιόρας Χαρίλαος ΠΕ11
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	Διαμαντίδου Φωτεινή ΠΕ08	ΝΙΚΗΤΗΣ	Γιοβανέκος Τριαντάφυλλος ΠΕ11
ΜΕΓ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ	Κουμαντσιώτης Γεωργάκης ΠΕ03	ΟΡΜΥΛΙΑΣ	Ιωαννίδης Παναγιώτης ΠΕ11
Ν. ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	Παπακωνσταντίνου Αικατερίνη ΠΕ06	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ	Νικήτα Ελένη ΠΕ05
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 1ο	Τσουλουβή Ζαφειρούλα ΠΕ05	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	Τσιούκα Γεωργία ΠΕ02
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 2ο	Αλβανού Αλίκη ΠΕ09	ΠΑΛΙΟΥΡΙΟΥ	Αθανασιάδης Κωνσταντίνος ΠΕ03

ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ	Κύρλας Γεώργιος ΠΕ11
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 1ο	Πασπαλάς Σταμάτιος ΠΕ11
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ ΕΕΕΕΚ	Τρικαλιώτης Κωνσταντίνος ΠΕ18.12
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ Εσπ/νό	Οφθαλμίδου Αλεξία ΠΕ02

ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ ΕΕΕΕΚ	Αφρονίδης Γεώργιος ΠΕ18.12
ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ	Αγγελακέρη Στέλλα ΠΕ09
ΣΤΡΑΤΩΝΙΟΥ	Ευμορόπουλος (Αναπληρωτής του Δ/ντη)
ΣΥΚΙΑΣ	Πιτυρίγκας Αναστάσιος ΠΕ11

ΓΕΝΙΚΑ ΛΥΚΕΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	Σμάγας Ιωάννης ΠΕ03
ΑΘΩΝΙΑΔΑΣ ΕΝΙΑΙΟ ΕΚΚΛ.	Δημάκης Δημήτριος
ΑΡΝΑΙΑΣ	Λέττα Ελένη ΠΕ20
ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ	Κρητικός Φλώριος ΠΕ04.05
ΙΕΡΙΣΣΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ	Αναστασιάδου Ευθυμία ΠΕ10
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	Ντόντουλος Βασίλειος ΠΕ11
Ν. ΚΑΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	Βλάχου Ευφροσύνη ΠΕ01
Ν. ΜΑΡΜΑΡΑ	Λιόρας Χαρίλαος ΠΕ11

Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ	Πολίτου Γιάννουστα Κρυστάλλω ΠΕ09
Ν. ΤΡΙΓΛΙΑΣ	Δρακόπουλος Ιωάννης ΠΕ04.03
ΟΡΜΥΛΙΑΣ	Μεριβάνης Κωνσταντίνος ΠΕ11
ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ	Παπάζογλου Παναγιώτα ΠΕ07
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	Ρηγοπούλου Δήμητρα ΠΕ02
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟ	Βομβέλλη Ειρήνη ΠΕ03
ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ	Αγγελακέρη Στέλλα ΠΕ09
ΣΥΚΙΑΣ	Μπίτας Αλέξανδρος ΠΕ02

ΕΠΑ.Λ.

ΑΡΝΑΙΑΣ	Κεχαγιάς Δημήτριος ΠΕ03
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	Δαγκλής Χρήστος ΠΕ19
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ	Σταματιάδης Σταμάτιος ΠΕ12.05

Ν. Μουδανιών Εσπερινό	Φωτιάδης Λάζαρος ΠΕ17.08
ΝΙΚΗΤΗΣ	Μάντσιος Βασίλειος ΠΕ19
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	Όρλης Ανδρέας ΠΕ17.07

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ	Βαρβάρης Αθανάσιος ΠΕ17.02	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	Κακαμούκας Ανέστης ΠΕ12.05
--------------	----------------------------	-----------	----------------------------

Ευχές και προσδοκίες

Περατώθηκαν οι νέες κρίσεις Διευθυντών Σχολείων και ήδη οι επιλεγέντες ανέλαβαν υπηρεσία σύμφωνα με τους παραπάνω πίνακες.

Στους νέους Διευθυντές/Διευθύντριες στέλνουμε θερμό χαιρετισμό μαζί με ευχές για επιτυχία στο δύσκολο έργο τους και μαζί αναφέρουμε το ρηθέν υπό του Αγάθωνος (450-400 π.Χ.), που αν και πέρασαν έκτοτε 25 περίπου αιώνες, μένει πάντα επίκαιρο: ΤΟΝ ΑΡΧΟΝΤΑ ΤΡΙΩΝ ΔΕΙ ΜΕΜΝΗΣΘΕ: ΠΡΩΤΟΝ ΟΤΙ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΡΧΕΙ. ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΟΤΙ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ ΑΡΧΕΙ. ΤΡΙΤΟΝ ΟΥΚ ΑΕΙ ΑΡΧΕΙ.

Με την ευκαιρία σημειώνουμε για άλλη μια φορά ότι ο Παγχαλκιδικός, που στους κόλπους του έχει, πάνω από τριακόσιους εκπαιδευτικούς (εν ενεργεία και εν συντάξει) όλων των βαθμίδων ως μέλη του, από ιδρύσεώς του (1903) στέκεται αρωγός στο έργο και την αποστολή του Σχολείου και ειδικά του δασκάλου και συμπαραστέκεται σ' αυτό όπου και όπως μπορεί. Ήδη από οκταετίας αποστέλλει σε όλες τις σχολικές μονάδες τον ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟ ΛΟΓΟ, στον οποίο συχνά δημοσιεύονται και στοχευμένα, άρθρα και ρεπορτάζ, σχετικά με την τοπική ιστορία της Χαλκιδικής, από έγκριτους ερευνητές και ιστορικούς για διευκόλυνση της διδασκαλίας της τοπικής μας ιστορίας, μια που τα διδακτικά εγχειρίδια ελάχιστα έως καθόλου αναφέρονται σ' αυτήν. Πέρα απ' αυτό γνωρίζουμε προς όλους, ότι οι σελίδες του είναι ανοιχτές σε όλους τους εκπαιδευτικούς (δ/ντές δ/νσεων, σχολ. συμβούλους, δ/ντές Σχολείων, διδακτικό προσωπικό όλων των βαθμίδων και όχι μόνο) για δημοσίευση άρθρων, πληροφοριών, δράσεων και ειδήσεων που έχουν σχέση με το Σχολείο, με το έργο που συντελείται σ' αυτό, με τις συλλογικές προσπάθειες, αλλά και με τη Χαλκιδική γενικότερα (ιστορία, παράδοση, πολιτισμός). Περιμένουμε, και σε όλους ευχόμαστε καλή δύναμη στο ωραίο έργο της διάπλασης των παιδιών μας.

Υπενθυμίζουμε ότι η αίθουσα μας στη Θεσσαλονίκη με τον εξοπλισμό της είναι στη διάθεσή σας για τυχόν διοργάνωση εκδηλώσεων όπως έγινε τα προηγούμενα χρόνια.

Τελος θα θέλαμε να προτείνουμε σε όλα τα Σχολεία να συμπεριλάβουν στο πρόγραμμα των εφετινών εκδρομών τους επίσκεψη στο μνημείο του Καπετάν Χάψα στη Μονή της Αγίας Αναστασίας.

Το Δ.Σ.

Η ΧΟΡΗΓΙΑ

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 33ου τεύχους είναι

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Ο Κ. ΟΡΕΣΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΙΜΩΝΗΣ

Αρχιτέκτων από τη Γαλιτία.

Για άλλη μια φορά ο κ. Σιμώνης έρχεται με τη χορηγία του αρωγός στην προσπάθεια του Παγχαλκιδικού να επιτελέσει το έργο του.

Το Δ.Σ. και όλος ο κόσμος του Συλλόγου και της Χαλκιδικής του εκφράζουμε δημόσια τις θερμές μας ευχαριστίες.

Την **πρώτη φορά** που ο κ. **Ορ. Σιμώνης** ήρθε αρωγός, ήταν το 2010. Είχαν τότε ολοκληρωθεί οι εργασίες κατασκευής του ανδριάντα του Αριστοτέλη, είχε στηθεί στο ΑΠΘ, είχαν γίνει τα αποκαλυπτήρια(25-8-2010) και έμενε υπόλοιπο για την αποπληρωμή των λογαριασμών του έργου το ποσό **18.000 ευρώ**. Τότε σε πρώτη δημόσια γενική έκκλησή μας ο κ. **Ορ. Σιμώνης** έσπευσε, κατέβαλε όλο το οφειλόμενο ποσό σε μετρητά στο ταμείο του Συλλόγου και εξοφλήθηκαν όλοι οι λογαριασμοί. Για τη μεγάλη εκείνη χορηγία ανακηρύχθηκε **ΜΕΓΑΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ** του Συλλόγου μας και το όνομά του σήμερα είναι χαραγμένο σε χρυσή πινακίδα στην αίθουσά μας μαζί με το όνομα του άλλο Μεγάλου Ευεργέτη **κ. Γ. Βαγιωνά**.

Για **δεύτερη φορά** με χορηγία του εκδόθηκε το 27ο τεύχος του Παγχαλκιδικού Λόγου.

Και για **τρίτη φορά** σήμερα γίνεται πάλι χορηγός στην έκδοση του 33ου τεύχους, που ήδη κρατάτε στα χέρια σας. Σημειώνεται ότι ο κ. **Ορ. Σιμώνης** είναι ένας διακεκριμένος αρχιτέκτων μηχανικός, με πάρα πολλές περγαμηνές. Έχει σχεδιάσει και έχει επιβλέψει την κατασκευή πληθώρας μεγάλων ιδιωτικών και δημοσίων έργων (συγκροτημάτων κατοικιών, νοσοκομείων, σχολείων, εργοστασίων, θεάτρων κλπ., κλπ.) στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό (Βαλκάνια, Ιταλία, Αυστρία, Ουκρανία, Μέση Ανατολή, Ισπανία, Ισραήλ κλπ.), και συγκαταλέγεται ανάμεσα στους μεγαλύτερους σύγχρονους αρχιτέκτονες. Είναι ταυτόχρονα και ένας ευπατρίδης για τον οποίο η Χαλκιδική σεμνύνεται.

Αξιότιμε Κύριε Σιμώνη, ακριβέ μας φίλε και συμπατριώτη Ορέστη,
σ' ευχαριστούμε για άλλη μια φορά θερμά
και σου ευχόμαστε υγεία, μακροήμερευση και κάθε οικογενειακή χαρά και ευτυχία.
Το Δ.Σ.

ΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Μέχρι σήμερα χορηγοί του περιοδικού είναι:

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 1-4), ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 5-6),
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΜΑΣΑΛΑ-ΜΟΥΣΤΟΥ (τ. 7), ΜΟΣΧΟΣ ΜΟΣΧΟΣ (τ. 8),
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΟΛΥΜΠΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ (τ. 9), ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ (τ. 10),
ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ (τ. 11), ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 12),
ΚΩΝ. & ΑΦΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (τ. 13), ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ (τ. 14),
ΜΑΓΔΑ ΚΕΚΕΡΗ-ΣΛΙΝΗ (τ. 15), ΗΛΕΚΤΡΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (τ. 16),
ΕΛΛΗ, ΜΑΡΙΑ, ΚΑΙΤΗ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ (τ. 17),
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (τ. 18), ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ (τ. 19),
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΙΝΩΝ & ΘΩΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (τ. 20),
ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΓΛΟΥ (τ. 21), ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 22),
ΕΚΜΕ Α.Ε. Ι. & Β. ΚΑΡΥΩΤΗΣ (τ.23), ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΑΣ (τ. 24),
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΒΑΤΟΥ (τ. 25),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 26), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 27),
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 28), ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΙΝΩΝ (τ. 29),
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 30), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΣΚΙΝΗΣ (τ. 31),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 32), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 33).**

ΓΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ, ΤΑΧΥΤΕΡΗ ΚΑΙ ΑΝΕΞΟΔΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Α΄ Στείλτε μας το e-mail σας

Το ξαναγράφουμε για άλλη μια φορά και παρακαλούμε όλα τα μέλη μας:

Προκειμένου να εκσυγχρονίσουμε τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ μας, ώστε να επικοινωνούμε, εύκολα, γρήγορα και ανέξοδα,

σας παρακαλούμε

στείλτε το δικό σας e-mail στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Συλλόγου

ranchalkidikos@gmail.com

προτάσσοντας επίθετο και όνομα.

Παράδειγμα: Καρτσιώτης Μιχαήλ mkartsioti@gmail.com

Η Γραμματέας μας θα το παραλαμβάνει, θα σας γνωρίζει αμέσως λήψη και στη συνέχεια θα το καταχωρεί στο ηλεκτρονικό μητρώο. Ήδη συγκεντρώθηκαν τα πρώτα 300 e-mail και αμέσως αρχίζει η χρήση και αυτού του μέσου της επικοινωνίας. Οι υπόλοιποι θα ενημερώνεστε με SMS όπως μέχρι σήμερα.

Β΄ Για τα μηνύματα μέσω κινητών

Πριν από κάθε εκδήλωση, εκδρομή, γεν. συνέλευση κλπ. ο Σύλλογος στέλνει στα κινητά όλων των μελών του μηνύματα ενημέρωσης-πληροφόρησης.

Εάν δεν παίρνετε μηνύματα, ενώ έχετε κινητό, φαίνεται ότι κάτι συμβαίνει. Γι' αυτό επικοινωνήστε με τη Γραμματέα του Συλλόγου στο 2310/323839 ή με τον Πρόεδρο του Δ.Σ. 6946470157 ή με τον Ειδ. Γραμματέα 6944779345 και ενημερώστε τους ώστε να διευθετηθεί το θέμα.

Στο τελευταίο μήνυμα που σας στείλαμε 50 μηνύματα γύρισαν πίσω δηλ. δεν επιδόθηκαν, προφανώς λόγω λάθους στον αριθμό.

Γ΄ Υπεύθυνος χειριστής των πολυμέσων

Τέλος υπενθυμίζεται ότι χειριστής των πολυμέσων και υπεύθυνος για τις καταχωρίσεις στην ιστοσελίδα μας και στο φείξ μπουκ, για την αποστολή μηνυμάτων μέσω κινητών, για το χειρισμό του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κλπ. είναι ο Ειδ. Γραμματέας του Συλλόγου μας **κ. Στέργιος Λυρτζής**.

Ευχαριστήριο

Η κ. **Μαρία Τσίρη** σύζυγος του κ. Αθαν. Αήγγη, από τη Νάουσα Ημαθίας, φίλη του Συλλόγου, πρόσφερε στον Παγχάλκιδικό, δια του κ. **Ι. Δάνα**, έναν μεγάλο πίνακα ζωγραφικής (ελαιογραφία) σε κορνίζα, που εικονίζει τον Αριστοτέλη (αντίγραφο του ανδριάντα που είναι στημένος στα σημερινά Στάγειρα).

Ευχαριστούμε πολύ.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ 34ο ΤΕΥΧΟΣ

Το επόμενο 34ο τεύχος θα κυκλοφορήσει τέλος Φεβρουαρίου με αρχές Μαρτίου 2018, εφόσον υπάρξουν συνεργασίες και άρθρα, γιατί τον τελευταίο καιρό έχουμε σχετική "απροθυμία".

Πέρασ αποστολής εργασιών η 10η Φεβρουαρίου 2018.

Όλες στέλνονται σε ηλεκτρονική μορφή στο e-mail του εκδότη: mkartsioti@gmail.com

Ζητείται χορηγός

Ζητείται χορηγός για το επόμενο 34ο τεύχος Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2018.

Η εκτύπωσή του κοστίζει 1980 ευρώ. Η χορηγία μπορεί να γίνει από ένα πρόσωπο ή φορέα ή και από περισσότερα.

Για εκδήλωση ενδιαφέροντος στο τηλέφωνο του προέδρου κ. **Μιχαήλ Καρτσιώτη** 6946470157.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΗΘΕΙ Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΗΡΩΑ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού αποφάσισε να διερευνήσει τη δυνατότητα ώστε να στηθεί η προτομή του ήρωα καπετάν Χάψα στον κήπο των ηρώων της Ιερής Πόλεως του Μεσολογγίου, όπου υπάρχουν μνημεία και αγάλματα ηρώων του 1821 απ' όλη σχεδόν την Ελλάδα.

Ήδη εστάλη σχετικό διερευνητικό έγγραφο στον οικείο Δήμο δια χειρός του Δημάρχου του Δήμου Σιθωνίας κ. ι. Τζίτζιου με τον οποίο θα συνεργασθούμε, δεδομένου ότι ο ήρωας καπετάνιος ανδρώθηκε, έζησε στη Συκιά (Δημοτική Κοινότητα του Δήμου Σιθωνίας) και πολέμησε ηρωικά μαζί με άλλα 63 Συκιωτάκια, στον κάμπο των Βασιλικών, κάτω από το Μοναστήρι της Αγ. Αναστασίας όπου έπεσαν όλοι μέχρις ενός. Έπεσαν υπέρ πατρίδος χωρίς να υποχωρήσει κανείς και χωρίς να υπακούουν σε προσταγές νόμων ή διαταγές ανωτέρων. Όλοι θυσιάστηκαν ΑΥΤΟΠΡΟΑΙΡΕΤΩΣ, (κατά πως θα έλεγε και ο Κων/ντίνος Παλαιολόγος), ακούοντας μόνο τη φωνή της συνείδησης, τη φωνή της Πατρίδας που έρχεται από τα βάθη των αιώνων: ΕΙΣ ΟΙΩΝΟΣ ΑΡΙΣΤΟΣ ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΗΣ. Στον τόπο της φονικής μάχης ο Σύλλογός μας τιμώντας τη θυσία τους και προς διαιώνιση της μνήμης τους

έστησε το 1998 περικαλλές μνημείο με τον ανδριάντα του καπετάνιου και την αναπαράσταση (ορειχάλκινη) της μάχης. Κατασκεύασε δε εκεί και οστεοφυλάκιο όπου εναπόθεσε τα οστά των ηρώων.

Τη δαπάνη του έργου αυτού εφόσον υλοποιηθεί θα αναλάβει ο Παγχαλκιδικός και θα ζητήσει φυσικά τη στήριξη και άλλων Χαλκιδιώτικων φορέων και ατόμων.

Τέλος σημειώνεται ότι την πρωτοβουλία αυτή, για το στήσιμο δηλαδή της προτομής του καπετάν Χάψα στον Κήπο των Ηρώων στο Μεσολόγγι, την είχε πάρει πριν τέσσερα χρόνια ο Σύλλογος Πολυγυρινών Θεσσαλονίκης. Η προσπάθεια όμως παρά τη φροντίδα και τους κόπους που κατέβαλε δεν ευωδόθηκε. Την πρωτοβουλία τώρα αναλαμβάνει ο Παγχαλκιδικός. Ας ευχηθούμε να τη φέρει σε αίσιο πέρας. Θα προσπαθήσουμε.

Η Αρναία γιόρτασε τα ελευθέρια της

Η Αρναία ελευθερώθηκε από τον Ελληνικό Στρατό στη 1 Νοεμβρίου 1912, ημέρα των Αγ. Αναργύρων. Την επέτειο εορτάζει η όμορφη κωμόπολη κάθε χρόνο με εκδηλώσεις τιμής και μνήμης. Έτσι και εφέτος την παραμονή 30 Οκτωβρίου έγινε πανηγυρικός εσπερινός και περιφορά της εικόνας των Αγίων Αναργύρων, συνοδεία των Αρχών. Την κυριώνυμη ημέρα μετά τη Θ. Λειτουργία στην οποία χοροστάτησε ο μητροπολίτης κ. Θεόκλητος, εψάλη δοξολογία και κατετέθησαν στέφανοι (μαζί και από τον Παγχαλκιδικό) στο περικαλλές μνημείο που η φιλοπατρία των Αρναιωτών ανήγειρε στην είσοδο της κωμοπόλεως. Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε, στην αίθουσα μητροπολίτης Σωκράτης, ο κ. **Παντελής Κ. Ζωγράφος**, εμβληματική μορφή της Αρναίας και Αντιπρόσωπος του Παγχαλκιδικού στο οικείο Παράρτημα. Και του χρόνου.

Η ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Η συνδρομή των 15 ευρώ ετησίως καταβάλλεται στην αρχή του έτους
ώστε να μπορεί ο Σύλλογος να προγραμματίζει τις δράσεις του.

Λόγω των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουμε όλοι οι Έλληνες το Δ.Σ.
προέβη σε διακανονισμό των οφειλών. Έτσι σήμερα ο καθένας έχει υποχρέωση εξόφλησης μόνο
των συνδρομών των δύο τελευταίων ετών.

ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ:

α) Στον ταμιά ή σε οποιοδήποτε μέλος του Δ.Σ. ή στον αντιπρόσωπο ή τον ανταποκριτή του χωριού σας.

β) Στα γραφεία μας κάθε βράδυ πλην Παρασκευής 6-9 μ.μ.

γ) Στην Τράπεζα **Πειραιώς αρ. λογ. 6233040032572**.

δ) Στους παρακάτω συνεργάτες:

1. Ζηνοβία Ιππ. Πάχτα για τη Θεσσαλονίκη και την Αρναία με τα πέριξ τηλ. 6937313294

2. Νίκος Πιτσιόρλας για τον Πολύγυρο και τα πέριξ τηλ. 6979816851 και

3. Αθανάσιος Χατζηπαπάς για τα Νέα Μουδανιά (βιβλιοπωλείο "Οιωνός") τηλ. 2373025139 και 6976762043

4. Χρυσοβαλάντης Μπουλούσης για την Κασσάνδρα ολόκληρη τηλ. 6944989934 (Κασσάνδρεια)

ΙΔΙΑΤΕΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟ

Στην ετικέτα με τη διεύθυνσή σας, που είναι κολλημένη στο σελοφάν με το οποίο είναι τυλιγμένο
το περιοδικό σας, αναγράφεται πάνω από το όνομά σας
το έτος μέχρι το οποίο έχετε εξοφλήσει τη συνδρομή σας.

ΜΗΝΥΜΑ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΙΩΤΕΣ: ΕΓΓΡΑΦΕΙΤΕ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ

Ο Παγχαλκιδικός σαν Σύλλογος, που υπηρετεί ολόκληρη τη Χαλκιδική από το 1903, για να έχει δύναμη
και κύρος και να επιτελεί σωστά το έργο του χρειάζεται να έχει πολλά-πολλά μέλη.

Καλούμε όσους επιθυμούν να μπουν στη μεγάλη οικογένεια του Παγχαλκιδικού να σπεύσουν να εγγραφούν.
Αίτηση υπάρχει στην πρώτη σελίδα της ηλεκτρονικής διεύθυνσής μας www.panchalkidikos.gr, αλλά και σας
τη στέλνουμε με όποιο τρόπο θέλετε (φαξ, e-mail, ΕΛΤΑ κλπ.). Αφού τη συμπληρώσετε δώστε την στον τοπικό
Ανταποκριτή ή Αντιπρόσωπό μας μαζί με 20 ευρώ (5 εγγραφή και 15 ετήσια συνδρομή) ή στείλτε την στη
διεύθυνση του Προέδρου κ. Μιχαήλ Καρτσιώτη Μαρασλή 10, ΤΚ 54248 Θεσσαλονίκη και καταθέστε το ποσό
των 20 ευρώ στον λογαριασμό: Πειραιώς 6233 040032 572.

Η απόδειξη θα σας σταλεί από τον ταμιά ταχυδρομικώς στο σπίτι σας μαζί με τον αριθμό Μητρώου και το
περιοδικό θα το λαμβάνετε τακτικά στο σπίτι σας ή μέσω των Αντιπροσώπων και των Ανταποκριτών μας.

Η λειτουργία των Γραφείων του Συλλόγου

Τα γραφεία του Συλλόγου είναι ανοιχτά κάθε Δευτέρα-Τρίτη-Τετάρτη και Πέμπτη 18.00' - 21.00'.

Πριν από κάθε επίσκεψη καλόν είναι να γίνεται ένα τηλεφώνημα στο 2310 323839.

Ο Ετήσιος χορός μας
 Στο Χωριό της Ειρήνης (Πλαγιάρι) στην αίθουσα Ιφιγένεια
Κυριακή 4 Φεβρουαρίου 2018
Έναρξη 13.00΄
Λεωφορείο δωρεάν.
 Αναχώρηση από πλατεία Χάψα ώρα 12.00΄.
 Αναχώρηση για επιστροφή από το κέντρο ώρα 16.00΄.
Άτομο 15 ευρώ με όλα πληρωμένα
Ζωντανή ορχήστρα. Πλούσια λαχειαγορά
 Δηλώσεις συμμετοχής στην κ. Άννα Εμμανουήλ τηλ. 6936 70 10 78
Προσκλήσεις θα βρείτε στην είσοδο του κέντρου.
ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΟΛΩΝ ΝΑ ΔΩΣΟΥΜΕ ΤΟ «ΠΑΡΩΝ».

**ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΧΟΡΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΛΩΝ
 ΓΙΑ ΤΟ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ**

Προ πενταετίας περίπου με δωρεά του κ. **ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΩΝ. ΒΛΑΧΑΚΗ**, ο οποίος ανακηρύχθηκε **ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ**, το χορευτικό μας συγκρότημα απέκτησε 25 ωραιότατες πλήρεις φορεσιές, 15 γυναικείες και 10 ανδρικές σε χαλκιδικιώτικη ραφή. Ήδη προκύπτει η ανάγκη να υπάρχει και άλλη μια σειρά από στολές. **Για το λόγο αυτό ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΧΟΡΗΓΟΣ για τη ραφή-προμήθεια των νέων στολών.** Η χορηγία μπορεί να αναφέρεται στην κατασκευή του συνολικού αριθμού των στολών ή μέρους αυτών, ανάλογα με τη διάθεση και τη δυνατότητα του χορηγού. Για κάθε πληροφορία στο τηλέφωνο του προέδρου του Δ.Σ. κ. Μιχ. Καρτσιώτη 6946470157.

Ο κ. Γρηγόρης Τάσιος νέος Πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων

Ο εκ Πολυγύρου κ. **Γρηγόρης Τάσιος**, Πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδόχων Χαλκιδικής, αναδείχθηκε νέος Πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων (ΠΟΞ). Η σημαντική αυτή διάκριση και μάλιστα για έναν νέο άνθρωπο, όπως είναι ο κ. Τάσιος, μας χαροποιεί ιδιαίτερα και τιμά τη Χαλκιδική ολόκληρη. Ολόθερμα συγχαρητήρια και καλή δύναμη για το καλό του τόπου μας ιδιαίτερα.

Το Δ.Σ.

Υπόμνηση εκδηλώσεων και εκδρομών Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2017**Νοέμβριος 2017**

Κυριακή 19 Νοεμβρίου	Εμφάνιση της χορωδίας μας στο 8ο διήμερο φεστιβάλ που διοργανώνει ο Σύνδεσμος Φιλαρμονικών και Χορωδιών Ελλάδας (Σ.Φ.Χ.Ε.).	Ώρα 6 μ.μ. στο Μέγαρο Μουσικής Θεσ/νίκης, μαζί με άλλες 55 χορωδίες και φιλαρμονικές από όλη την Ελλάδα.
Κυριακή 26 Νοεμβρίου	Η 17η Συνάντηση χορωδιών της Χαλκιδικής που διοργανώνει ο Παγχαλκιδικός στην αίθουσα ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, έναντι Λευκού Πύργου με ώρα έναρξης 7 μ.μ. ακριβώς. Είσοδος ελεύθερη.	Συμμετέχουν: Η βυζαντινή χορωδία του πρωτοψάλτη Χρήστου Σουσουόρα, η χορωδία του Δήμου Βέρροιας (Κ.Ε.Π.Α.), η Παιδική του Πολυγύρου, η Δημοτική του ΟΠΑ του Δήμου Ν. Μουδανιών και η χορωδία του Παγχαλκιδικού.

Δεκέμβριος 2017

Σάββατο 2 Δεκεμβρίου	Συμμετοχή της χορωδίας μας σε φεστιβάλ χορωδιών στη Θέρμη (Πολιτιστικό Κέντρο) ώρα 7 μ.μ.	Η χορωδία μας είναι καλεσμένη από τον πολιτιστικό Σύλλογο Ν. Ραιδεστού "Κιδάνθη" μαζί με άλλες έξι χορωδίες.
Κυριακή 3 Δεκεμβρίου	Ημερήσια εκδρομή στην πατρίδα μας τη Χαλκιδική: Επίσκεψη 1) Στο νέο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού «Ιουστινιανός» στα Ν. Φλογητά και 2) Στο σπήλαιο των Πετραλώνων.	Ώρα αναχωρήσεως λεωφορείων 8.30' από πλατεία Χάψα. Μεσημβρινό ομαδικό γεύμα εξ ιδίων σε χώρο που θα επιλεγεί. Άτομο 15 ευρώ. Δηλώσεις στον κ. Ι. Κοτσάνη 6936950188.
Τετάρτη 13 Δεκεμβρίου	Παρουσίαση του πολύκροτου βιβλίου του συμπατριώτη μας Νίκου Παπαοικονόμου, μέλους του Παγχαλκιδικού (Α.Μ. 824), από τα Δουμπιά: <i>Προσωπογραφία αγωνιστών του 1821 από τη Χαλκιδική και τη Θεσσαλονίκη</i> , όπου σε 650 σελίδες αναφέρονται με τα ονόματα και τη δράση τους 1300 αγωνιστές από 63 χωριά μας.	Ώρα 7 μ.μ. στην Εστία μας. Θα το παρουσιάσει ο πολιτικός επιστήμων Χρήστος Ρανταβέλλας, μέλος του Παγχαλκιδικού (Α.Μ. 841) από τον Ταξιάρχη και ο ίδιος ο συγγραφέας. Πρόκειται για ένα μοναδικό σύγγραμμα το οποίο αναδεικνύει τη μεγάλη συμμετοχή της Χαλκιδικής στον αγώνα της ανεξαρτησίας μας.
Πέμπτη 21 Δεκεμβρίου	Η Χριστουγεννιάτικη γιορτή μας με ομιλία, ύμνους, τραγούδια, δρώμενα, μουσική με τη δική μας ορχήστρα και διασκέδαση. Την προετοιμάζουν: Ο φιλόλογος κ. Μιχ. Θ. Κουτσός (ομιλία) και οι κυρίες Μαρία Γρίβα και Φρόσω Σαρδελά.	Ώρα 7.00 μ.μ. στην Εστία μας. Οι νοικοκυρές μας φέρουν κάτι νηστίσιμο κυρίως σε πίτες, πίτσες κλπ. Τα ποτά όπως κάθε χρόνο θα μας τα προσφέρει και πάλι η ευγένεια του ακριβού συμπατριώτη μας Νίκου Παπαγιάννη από την Αρναία, από τον αμπελώνα της θυγατέρας του Κλαούντιας Παπαγιάννη.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ - ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ

Προγραμματίζουμε εφέτος να κάνουμε **Πρωτοχρονιά στο Βελιγράδι**, με **τετραήμερη εκδρομή οδικώς 30, 31 Δεκ. και 1, 2 Ιαν.**

Το άτομο 200 ευρώ περίπου σε ξενοδοχείο 4* με πρωινό και ένα γεύμα (όχι την παραμονή της Πρωτοχρονιάς).

Δηλώσεις συμμετοχής και περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα στον κ. **Γιάννη Κοτσάνη 6936950188.**

Η εκδρομή θα πραγματοποιηθεί εφόσον συμπληρωθεί ένα λεωφορείο.

**ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
«Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»**

Έτος ιδρύσεως 1903

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2017

Π Ρ Ο Σ Κ Λ Η Σ Η

προς όλα τα μέλη του Συλλόγου

Θέμα μόνο: ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του ισχύοντος καταστατικού καλούμε όλα τα ΤΑΚΤΙΚΑ μέλη του Συλλόγου στην ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση, που θα πραγματοποιηθεί στην αίθουσα του κινηματογράφου «Μακεδονικόν» Φιλικής Εταιρείας 24, πίσω από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη που βρίσκεται στη γωνία Αλεξ. Σβώλου και Εθνικής Αμύνης (κοντά στο συντριβάνι), την **Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018** και ώρα 11.00 π.μ. με τα παρακάτω θέματα ημερήσιας διάταξης:

- Α -

- Εκλογή προεδρείου Γεν. Συνελεύσεως
- Απονομή ηθικών διακρίσεων
- Έκθεση πεπραγμένων του Δ.Σ.
- Οικονομικός απολογισμός για το έτος 2017 - Προϋπολογισμός 2018
- Έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής
- Έλεγχος πεπραγμένων - Προτάσεις
- Δευτερολογία
- Έγκριση ή μη των πεπραγμένων

- Β -

- Τροποποίηση του καταστατικού του Συλλόγου

Σε περίπτωση μη απαρτίας, όπως συνήθως συμβαίνει, η Γενική Συνέλευση θα επαναληφθεί **την Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018 την ίδια ώρα (11.00')** στον ίδιο χώρο (κινηματογράφος "Μακεδονικόν"), με τα ίδια θέματα της Η. Δ. και με οσαδήποτε μέλη βρεθούν παρόντα, χωρίς άλλη πρόσκληση.

Για την οικονομική τακτοποίηση των μελών και επαναβεβαίωση των στοιχείων, ο Ταμίας και ο Γραμματέας του Συλλόγου θα βρίσκονται στην αίθουσα της Γεν. Συνέλευσης μία ώρα νωρίτερα. Η παρουσία όλων στη Γεν. Συνέλευση κρίνεται απαραίτητη.

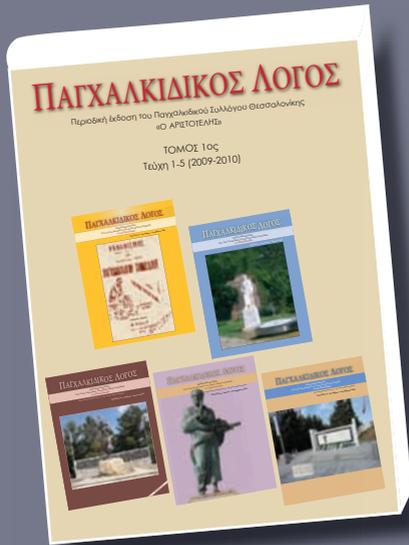
Καλές γιορτές και Καλή Χρονιά

Ο Πρόεδρος
Μιχαήλ Θεμ. Καρσιώτης

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Γεν. Γραμματέας
Ιωάννης Τηλ. Κοτσάνης

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΚΑΙ Ο 8ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ο Α' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτη 2009-2010)

Ο Β' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2011)

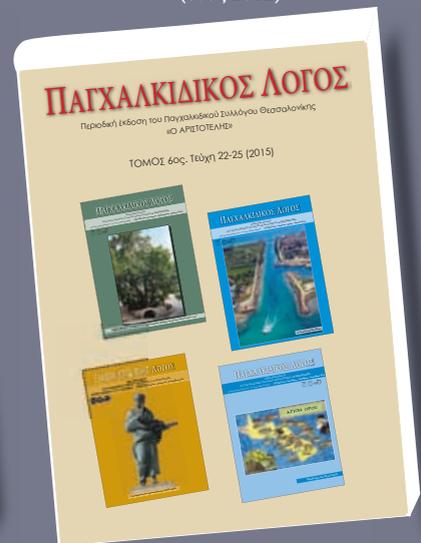
Ο Γ' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2012)

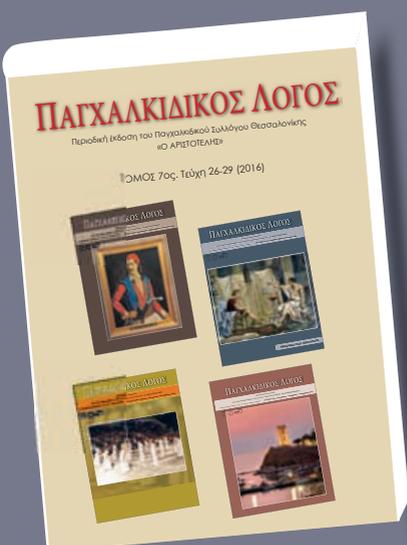
Ο Δ' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2013)

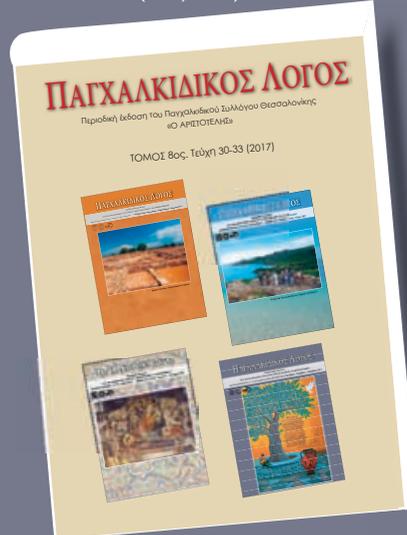
Ο Ε' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2014)

Ο ΣΤ' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2015)

Ο Ζ' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2016)

Ο Η' τόμος του ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
(έτος 2017)

Οι οκτώ τόμοι διατίθενται
στα γραφεία του Συλλόγου.

Έκαστος 15 €.

Οι οκτώ 100 €.